

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EX · LIBRIS

SIRADAN BİR CİNAYET

KAREL CAPEK

“Sokakta yürüyen
her insan gizemlidir”

Yaşamak için bir deliliğe ihtiyacımız var. Aşk gibi bir şeylere, kitap gibi bir şeylere... Kitap 'deli'leri yüzyıllardır sahip oldukları kitapların iç kapağına üzerinde adlarının ve kendilerini yansıtan görsellerin yer aldığı etiketler yapıştırdılar. **Ex Libris**... (Latince: ...'nın kitaplığından) kitabın sahibinin 'kim' olduğu kadar kimin deli olduğunu da anlatır aslında.

Ex Libris Okuyan Us dizisi, başka türlü bakmaya, başka türlü düşünmeye, başka dünyalarda kendi dünyamızı bulmaya, yeni bir dünya kurmaya, heyecana, eşsiz olana, gerçeğe, gerçeğin dışına, olağandışı dünyalara, baştan çıkmaya, normal olanın dışına, ilham almaya, eğlenmeye, şaşırmaya, karanlığa ve aydınlığa doğru yürüyen **yeni bir kitaplık, yeni bir koleksiyon...**

Bu kitaplar okunmak, ellemek, biriktirmek, paylaşmak ve delirmek için...

Büyük isimler, önemli eserler, Türkçe'ye çevrilmemiş yazarlar, saklı hazineler... "Okumaya 'yeniden' başlamak ya da 'yeniden' okumaya başlamak için. **Kitapları 'yeniden' sevmek ya da 'yeniden' kitapları sevmek için.**

EX · LIBRIS

SIRADAN BİR CİNAYET

KAREL CAPEK

İngilizce'den Çeviren: Bihter Sabanoğlu

Exlibris - 04

Sıradan Bir Cinayet
Karel Capek

ISBN:

I. Baskı: İstanbul, Aralık 2010

İngilizce'den çeviren: Bihter Sabanoğlu

Dizi editörleri: Cem Mumcu, Selçuk Aylar

Yayına hazırlayan: Selçuk Aylar, Işıl Karahanoğlu Zaimoğlu

Kapak ve grafik tasarım: Ebru Demetgül

Grafik uygulama: Berna Kuleyin Tolga

Film, baskı ve cilt: Matbaa Çözümleri San. ve Dış Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu Sok. Fatih San. Sit. No: 12/102 Topkapı,

Zeytinburnu, İstanbul Tel: (0212) 674 39 80, Faks: (0212) 565 00 61

Bu kitabın yayın hakları Okuyan Us'a aittir. Her hakkı saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

**© Okuyan Us Yayın Eğitim Danışmanlık Tıbbi Malzeme ve
Reklam Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti**

Fulya Mah. Mehmetçik Cd. Eser Apt. A Blok No: 30 Daire 5-6 Fulya-Şişli-İstanbul

Tel: (0212) 272 20 85 - 86 Faks: (0212) 272 25 32

okuyanus@okuyanus.com.tr

www.okuyanus.com.tr

İçindekiler

1- Ayak İzleri	5
2- Baron Gandra'nın Ölümü	15
3- Sıradan Bir Cinayet	21
4- El Yazısının Gizemi	27
5- Voticky Evi'nin Çöküşü	37
6- Bebek Dosyası	49
7- Orkestra Şefinin Hikâyesi	59
8- Uyuyamayan Adam	65
9- Hesap Günü.....	71
10- Pul Koleksiyonu	77
11- Kesin Kanıt	85
12- Medyum	91
13- Selvin Davası	99
14- Dr. Mejzlik'in Dosyası	109
15- Rekor	115
16- Yaşlı Hapishane Kuşunun Hikâyesi	125

AYAK İZLERİ

ay Rybka, o gece eve yürürken her zamankinden daha neşeliydi; çünkü birincisi, satranç maçından galip ayrılmıştı (rakibini atla ne de güzel mat etmişti, yol boyunca kendini tebrike devam etti); ikincisi, yerdeki taze ve yumuşak karın o muhteşem, saf sessizlikte ayaklarının altında ezildiğini duyabiliyordu. “Bu ne güzellik Tanrım,” diye düşündü Bay Rybka; karla kaplanmış bir şehir birdenbire küçücük bir kente, metruk bir kasabaya dönüşür. İnsan neredeyse birdenbire gece bekçilerinin ve at arabalarının belireceğine inanır. Karın her şeye kırsal bir görüntü vermesi, her şeyi zaman kavramından uzaklaştırması ne ilginçtir.

Çatır çutur... Bay Rybka ayak basılmamış bir patika bulmak, sadece çıtırtı seslerini duymanın zevkini tadabilmek için etrafına bakındı. Evi sakın bir arka sokakta bulunduğu için, ayak izleri gitgide azalıyordu. “Bak, şurada bir erkeğin botları ve bir kadının ayakkabıları şu kapıya doğru yönelmiş, muhtemelen karı-koca bunlar... Acaba genç bir çift mi?” diye sordu bir an kendine Bay Rybka sessizce, onlara hayır duası ediyordu sanki. Az ileride bir kedi yolun karşı tarafına geçmişti; pati izleri karda tomurcuklanan çiçekler gibiydi; “İyi geceler kedicik, ayakların üşüyecek.” Şimdi tek bir ayak izi kalmıştı önünde; bir adamın, yalnız bir yayanın bıraktığı derin, temiz ve keskin ayak izleri. “Komşulardan hangisi bu tarafa doğru yürüdü acaba?” diye sor-

du Bay Rybka kendi kendine, içten bir endişeyle. “Buraya çok az insan gelir. Karda bir tane bile tekerlek izi yoktu, kenar mahallelerdeyiz ne de olsa. Ben eve vardığımda, sokak, kuştüyünden battaniyesini burnuna kadar çekecek ve rüyasında tüm bunların bir çocuğun eğlencesi olduğunu görecekti. Gazete dağıtan yaşlı kadının sabah bu battaniyeyi çiğneyecek olması ne kötü; ayak izleri bir tavşaninkine gibi karın üzerinden çaprazlamasına geçecekti...”

Bay Rybka birdenbire durdu. Tam kardan parıl parıl parlayan sokağın karşı tarafına geçip evine ulaşacakken, önünde uzayıp giden ayak izlerinin kaldırımından uzaklaşıp kendi kapısının önündeki sokağa doğru devam ettiğini fark etti. “Beni görmeye kim gelmiş olabilir ki?” diye sordu kendi kendine şaşkınlıkla; gözleri hâlâ temiz ve belirgin olan ayak izlerini takip ediyordu. Bu beş çift iz, sokağın tam ortasında, sol ayak tarafından bırakılmış keskin bir darbeyle son buluyordu. Bu izlerin ötesinde ise el değmemiş, bozulmamış kar uzanıyordu.

“Çıldırması olmalıyım,” dedi Bay Rybka kendi kendine, “adam kaldırıma dönmüş olmalı!” Ama görebildiği kadarıyla, kaldırımın üzeri toz halindeki yumuşak karla kaplıydı; herhangi bir ayak izinden eser yoktu. “Allah Allah,” dedi Bay Rybka hayretler içinde, “ayak izlerinin devamı diğer kaldırımda olacak.” Yarım kalmış ayak izlerinin etrafından geniş bir yay çizerek diğer kaldırıma geçti ama orada da hiçbir iz yoktu. Tüm sokak yumuşak, el değmemiş karla kaplıydı, öylesine saf bir manzara uzanıyordu ki önünde, Bay Rybka’nın nefesi kesildi. Kar yağmaya başladığından beri kimse bu yoldan geçmemişti. “Bu çok tuhaf,” diye söylendi Bay Rybka, “adam bıraktığı izlere basarak geri geri kaldırıma tekrar yürümüş olmalı, ama ta köşeye kadar bu şekilde ilerlemiş olması gerekir o halde, çünkü ben köşedeyken önümde sadece *bir* takım ayak izi vardı ve onlar da benim şu anda yürüdüğüm istikamete doğru gidiyordu. Ama neden böyle bir şey yapsın ki?” Bay Rybka hayretler içinde kaldı. “Ve geri geri yürüdüyse, izleri bir T harfi oluşturacak şekilde nasıl ayarladı?”

Bay Rybka uzaklara baktıktan sonra evinin kapısını açtı ve içeri girdi. Bunu düşünmenin saçma olduğunu bile bile, evin *içinde* karlı ayak izleri olup olmadığını merak etti. “Olamaz canım, nasıl içeri girecek! Belki de bana öyle geldi,” diye fısıldadı Bay Rybka huzursuzca ve camdan dışarı sarktı. Sokak lambasının ışığında, sokağın ortasında son bulan o keskin, derin beş çift ayak izini ve ötesinde uzanan boşluğu açıkça görebiliyordu. “Kahretsin!” dedi Bay Rybka gözlerini ovuşturarak, “Bir zamanlar kardaki tek bir ayak izinden bahseden bir hikâye okumuştum, ama burada bir sıra ayak izi var ve birdenbire son buluyorlar... Bu adam nereye gitmiş olabilir?”

Başını sallayarak soyunmaya başladı. Ama birden durdu, telefonu eline aldı ve gergin bir sesle karakolu aradı. “Alo? Başkomiser Bartosek? Bakın, burada tuhaf bir şeyler dönüyor, *çok* tuhaf bir şeyler... Belki buraya birini gönderebilirseniz ya da daha iyisi, kendiniz gelebilirseniz... Tamam o halde, sizi köşede bekliyor olacağım... Ne olduğunu *bilmiyorum*... Hayır, tehlikeli bir durum olduğunu sanmıyorum, en önemlisi, sakın kimse ayak izlerine basmasın... Kimin ayak izleri olduğunu *bilmiyorum*! Tamam, sizi köşede bekliyorum.”

Bay Rybka yeniden giyindi ve dışarı çıktı. Ayak izlerinin etrafından dikkatlice dolandı ve neredeyse kaldırımdakileri bile bozmamaya gayret etti. Soğuktan ve heyecandan titreyerek, köşede Başkomiser Bartosek’i beklemeye başladı. Her taraf sessizdi; insanlarla meskûn, huzurlu dünya, uzaya parıltılar gönderiyordu.

“En azından burası hoş ve sessiz,” diye homurdandı Başkomiser Bartosek keyifsizce. “Şimdiye kadar bir meydan kavgası ve bir sarhoşla uğraştık. Of! Sizde ne var bakalım?”

“Şu ayak izlerine bir bakın Başkomiser,” dedi Bay Rybka, titrek sesiyle. “Buradan başlıyor.”

Başkomiser fenerini yaktı. “Adam sırık gibiymiş, ayak izlerinin boyutlarına ve adımlarının aralıklarına bakarsak boyu 1.83 var,” dedi. “Botları epey kaliteli, el yapımı zannedersem. Sarhoş değilmiş, düm-

düz yürümüş. Siz bu ayak izlerinin nesini beğenmediniz anlamadım.”

“Bunu,” dedi kısaca Bay Rybka, sokağın orta yerinde sona eren izleri işaret ederek.

“Hah!” dedi Başkomiser Bartosek ve protokole uygun davranmayı bırakarak en son ayak izinin yanına gitti, çömeldi ve fenerini kara doğru tuttu. “Burada ters bir şey yok,” dedi rahatça. “Güzel, sağlam, son derece normal bir ayak izi. Ağırlığını topuğuna vermiş gerçi burada. Adam bir adım daha atsa veya zıplasa, ağırlığı parmaklarına binecekmiş, görüyor musunuz? Gayet açık.”

“Yani bu ne anlama geliyor?” diye sordu Bay Rybka, gittikçe meraklanarak.

“Şu anlama geliyor,” dedi Başkomiser usulca, “buradan ileriye gitmemiş.”

“O zaman nereye gitti?” diye sordu hararetle Bay Rybka.

Başkomiser omuzlarını silkti. “Bilemem. Bir şey yaptığından mı şüpheleniyorsunuz?”

“Şüphelenmek mi?” dedi Bay Rybka şaşkınlıkla. “Sadece nereye gittiğini merak ediyorum. Bakın, eğer son adımı buysa, bir sonraki adımını nereye atmış olabilir Allah aşkına? Yani, buradan sonra başka hiçbir iz yok!”

“Görüyorum,” dedi ruhsuzca Başkomiser. “O halde size ne nereye gittiğinden? Ailenizden biri mi bu adam? Kayıp biri mi var? Sizi niye ilgilendiriyor adamın nereye gittiği?”

“Ama bir açıklaması olmalı,” diyerek duraksadı Bay Rybka. “Kendi ayak izlerinin üzerine basarak geri geri yürümüş olamaz mı?”

“Saçmalık!” diye kükredi Başkomiser. “Geri geri yürüdüğünüzde daha kısa adımlar atar ve dengenizi sağlayabilmek için bacaklarınızı daha çok açarsınız; ayrıca ayaklarınızı yukarı kaldırmazsınız. Adam dediğinizi yapmış olsaydı, o topuklarla karda oluklar açardı. Bu ayak izleri bir defada bırakılmış bayım. Ne derece keskin olduklarını siz de görüyorsunuz.”

“Peki geri geri yürümediyse,” diye ısrar etti Bay Rybka, “*hangi istikamete yürüdü?*”

“Bu onun sorunu,” diye homurdandı Başkomiser. “Bakın, adam yanlış bir şey yapmadıysa, bu işe burnumuzu sokmaya hakkımız yok. Kendisini herhangi bir şeyle suçlamamız lazım. Ancak ondan sonra bir ön soruşturma başlatabiliriz...”

“Ama bir adam nasıl olur da sokağın ortasında buharlaşıp kaybolur?” diye bağırdı Bay Rybka, bu düşünceden dehşete düşerek.

“Beklemeniz gerekecek bayım,” diye öğütledi Başkomiser sabırla. “Eğer biri kaybolmuşsa, ailesi bize bir iki gün içinde haber verecektir; o zaman onu aramaya başlarız. Kimse kayıp ilanı vermezse yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Elimiz kolumuz bağlı.”

Bay Rybka’nın içinde bir öfke seli akmaya başlamıştı. “Affedersiniz,” dedi ters ters, “ama ben, sıradan, kendi halinde bir yaya, ortada hiçbir sebep yokken sokağın ortasında yok olursa, polisin bu konuyla *birazcık* ilgileneceğini sanırdım.”

“Bakın, ona hiçbir şey olmadı,” diye teselli etti onu Başkomiser Bartosek. “Ortada boğuşma izi yok. Eğer biri ona saldırmış veya onu kaçırmış olsaydı, burada bir yığın ayak izi olurdu. Üzgünüm beyefendi, fakat müdahale etmek için bir neden göremiyorum.”

“Ama Başkomiser,” diye ellerini havaya kaldırdı Bay Rybka, “en azından bana açıklayın... Öyle gizemli ki bu...”

“Evet çok gizemli,” diye onayladı Başkomiser düşünceli biçimde. “Bu dünyada ne kadar çok gizemli olay olduğu konusunda bir fikriniz var mı? Her ev, her aile gizemlidir. Buraya gelirken şu küçük evde bir kadının ağladığını işittim. Bayım, gizemlerle işimiz yok bizim. Adaleti ve düzeni sağlamamız için para ödenir bize. Sizce suçluların peşine neden düşüyoruz, meraktan mı? Bayım, biz onları içeri atmak için kovalıyoruz. Adalet ve düzen sağlanmalı!”

“Kesinlikle!” diye haykırdı Bay Rybka. “Ama kabul etmelisiniz ki, sokağın orta yerinde biri... mesela dosdoğru göklere yükselirse

adalet ve düzenden bahsedilebilir mi?"

"Her şey bakış açınıza bağlı," dedi Başkomiser. "Polis tüzüğünde, bir insanın yüksekte düşme tehlikesi varsa, onu bir yerlere bağlamamız gerektiğine dair bir madde vardır. Önce bir uyarı alırsınız, sonra da para cezası. Eğer bu adam göklere kendi rızasıyla yükseldiyse, elbette bir polisin güvenlik kemeri takması için onu uyarması gerekirdi; ama muhtemelen adamın etrafında o anda bir polis memuru yoktu," diye ekledi özür dilermişçesine. "Aksi takdirde o da ayak izi bırakırdı. Ayrıca, beyefendinin buradan başka bir şekilde ayrılmış olma ihtimali de var."

"Nasıl?" diye sordu Bay Rybka.

Başkomiser Bartosek başını salladı. "Tahmin etmesi zor. İsa'nın göğe yükselişi gibi bir şey olabilir ya da gökten Yakup'un merdiveni inmiştir," diye mırıldandı. "Tabii göğe yükseliş kaçırma olarak da yorumlanabilir; özellikle de işin içinde şiddet varsa. Ama sanırın bu olay genellikle göğe yükselen kişinin kendi rızasıyla gerçekleşiyor. Belki adam uçmayı biliyordur. Siz hiç rüyada uçmadınız mı? Tek yapmanız gereken ayaklarınızı birazcık yukarı itirmek ve işte havadasınız!.. Bazı insanlar balon gibi uçarlar, ama ben rüyalarımda uçtığım zaman arada bir yere inerim, sanıyorum şu ağır üniformamdan ve kılıcımdan ötürü. Belki adam uyuyakaldı ve rüyasında uçmaya başladı. Ama buna karşı bir kanun yoktur bayım. Elbette bu iş kalabalık bir sokakta gerçekleşseydi, bir polis onu uyarırdı. Durun bakayım, belki de adam yerden bir miktar havaya yükselebiliyordu; bilirsiniz, spiritüalistler bunun mümkün olduğuna inanır. Ama spiritüalizm de yasaya aykırı değildir. Bay Baudys adında biri vardı, bir medyumun havada asılı durduğunu kendi gözleriyle gördüğünü söylemişti. Kimbilir, belki de tüm bunlarda bir doğruluk payı vardır."

"Ama Başkomiser," dedi Bay Rybka, onu kınarmışçasına, "buna gerçekten inanamazsınız herhalde! Doğa kanunlarına karşı gelmek olurdu bu..."

Başkomiser Bartosek kararlılıkla omuz silkti. “Biliyorum bayım, ama insanlar her türlü yasayı ve kuralı çiğniyorlar. Eğer polis kuvvetlerine mensup olsaydınız, siz de her an buna tanık olurdunuz...” Başkomiser elini havada salladı. “İnsanların doğa kanunlarını da çiğnemelerine zerre kadar şaşırmam. İnsan dediğiniz çok rezil bir varlıktır bayım. Size iyi geceler, hava buz gibi.”

“Bir bardak çay içmek için içeri gelmek ister misiniz... ya da bir bardak slivovice¹?” diye önerdi Bay Rybka.

“Neden olmasın?” diye mırıldandı Başkomiser keyifsizce. “Mâlum, üzerinizde üniforma oldu mu meyhaneye bile gidemezsiniz. Polisler bu yüzden çok içmez.”

“Gizem...” diye devam etti Başkomiser, rahat bir sandalyeye oturup düşünceli bir biçimde botlarının ucundaki karın erimesini seyrederken. “Yüz kişiden doksan dokuzu o ayak izlerinin yanından geçip gider ve hiçbir şey fark etmezdi. Siz bile son derece gizemli yüz olaydan doksan dokuzunu fark etmezsiniz. Bu dünyanın işleyişi konusunda kara cahiliz. Ama gizemli olmayan bazı şeyler vardır. Kanun ve düzen gizemli değildir. Adalet gizemli değildir. Polisler gizemli değildir. Ama sokakta yürüyen her insan gizemlidir, çünkü bayım, onu tutuklayamayız Oysa bir şey çaldığı anda bizim için bir gizem olmaktan çıkar, onu içeri atarız ve iş biter. En azından artık ne yapmakta olduğunu biliriz ve istediğimiz zaman onu hücresinin camından seyredebiliriz, öyle değil mi? Ama sorarım size, neden gazeteler “Gizemli Bir Ceset Bulundu!” şeklinde başlıklar atarlar? Bir cesette gizemli olan nedir? Biz bir ceset bulduğumuzda, ölçülerini alır, fotoğrafını çekeriz; keser biçer, içindeki her dokuyu inceleriz. En son ne yemiş, nasıl ölmüş ve daha ne bilmek isterseniz hepsini buluruz. Ve biliriz ki, muhtemelen biri para için işlemiştir cinayeti. Her şey açık ve dolaysızdır... Şu demli çaydan bana biraz daha koyar mısınız?

¹ Erikten yapılan Balkan likörü.

Tüm suçlar apaçık ve dolaysızdır bayım, en azından cinayet sebebini bilirsiniz. Ama kedinizin ne düşündüğünü bilemezsiniz, işte bunlar gizemdir; hizmetçiniz neyin hayalini kuruyor ya da karınız camdan bakarken aklından neler geçiriyor... Ceza davaları hariç her şey gizemlidir bayım. Bir ceza davası katı tanımlamaları olan, hudutları belli, gerçek hayattan bir kesittir; ışığa doğru tutabileceğimiz bir kesit. Eğer burada etrafıma bakınsaydım, sizinle ilgili pek çok şeyi anlardım. Ama bunun yerine şu anda botlarımın ucuna bakıyorum, çünkü sizinle resmî olarak ilgilenmiyoruz. Demek istediğim, kimse sizden resmen şikâyetle bulunmadı,” diye ekledi, sıcak çayını içerek.

“Polislerin, özellikle de dedektiflerin gizemlerle yakından ilgilendiğine dair tuhaf bir inanış var,” diye tekrar söze başladı Başkomiser. “Oysa gizemler umurumuzda değildir, bizi ilgilendiren asayiş ihlal eden davranışlardır. Bayım, suç bizi gizemli olduğu için değil, kanuna karşı yapılmış bir eylem olduğu için ilgilendirir. Üçkâğıtçıları entelektüel meraktan ötürü aramayız; onları kanun namına tutuklayabilmek için kovalarız. Bakın, çöpçüler sokaklarda, ellerinde süpürgeyle, insanların tozda bıraktıkları izleri keşfetmek için dolanmazlar. Kanun ve düzende zerre kadar gizem yoktur. Düzeni sağlamak pis bir iştir ve her kim ki işlerin temiz ve nizami olmasını ister, her türlü pislığe bulaşmak zorundadır. İlla ki birisinin bu işi yapması gerekiyor,” dedi umutsuzca, “danaları birinin kesmesi gerektiği gibi. Ama danaları meraktan kesmek, işte bu barbarcadır, bu iş sadece ticaret olarak yapılmalıdır. Bir insana bir şeyi yapma görevi verildiyse, en azından insan o şeyi yapmaya hakkı olduğunu bilir. Bakın, çarpım tablosu ne kadar sorgulanıyorsa, adalet de o kadar sorgulanmalıdır. Her hırsızlığın yanlış olduğunu kanıtlayabilir misiniz bilmiyorum, ama ben size her hırsızlığın kanunlara aykırı olduğunu kanıtlayabilirim, zira her seferinde sizi tutuklayabilirim. Eğer sokağa inci saçarsanız, bir polis size sokağı kirlettiğiniz için ceza kesebilir. Ama bir anda mucizeler yaratmaya başlarsanız, buna, toplumun huzurunu bozacak davranış ya

da kanundışı gösteri adını koymadığımız takdirde müdahale edemeyiz. Bizim devreye girebilmemiz için kanunun bir şekilde çiğnenmesi gerekiyor.”

“Ama Başkomiser,” diye itiraz etti Bay Rybka, hoşnutsuzluğundan yerinde duramayarak, “bu gerçekten size yetiyor mu? Burada olan şey öylesine... öylesine tuhaf bir şey... gizem dolu... ve siz ...”

Başkomiser Bartosek omuz silkti. “Ben aklımdan sildim gitti. Dilerseniz bayım, güzel bir uyku çekmenizi engelleyecekse, birini çağırıp ayak izlerini temizleteyim. Ama bundan daha fazlasını yapamam. Bir şey duyunuz mu? Ayak sesleri? Bu bizim gece devriyemizdir, demek ki saat yediyi iki geçiyor. İyi geceler bayım.”

Bay Rybka, Başkomiseri kapıya kadar uğurladı. Yarıda kesilmiş ve anlaşılmaz ayak izleri hâlâ sokağın ortasında duruyordu. Kaldırımın diğer yanından bir polis memuru yaklaşmaktaydı.

“Mimra,” diye seslendi Başkomiser Bartosek, “Yeni bir şey var mı?”

Memur Mimra selam verdi. “Pek sayılmaz Başkomiserim,” dedi. “17 numaranın önünde bir kedi miyavlıyordu, ben kapıyı çalınca kediyi içeri aldılar. 9 numara kapısını açık bıraktı. Köşede onarım çalışması yapanlar kırmızı uyarı ışığı koymayı unutmuşlar, manav Marsik’in dükkân tabelasının bir ucu gevşek duruyor, sabahtan çıkaracaklar ki birinin kafasına düşmesin.”

“Bu kadar mı?”

“Bu kadar,” dedi Memur Mimra. “Yarın sabahtan kaldırımlara kum dökmeliler, kimse bacasını kırmamasın. Sabah altıdan itibaren kapıları çalmaya başlayalım derim...”

“Her şey yolunda öyleyse,” dedi Başkomiser Bartosek. “İyi geceler!”

Bay Rybka, bilinmeze doğru giden ayak izlerine son bir kez daha baktı. Ama şu anda, son izin durduğu yerde, Memur Mimra’nın polis botlarının bir çift sağlam, geniş izi vardı ve oradan itibaren dümdüz,

devamlı bir çizgi halinde uzanıp gidiyordu.

“Tanrı’ya şükür,” diye iç geçirdi Bay Rybka ve uyumaya gitti.

BARON GANDARA'NIN ÖLÜMÜ

“**D**

inleyin,” dedi Bay Mensik, “Liverpool’daki polisler eninde sonunda o katili yakalayacaklardı; katil profesyoneldi, polisler de bu tiplerin hakkından kolayca gelirler. Genellikle sistem şudur: Boşta gezen, adı çıkmış tüm serserileri toplayıp, ‘Anlatın bakalım çocuklar, bu sefer ne mazeretiniz var?’ derler. Aralarından birinin, o esnada başka bir yerde olduğunu onaylayacak tanığı yoksa, cinayeti işleyen de odur. Polisin hoşuna gitmeyen şey, bilinmeyen kişilerle uğraşmaktır. Bence, iyi tanınan ve nam salmış büyük suçluları mahkeme huzuruna çıkarmaya özen gösteriyorlar. Böyle bir adamı ellerine bir geçirdiler mi, nüfus kaydını, parmak izlerini alıyorlar; artık adam onlara ait oluyor. O andan itibaren herhangi bir suç işlendi mi de aynı adama başvurabiliyorlar. Eski bir dostlarını ziyarete gider gibi onu görmeye gider polisler; sizin hep aynı berbere ya da tütün satıcısına gitmeniz gibi. Bir amatör, bir çaylak adam öldürürse ya da örneğin sizlerden biri veya ben bir cinayet işlersek, polisin katili bulması çok daha zordur.

Polis merkezinde bir akrabam var, adı Pitir ve karımın amcası oluyor. Pitir Amca diyor ki, eğer bir soygun söz konusuysa, suçlunun profesyonel olduğuna kanaat getirilir; ama eğer ortada bir cinayet varsa, katil aileden biri olmak zorundadır. Pitir Amca bu konuda sabit fikirlidir. Mesela, bir adamın nadiren bir yabancıyı öldüreceğini, çün-

kü bu işin çok da kolay olmadığını söyler. ‘Katilin, kurbanın tanıdıkları arasından, hatta evinden biri olması daha muhtemeldir; cinayet işleme fırsatı katilin avucunun içindedir,’ der. Pitir Amca’ya çözmesi için bir cinayet davası verdiklerinde, bu cinayeti en kolay kimin işlemiş olacağını belirler ve onun peşine düşer. ‘Bak Menzik!’ der, ‘Bende zerre kadar hayalgücü ya da yaratıcılık yoktur. Merkezdekiler sana oradaki en kalın kafalı adam olduğumu söyleyebilir. Ama önemli olan şu ki, benim saflığım bir katilin saflığıyla aynı. Düşüncelerim aynen onun cinayet sebebi, planı ve eylemi kadar sıradan, gündelik ve aptalca. İşte tam da bu sayede yakalayabiliyorum onu.’

Şu yabancının, Baron Gandara’nın öldürülmesini hatırlayanınız var mıdır bilmiyorum. Gizemli bir maceracıydı. Kuzguni siyah saçları ve şeytani bir çekiciliği vardı. Grabovka’daki güzel evlerden birinde yaşıyordu; oralarda neler olup bittiğini ne siz sorun ne ben söyleyeyim. Her neyse, bir sabah iki el silah sesi duyuldu, bir alarm çalmaya başladı ve sonrasında Baronu bahçede öldürülmüş olarak buldular. Cüzdanı çalınmıştı, ama onun dışında cinayeti çözmeye yarayacak hiçbir ipucu yoktu; kısacası birinci sınıf bir gizemli vakaydı bu. Vakayı Pitir Amca’ya verdiler, çünkü o aralar başka bir şey üzerinde çalıştığı söylenemezdi. Şef onu uyardı: ‘Kabul ediyorum Teğmen, bu sizin alıştığınız tarzda bir dosya değil, ama daha emekliye ayrılmaya hazır olmadığınızı kanıtlayın herkese.’ Pitir Amca bir bakacağını söyleyerek homurdandı ve cinayet mahalline doğru yola koyuldu. Söylemek gereksiz, elle tutulur bir şey bulamadı, dedektiflere küfür etti ve tekrar masasına döndü ki piposunu içebilsin. Onu öyle duman altı gören, derin derin bu meseleyi düşündüğünü zannederdi ama bu büyük bir hata olurdu doğrusu. Pitir Amca derin düşüncelere dalmış olamazdı, çünkü düşünme eylemine temelden karşıydı. ‘Bir katil de düşünmez!’ derdi, ‘Aklına bir şey gelir ya da gelmez, işte o kadar.’

Merkezdeki herkes Pitir Amca için üzülyordu. ‘Ona göre bir dava değil bu,’ diyorlardı, ‘böylesine güzel bir malzemeyi neden Pitir’e

verip harcıyorlar? Pitir, yeğenlerini ya da hizmetçilerinin çapkın sevgililerini öldüren yaşlı kadınların davalarına bakar'. Bir meslektaş, Dr. Mejzlik, tesadüfen oradan geçiyormuş gibi yaparak Pitir Amca'nın yanına gitti, oturdu ve 'Ne var ne yok Teğmen, Gandara dosyasında gelişme var mı?' dedi.

'Katil yeğeni falan olmalı,' dedi Pitir Amca.

'Teğmen,' dedi Dr. Mejzlik yardım etmeye çalışarak, 'bu dava biraz farklı olabilir. Baron Gandara'nın uluslararası bir casus olduğunu hatırlatmak isterim sana, kim bilir ne dolaplar dönüyordu? Cüzdanın çalınmış olması kafamı kurcalıyor. Sizin yerinizde olsam o cüzdana...'

Pitir Amca başını salladı. 'Mejzlik,' dedi, 'herkesin yöntemi kendine. İlk işimiz, ortada bir mirasçı olup olmadığını araştırmak.'

'Bir şey daha var,' dedi Dr. Mejzlik, 'Baron Gandara'nın çok fazla riske giren, büyük paralarla bahis oynayan bir kumarbaz olduğunu biliyoruz. Bu tiplerle uğraşmak istemezsiniz Teğmen; Mensik'le yaptığınız domino maçlarını saymazsak hiç deneyiminiz yok. Dilerseniz, onunla en son kim oynamış soruşturabilirim; mâlum, belki bir şeref meselesi söz konusudur...'

Pitir Amca kaşlarını çattı. 'Dinleyin,' dedi, 'bunlar bana hiçbir şey ifade etmiyor. Zengin çevrelerle hiçbir zaman alâkam olmadı, bu yaştan sonra da aralarına karışacak değilim. Şeref meselesini falan boşverin, hayatımda hiç öyle bir dava görmedim. Eğer bu bir aile cinayeti değilse, soygun amaçlıdır; cinayeti işleyen de ev ahalisinden biridir. Genelde hep böyle olur. Belki aşçının bir yeğeni falan vardır.'

'Ya da Gandara'nın şoförü,' diye önerdi Mejzlik, Amca'yı ıgnelemek için.

Pitir Amca başını salladı. 'Şoförler hiçbir davada karşıma çıkmadı,' dedi. Bir şoförün soygun ya da cinayete bulaştığını hatırlamıyorum. Onlar genelde kafayı çeker ve benzin çalarlar. Ama iş birini öldürmeye geldi mi, hayır, daha önce hiç örneğini görmedim. Bak

Mejzlik, ben işimi bildiğim şekilde yaparım. Sen de benim yaşıma geldiğinde...'

Dr. Mejzlik'in sabrı taşıyordu. 'Teğmen!' diye haykırdı, 'üçüncü bir olasılığı da göz önünde bulundurmalısınız. Baron Gandara'nın evli bir kadınla uygunsuz bir ilişkisi varmış; Prag'ın en güzel kadınıyla. Belki de bu bir aşk cinayetidir.'

'Mümkün,' diye onayladı Pitr Amca. Beş tane bu tarz cinayet dosyasına bakmıştım. Bu küçük hanımın kocası ne iş yapıyor?'

'Ünlü bir işadamı,' diye yanıtladı Dr. Mejzlik. 'Dev bir firması var.'

Pitr Amca meseleyi zihninde evirip çevirdi. 'O zaman bu bilgi de bizi bir yere götürmez,' dedi. 'Koskoca bir işadaminin birini öldürdüğünü hiç duymadım. Onlar dolandırıcılık yapmayı bilir, ama aşk cinayetleri başka çevrelerde işlenir. Yanılıyorsun dostum.'

'Teğmen,' diye devam etti Dr. Mejzlik, 'Baron Gandara'nın hayatını nasıl kazandığını biliyor musunuz? Şantajla. İnanın bana, bu adam çok sayıda zengin hakkında korkunç bilgilere sahipti. Gandara'nın temizlenmesini isteyecek sürüyle insan var, bu olasılığı göz önünde bulundurmaya değer.'

'Elbette,' dedi Pitr Amca, 'Bir keresinde böyle bir davaya bakmıştım ama yeterince kanıt bulamamıştık. Polis camiası adına büyük bir fiyasko ve rezaletle sonuçlanmıştı. Bir kere süttten dilim yandı, bir daha asla böyle bir davaya bakmam. Sıradan soygun ve cinayet vakaları bana yeter de artar bile. Sansasyon ya da skandaldan hoşlanmam. Senin yaşındayken ben de bir gün muhteşem bir cinayet dosyasını çözeceğimi sanırdım, hırslıydım da. Zamanla geçiyor bunlar oğlum. Eninde sonunda tüm davaların oldukça sıradan olduğunu fark ediyorsun...'

'Baron Gandara'nınki sıradan bir vaka değil,' diye karşı çıktı Dr. Mejzlik. 'Onu tanıyorum; centilmen bir üçkâğıtçı, bir çingene kadar esmer, hayatımda gördüğüm en yakışıklı hergele. Gizemli bir adam.'

Bir şeytan. Bir hilebaz. Sahte bir baron. Dinleyin, böyle bir adam normal yollardan ölmez; sıradan bir cinayete de kurban gitmez. Burada başka bir şeyler dönüyor. Gizemli şeyler.'

'O halde davayı bana vermemelilerdi,' diye söylendi tiksintiyle Pitir Amca. 'Ben gizemli işlerden anlamam. Sıradan, sade cinayetleri severim, mesela bir tütün satıcısının cinayeti gibi. Bak, yeni metotlar öğrenecek değilim. Madem bu vaka bana verildi, onu kendi yöntemimle ele alacağım. Ve benim görüşüme göre, bu dava basit bir hırsızlık ve cinayet davası. Eğer bu davayı sana verselerdi, olay bir dedektiflik romanına, çılgın bir aşk hikâyesine ya da politik bir skandala dönerdi; sen düşleri seviyorsun Mejzlik. Elimizdeki malzemeden müthiş bir hikâye çıkarırdın. Davayı sana vermiş olmamaları ne kötü.'

'Dinleyin,' diye patladı Dr. Mejzlik, 'benim -ama sadece benim- bu davayla ilgilemememe bir itirazınız olur muydu? Bu Gandara hakkında önemli bilgilere sahip epey tanıdığım var... Elbette bana verecekleri her bilgiyi size de ileteceğim.' Mejzlik hızlıca ekledi: 'Hâlâ sizin davanız olacak elbette, ne dersiniz?'

Pitir Amca öfkeyle burnundan soluyordu. 'Teşekkür ederim,' dedi 'ama bir faydası olmaz. Senin tarzın farklı; olayı bambaşka bir şekilde çözmeye çalışırsın. En iyisi işleri hiç karıştırmamak. Sonra senin casusların, kumarbazların, süslü püslü hanımefendilerin ve tüm o kodamanlarınla ne yaparım ben? Hiç işime yaramaz dostum. Bu işi halletmesi gereken bensem, bu dava benim pis, önemsiz, sıradan davam olacak... İnsan bir işi bildiği gibi yapmalı.'

O anda kapı çalındı ve bir dedektif içeri girdi. 'Teğmen,' diye anons etti, 'Gandara'nın evinde kalan kapıcının, Vrsovice sokağında 1451 numarada yaşayan, yirmi yaşında işsiz bir yeğeni olduğunu öğrendik. Çocuk sık sık kapıcının yanında kalıyormuş. Evdeki hizmetçinin sevgilisi askermiş ve şu an tatbikattaymış.'

'Güzel,' dedi Pitir Amca. 'Hemen gidip evi arayın, kapıcının yeğen-

nini de buraya getirin.'

İki saat sonra Pitir Amca elinde Gandara'nın cüzdanını tutuyordu; polisler cüzdanı genç adamın yatağının altında bulmuşlardı. O gece âlem yaparken yakalanmıştı, sabaha da Gandara'yı cüzdanını çalmak için vurduğunu itiraf etti. Cüzdanda elli bin koruna vardı.

'Görüyor musun Mensik,' dedi bana sonra Pitir Amca, 'Kremenco-va Sokağı'ndaki yaşlı kadının dosyasında da aynısı olmuştu; katil, kapıcının yeğeni çıkmıştı. Ama oğlum, bir düşünsene, davayı Mejzlik'e verselerdi kim bilir ortaya ne büyük bir hikâye çıkarırdı! Bende hayal gücü yok, hepsi bu.'?

SIRADAN BİR CİNAYET

“**H**

ep hayretimi mucip olmuştur,” dedi Bay Hanak, “neden bir insanın başına gelebilecek en kötü şeyin haksızlık olduğunu düşünürüz? Örneğin hapishaneye düşen bir adamın masum olduğunu bilirsek, o adam için, açlık ve acılar içinde kıvranan binlerce insandan daha çok üzülürüz. Öylesine sefil bir hayat süren insanlar gördüm ki, onlar için hapishane bir lüktür. Sanıyorum adalet içgüdüsü denen kalıtsal bir olgu var ve suçluluk, masumiyet, dürüstlük hislerimiz de, sevgi ve açlık kadar ilkel, muhteşem ve son derece içgüdüsel.

Şu örneğe bakın: Dört sene boyunca, pek çoğunuz gibi cephede savaştım. Orada nelere tanık olduğumuzu dile getirmiyoruz, ama hemen hemen her şeyi görmeye alıştığımız konusunda hemfikirsinizdir; cesetler mesela. Yüzlerce, binlerce genç adamın cesedini gördüm; gayet iyi bildiğiniz gibi, bazıları tüyler ürperticiydi; ve şunu söylemekten çekinmiyorum: Bir süre sonra benim için kirli bir çamaşır yığının-dan farkları kalmamıştı; kokmadıkları müddetçe tabii. Kendi kendime tek söylediğim, bu vahşetten sağ salım çıkabilirsem, hayatım boyunca artık beni hiçbir şeyin etkileyemeyeceğiydi.

Savaştan altı ay sonra, yurduma, Slatina’ya döndüğümde, bir sabah biri camıma tıklayıp seslendi: ‘Bay Hanak, gelip bir baksanız iyi olur. Bayan Turkova öldürülmüş!’ Bahsi geçen Bayan Turkova’nın iğne-iplik ve okul malzemeleri satan bir dükkânı vardı. Kimsenin dik-

katini çekmezdi, nadiren birileri dükkânına uğrayıp bir makara ip ya da Noel için tebrik kartı alırdı. Dükkânın arka tarafında, küçük bir mutfğa açılan camlı bir kapı vardı; Bayan Turkova camın üzerine asılı perdeyi çeker, orada uyurdu. Kapıdaki zil çaldığında, kimin geldiğini görmek için perdenin ardından başını uzatır, ellerini önlüğüne siler ve dükkâna geçerdi. ‘Evet, ne istiyorsunuz?’ diye sorardı şüphelye. Müşteri kendini davetsiz bir misafir gibi hisseder ve oradan mümkün olduğunca çabuk çıkmaya çalışırdı. Bir taşı kaldırıp da altındaki nemli, küçük deliğın içinde, yalnız, irkilmiş, sağa sola koşuşturmaya çabalayan bir böcek bulup, o pis yaratık yeniden sakinleşsin diye taşı geri koymak gibi bir şeydi bu.

Neyse, haberi alınca koşarak bakmaya gittim; herhalde sırf merak-tan. Bayan Turkova’nın dükkânının önünde arı gibi vızıldayan bir kalabalık vardı, ama yerel polisler beni eğitimli bir adam olarak gördükleri için içeri girmeme izin verdiler. Zil çaldı ve her zaman olduğu gibi sessizliği böldü; fakat tiz, canlı sesi bu kez kanımı dondurmıştu; sanki oraya ait değildi artık. Bayan Turkova dükkân ile mutfak arasında yüzükoyun yatıyordu; başının etrafında artık siyahlaşmış bir kan gölü vardı. Gri saçları ensesinde birbirine dolanmış ve yerdekenden daha koyu renk bir kanla kaplanmıştı. O anda içimde, savaştan beri hissetmediğim bir şey hissettim: Bir cesedin yarattığı dehşet.

Tuhaf gelecek ama, savaşı neredeyse tamamen unutmuştu; gerçi herkes yavaş yavaş unuttur savaşları; belki de bu yüzden er geç bir yenisi çıkıyor. Ama aslında kimseye ne yararı ne zararı dokunan, küçücük bir dükkânı işleten, kartpostal satmayı bile doğru dürüst beceremeyen o yaşlı kadının öldürölmesini asla unutamayacağım. Öldürölmiş bir insanla ölmüş bir insan aynı şey değildir, çünkü cinayetin ardında, gizli, korkunç bir sır vardır. O kadar insan varken, neden Bayan Turkova’nın, bu hiç kimsenin aklına bile gelmeyen, sıradan, önemsiz, solup gitmiş yaşlı kadının öldürölldüğünü; nasıl olup da, insanlar içeriye bakabilmek için birbirini ezerken, onun, üzerine eğilmiş

bir polis eşliğinde, içler acısı halde yerde yattığını bir türlü anlayamıyordum. İnanın bana, zavallı kadın, yüzü o kara kan gölüne gömülü vaziyetteyken gördüğü ilgiyi hayatı boyunca görmemişti. Sanki birden, tuhaf ve ürpertici bir önem kazanmıştı. Kadının giysilerine ya da fiziksel görünüşüne daha önce bir kez bile dikkat etmemiştim; ama şimdi ona, her şeyi sonsuz ve grotesk biçimde büyüten bir mercekten bakar gibiydim. Terliğinin teki yerde duruyordu, diğerini çıkartmışlardı. Çorabının topuğunun yeniden dikilmiş olduğunu görebilirdiniz; dikiş izlerini tek tek seçebiliyordum ve bunda dehşet verici bir şey vardı, sanki o zavallı, aşınmış çorap da katledilmişti. Bir eli zemine tutunmaya çalışıyordu sanki; bir kuş pençesi kadar buruşuk ve narindi. Ama en tüyler ürpertici olanı, ensesinde birbirine dolanmış saçlardı; öylesine zahmetle örülmüşlerdi ki! Şimdi, pıhtılaşmış kan dereciklerinin içinde kalay renginde parlıyorlardı. O kirli ve lekeli küçük buklelerden daha yürek parçalayıcı bir şey gördüğümü hatırlamıyorum. Kulağının arkasında bir parça kan şerit halinde kurumuştı; mavi taşlı, gümüşten, küçük bir küpe kana ısıltı saçıyordu. Bu manzaraya daha fazla dayanamadım, bacaklarım titriyordu. ‘Aman Tanrım!’ dedim.

Mutfakta yere çömelmiş bir şey incelemekte olan polis ayağa kalkarak bana baktı. Solgundu, sanki bayılmak üzereydi.

‘Siz de mi cephedeydiniz?’ diye ağızımdan kaçırırverdim.

‘Evet,’ dedi polis, kısık bir sesle. ‘Ama bu... bu farklı. Şuna bir bakın,’ dedi aniden ve perdeyi gösterdi. Buruş buruştu ve kanla kaplanmıştı, anlaşılan katil ellerini perdeye silmişti. ‘Tanrım!’ diyerek nefessiz kaldım. Bu kadar rahatsız edici olan şey neydi bilmiyorum; kanla kaplı ellerin düşüncesi mi, o temiz ve muntazam perdelerin de katilin kurbanı olması fikri mi? Gerçekten bilmiyordum. Ama tam o anda küçük mutfaktaki kanarya şakımaya başladı ve uzun bir çığlık attı. Bu kadarı gerçekten fazlaydı. Dehşetle dışarı attım kendimi. Sanırım yüzüm polisinkinden bile daha solgundu.

Bahçedeki yük arabasının ucuna iliştim ve düşüncelerimi toparlamaya çalıştım. ‘Aptal!’ dedim kendi kendime, ‘Korkak! Sıradan bir cinayet işte. Hayatında hiç mi kan görmedin sanki? Bir domuzun çamura bulanması gibi kendi kanına bulanmadın mı? Yüz otuz ceset gömmek için adamlarına acilen bir kuyu kazmalarını emretmedin mi? Yan yana yüz otuz ceset; çatıdaki kiremitler kadar sıkışık dizsen bile uzun bir hat yapar bu. Yanlarında yürüyüp sigara içerek, birliklere ‘Haydi haydi, acele edin, bütün gece bununla uğraşacak vaktimiz yok!’ diye bağırmadın mı? O kadar çok ceset gördün ki, o kadar çok...’

‘Evet,’ dedim, ‘mesele bu işte! Yığınla ceset gördüm; ama tek başına, yapayalnız bir ölü görmedim hiç. Yanında diz çökerek yüzüne bakıp saçına dokunmadım. Bir ölü, ürpertici şekilde sessizdir. Bunu anlamak için onunla baş başa kalmalı... ve nefes bile almamalısınız. O yüz otuz cesedin her biri, şunu söylemek için çabalaradı adeta: ‘Teğmenim, beni öldürdüler! Ama bakın ellerime, bunlar bir insanın elleri.’ Ama biz onlara sırt çevirdik. Kazanmamız gereken bir savaş söz konusuydu, düşenleri dinlemeye zamanımız yoktu. Belki de insanların –erkeklerin, kadınların, çocukların– yapması gereken, her ölü askerın başına arılar gibi üşüşmek ve en azından bir parçasını, örneğin ayağını ya da kanla lekelenmiş bir parça saçını görmektir. Belki o zaman böyle şeyler olmaz, *olamaz*.

Annemi de gömmüştüm. Tabutunda öylesine vakur, huzurlu ve asil duruyordu ki. Tuhaf gelmişti ama dehşet verici değildi. Bayan Turkova’nın ki ise ölümden farklı bir şeydi. Öldürülen insanlar ölmüş sayılmazlar; öldürülenler, en derin ve en dayanılmaz bir acıyla bağırarak ağıt yakarlar sanki. Polis ve ben, o dükkânın lanetli olduğunu biliyorduk. Birdenbire bir şeyi anlamaya başladım. Ruh var mıdır bilmem, ama içimizde ölümsüz bir şeyler var; bunlardan biri de içgüdüsel adalet isteği. Ben kimseden daha iyi kalpli değilim, ama içimde sadece bana ait olmayan bir şey var; daha güçlü ve daha zahmetli bir dü-

zen kavramı. Yarım yamalak ifade edebildiğimin farkındayım ama o anda, suç kelimesini ve Tanrı'ya karşı günah işlemenin ne demek olduğunu kavradım. Anlıyor musunuz, öldürülen biri, kirletilen kutsal bir mabet gibidir.”

“Peki o yaşlı kadını öldüren kişiye ne oldu?” diye sordu, bir süre devam eden sessizlikten sonra Bay Dobes. “Yakaladılar mı?”

“Yakaladılar,” diye devam etti Bay Hanak; “iki gün sonra, polisler tarafından dükkândan dışarı çıkarılırken gördüm onu. Olay mahallinde çapraz sorguya tâbi tutuluyordu, öyle derler ya. Sanırım anca beş saniye görmüşümdür, ama her şeyi devâsâ biçimde büyüten bir mercekten bakar gibiydim. Gençti, tarlada çalışan bir işçiye benziyordu, kelepçelenmişti. Öylesine hızlı yürüyordu ki polisler zar zor yetişebiliyordu. Burnu terliydi ve gözleri korkudan yerinden uğramıştı; birazdan parçalara ayrılacak bir tavşan gibi bakıyordu. Yaşadığım müddetçe o yüzü unutmayacağım. Bu karşılaşma bana çok acı verdi; hasta etti beni. Şimdi onu yargılayacaklar diye düşündüm, aylar boyunca mahkemelerde süründürecekler, sonra da ölüme mahkûm edecekler. Onun için gerçekten üzüldüğümü ve ceza almazsa neredeyse rahatlayacağımı fark ettim. Yüzü bana sempatik geldiği için değil, tam tersiydi aslında; ama onu da yakından görmüştüm. Azapla kırıştırdığı gözlerini görmüştüm. Lanet olsun! Yufka yürekli, duygusal bir adam değilim ben. Ama o kadar yakından bakıldığında bir katile benzemiyordu; sadece bir adamdı. Bakın, ben de anlamıyorum, ve doğruyu söylemek gerekirse, eğer hakim ben olsaydım ne karar verirdim hiçbir fikrim yok. Ama tüm bu olaylar beni öylesine üzdü ki, kurtarılması gerekenin kendi ruhum olduğunu hissettim.”

EL YAZISININ GİZEMİ

“R

ubner,” dedi Baş Editör, “git Jensen’i bul, hani şu el yazısından karakter tahlili yapan adamı. Bu akşam basın önünde bir gösteri yapacakmış. Söylenilenlere bakılırsa, bu Jensen olağanüstü bir şeymiş. Sonra da bana konuyla ilgili on beş satırlık bir yazı hazırla.”

“Olur,” diye mırıldandı Rubner, mesleğine uygun düşen bir isteksizlikle.

“Bir dolap dönmediğinden emin ol,” diye vurguladı ısrarla editör. “Gösteriyi mümkün olduğunca kontrol edelim. Senin gibi deneyimli bir elemanı boş yere göndermiyorum...”

“(...) İşte beyler, psikometrik yazıbilim adı verilen bilim dalının ana prensipleri bunlar.” O akşam Jensen böyle bitirdi basına yaptığı kuramsal açıklamayı. “Gördüğünüz gibi, sistemin tamamı ampirik sonuçlara dayanıyor; ama metodun uygulaması öylesine karmaşık ki, tek bir seansta daha detaylı bir şekilde ispatlamam mümkün değil. Aşamalı yöntemimin teorik yönleri üzerinde durmaktansa, kendimi iki üç el yazısı örneğinin pratik analiziyle sınırlayacağım. Üzgünüm ama bu akşam buna vaktimiz yok. Aranızdan bir beyefendi bana bir el yazısı örneği verebilir mi?”

Bu anı beklemekte olan Rubner, muhteşem Jensen’e, üzeri yazı dolu bir kâğıt uzatıverdi. Jensen mucizeler yaratan gözlüklerini ku-

şandı ve kâğıdı incelemeye başladı.

“Ah, bir kadının elinden çıkmış,” dedi alaycı bir tonla. “Genellikle bir erkeğin el yazısı daha karakterli, daha ilgi çekicidir ama dur bakalım...” Ağzında bir şeyler geveleyerek kâğıda gözlerini dikti. Bir süre mırıldandıktan sonra, başını yana eğdi. Odada derin bir sessizlik hakimdi.

Birdenbire yazıbilimci sordu: “Bu yazı, size yakın biri tarafından yazılmış olmasın?”

“Hayır tabii ki,” diye anında karşı çıktı Rubüer.

“Harika o halde!” dedi muhteşem Jensen. “Dinleyin beni; bu kadın yalan söylüyor! El yazısından edindiğim ilk izlenim bu. Yalan söylüyor, yalan söylemeyi alışkanlık haline getirmiş, yalan söylemek kendisini ifade etme biçimi haline gelmiş. Aynı zamanda toplumun en alt sınıflarından geliyor; eğitilmiş bir adam onunla hiçbir konuda konuşamaz.... Dehşet verecek kadar zevkine düşkün; mektupları neredeyse şehvetin cisimleşmiş hali. Aynı zamanda inanılmaz pasaklı; evinin nasıl görüldüğünü tahmin bile edemezsiniz. Bunlar, daha önce açıkladığım birincil özellikler: Bir insanla karşılaştığınızda ilk önce dikkat ettiğiniz, dışarıdan gözlemlenebilen, içgüdüsel olarak, düşünülmeden dışavurulan yönler. Adamakıllı bir psikolojik analiz, söz konusu kişinin reddettiği ya da bastırdığı bu özelliklerin incelenmesiyle mümkündür ancak; kişi kendini çevresindekilerin insafına bırakmamak için, bu özellikleri bilinçaltına itmeye mecburdur.”

“Örneğin,” dedi parmağını burnunun ucuna koyarak, “elimde yazısını tuttuğum kişi, içinden geçen düşünceleri muhtemelen hiç kimseye itiraf edemiyor. Yüzeysel bir insandan bahsediyoruz, hem de iki anlamda: Yüzüne bakıldığında, zihninden oldukça sıkıcı düşünceler geçiyormuş gibi görünüyor ama aslında bu, gerçekte ne düşündüğünü saklamak için taktığı bir maske. Bu gizli benlik de pek hayalgücü belirtileri göstermiyor gerçi. Beyninin uyusukluğu ahlâksızlığına ağır basmış. Şuraya bir bakın mesela; bu noktaya kadar el yazısı itici ad-

dedilebilecek kadar şehvetli –ki bu aynı zamanda bir taşkınlık işareti- dir– fakat buradan itibaren yazıda bir değişiklik, mide bulandırıcı bir kibirlilik başgösteriyor. Bu insan, yeni zevkler uğrunda maceraya girişmeyecek kadar keyfine düşkün ama elbette fırsat ayağına gelirse... Neyse konumuz bu değil.”

“Aynı zamanda alışılmadık biçimde nefesine düşkün ve çenebaz. Eğer mucize eseri olur da bir şey başarır, gece gündüz lafını eder. Kendisiyle o kadar meşgul ki, başka kimse umurunda değil. Sadece işine geldiğinde birine yamanır ve o kişiyi, onu sevdiğine, onun için ne kadar uzuldüğüne(!) inandırmak ister. Bir adam, böyle bir kadının yanında zavallı durumuna düşer; kadının hiç bitmeyen dırdırı, utanç verici maddiyatçılığı, kendisine yaşattığı can sıkıntısı yüzünden erir gider.”

“Bakın, kelimelerin, özellikle de cümlelerin başlangıcı nasıl dik-katsizce, neredeyse baştan savma bir biçimde yazılmış. Bu insan sözünü geçirmek istiyor ve bunu beceriyor da. Ama bu üstünlüğü, yetenekleri sayesinde değil, ciddi bir havaya bürünerek ve gevezelik ederek elde ediyor. Eğer mecbur kalırsa, en gaddar yöntemle bile başvur-maktan çekinmiyor: Gözyaşı yöntemine.”

“Çok tuhaf; yukarıya doğru atılmış çiziklerin her birinden sonra, gözle görülür, neredeyse gevşek bir geri çekilmeye tanık oluyoruz. Bu insanı engelleyen bir şeyler var, bir şey onu korkutuyor... Muhtemelen rahatını riske atabilecek bir gerçeği açığa vurma korkusu bu. Bugüne dek özenle saklanmış utanç verici bir gerçek söz konusu olmalı, bilemiyorum. Belki geçmişten gelen bir sır. Ama bu tepkiyi takiben, gücünü geri kazanıyor ya da alıştığı şekilde davranışlarına geri dönüyor diyelim ve kelimelerini geleneksel biçimde sonlandırıyor – ama o kendini beğenmiş, tutarsız el hareketi hep orada; kibiri tekrar yükseliş geçiriyor.”

“Bu analize başlarken ilk izlenimimiz, yazının sahibinin yalancı olduğuydu hatırlarsanız. Beyler, şimdi siz de gördünüz ki, daha detay-

lı bir analiz de eninde sonunda o daha genel, neredeyse içgüdüsel izlenimimi haklı çıkardı; ki bu da benim metodik doğrulama adını verdiğim yöntemi destekliyor. İlk aşamada, yazıyı yazan kişinin alt sınıftan geldiğini söylemiştim ama her ne kadar size tutarsız görünse de, bu, görgüsüz bir insanın patavatsızca ortaya attığı bir iddia değildi. Bu yazı düzmece; özünü göz boyayarak inkâr etmeye çalışıyor, üstelik son derece bayağı nedenlerden ötürü. Bu kadın ipe sapa gelmez detaylara, “uygunluğa” önem veriyor; i harfinin üzerindeki noktaları büyük titizlikle yerleştiriyor, ama gerçekten öncümü olan konuları göz ardı ediyor. Disiplin anlayışı, ahlâk kuralları yok; tek kelimeyle tasvir etmek gerekirse, o bir sünepe.”

“Virgüllere özellikle dikkat etmek gerekiyor; hanımefendinin el yazısının sağa doğru doğal bir eğilimi var, ama virgülleri ters yöne kıvrılıyor. Bu, sırta yenmiş bir bıçak darbesini hatırlatıyor insana. Bunda son derece hilekâr ve kötücül bir şeyler var. Mecazi olarak konuşuyorum; bu kadın bir adamı arkadan bıçaklayabilir, ama rahatına pek düşkün ve hayalgücü de olabildiğince kısıtlı olduğu için bunu yapmayacaktır. Sanırım bu kadar yeter. Başka bir örneği olan var mı, daha ilginç bir şeyler?”

O gece Rubner eve geldiğinde, patlamak üzere olan bir volkan gibiydi.

“Sonunda gelebildin,” dedi Bayan Rubner. “Akşam yemeğini dışarıda mı yedin?”

Rubner onu baştan aşağı süzdü. “Başlama yine,” diye söylendi kasvetlice.

Bayan Rubner şaşkınlıkla kaşlarını kaldırdı. “Nasıl yani yine başlama... Sadece akşam yemeği isteyip istemediğini sordum.”

“Gördün mü?” diye karşılık verdi Rubner, küçümseyen bir ifadeyle. “Senin tek bahsedebileceğin konu bu; bir insanın ağzına yemek tıkmak. Sıkıcı ilgi alanlarından biri daha. Hiç bitmeyen dırdırın, maddiyatçılığın öylesine utanç verici ki...” Rubner içini çekti ve ümitsiz-

liğini belli eden bir ifade takındı. “Bir adamı nasıl yiyip bitirir sizin gibiler, iyi bilirim.”

Bayan Rubner örgüsünü kucağına koydu ve kocasına dikkatle baktı. “Franci,” dedi endişeli bir sesle, “kötü bir şey mi oldu?”

“Hah!” diye patladı, dalga geçermişçesine Rubner. “İşte, beni çok umursuyorsun öyle değil mi? Buna inanacağımı mı sanıyorsun? İyi dinle, gün gelir bir adam kendisine söylenen tüm yalanların farkına varır, yanındaki kadının sadece rahatını düşünerek kendisine yamandığını anlar... Üstelik sırf tensel zevkler için. Ne utanç verici!” diye kükredi Rubner. “İşte o gün adamın canına tak eder!”

Bayan Rubner başını salladı ve bir şey söylemek üzereymiş gibi göründü, ama bunun yerine sadece dudaklarını sımsıkı kilitledi ve örgüsüne kaldığı yerden devam etti.

“Şuraya bir bak!” diye tısladı Rubner bir saniye sonra ve odaya mânidar bir bakış attı. “Düzensizlik, pejmürdelik... Böyle saçma ayrıntılara gelince, her şey aman ne kadar da derli toplu, ne kadar da düzgün görünüyor, ama gerçekten önemli konulara gelirsek... Sen ne yapıyorsun o elindeki paçavralarla?”

“Gömlüklerinin söküklerini dikiyorum,” diyebildi Bayan Rubner, boğazında bir şeyler düğümlemişti.

“Gömlüklerimin söküklerini dikiyorsun,” diye küçümseyerek tekrarladı Rubner. “Gömlüklerimin söküklerini dikiyorsun demek! Anlaşıldı merak etme!; cümle âlem duysun illa! Gece gündüz bundan bahsedilsin, biri gömlek söküğü dikiyormuş! Bunun önemi üzerine yagara kopartılsın! Sırf sökük dikiyorsun diye, bana sözünü geçirebileceğini mi sandın? Ama benden söylemesi, bugünden itibaren buna bir son vereceğim!”

“Franci,” dedi şaşkınlıktan küçük dilini yutmuş Bayan Rubner, “yanlış bir şey mi yaptım?”

“Ben nereden bileyim?” diye cevabı yapıştırdı Rubner. “Geçmişte ne yaptın bilemiyorum, şu anda zihninden ne gibi düşünceler geçiyor,

neler planlıyorsun hiçbir fikrim yok, senin hakkında hiçbir şey bilmiyorum, kesinlikle hiçbir şey, çünkü sen hiçbir şey paylaşmıyorsun! Geçmişini ancak Tanrı bilir!”

“Bu kadarı da fazla!” diye parladı Bayan Rubner. “Kes artık. Bir kelime daha edersen...” Kendisini zar zor dizginledi. “Franci sana ne oldu?” diye sordu dehşete düşmüş şekilde.

“Hah!” diye zafer kazanmış bir edayla bağırды Rubner, “anlaşıldı işte! Neden bu kadar korkuyorsun? Bir şeyler ortaya çıkıp da küçük, rahat hayatını bozar diye mi? Ama *biz* biliyoruz, tüm o lükse rağmen, küçük maceralar yaşamaya fırsat buluyordur hanımefendi, öyle değil mi?”

Bayan Rubner koltuğunda taş kesilmişti. “Franci,” deyiverdi göz yaşlarını tutarak, “bana herhangi bir nedenden ötürü kin duyuyorsan, yalvarırım söyle, nedir sebebi?”

“Hiçbir sebebi yok,” dedi giderek artan bir alaycılıkla Rubner. “Sana kesinlikle, hiçbir konuda kin tutuyor değilim! Bir adamın karısının iradesizce, ahlâksızca davranmasının, durmadan yalan söylemesinin, pasaklı, tembel, israfçı ve korkunç derecede şehvetli olmasının ne ehemmiyeti var ki? Yetmezmiş gibi bir de alt sınıftan geliyorsa...”

Bayan Rubner hıçkırıklara boğuldu ve örgüsünü yere atarak ayağa kalktı.

“Kapa çeneni!” diye azarladı onu kocası nefretle. “En gaddar yöntem de budur; gözyaşı yöntemi!”

Ama Bayan Rubner artık onu dinlemiyordu; gözyaşları onu boğuyor, nefes almakta güçlük çekiyordu. Kendisini zar zor yatak odasına atabildi.

Rubner trajik bir kahkaha patlatarak, elini kapı boşluğuna koydu. “Sen bir adamı sırtından bıçaklarsın,” diye bağırды, “ama bunu yapamayacak kadar rahatına düşkünsün!”

Ertesi akşam Rubner mahalle meyhanesine uğradı.

“Tam da sizin gazetede şu müthiş yazıbilimci Jensen hakkında yazılanları okuyordum,” diyerek karşıladi Bay Plecka onu. Gözlüklerinin üzerinden bakarak sordu: “Bunlarda gerçek payı var mı Bay Gazeteci?”

“Var,” dedi Rubner, “hem de istemediğiniz kadar. Şu rostodan bir parça alabilir miyim, Bay Jancik? Çok pişmiş olmasın. Dinle, bu Jensen mucizeler yaratıyor, dün gittim onu görmeye. El yazılarını incelemiş şekli tamamen bilimsel.”

“O zaman sahtekârdır,” diye karşılık verdi Bay Plecka. “Bayım, ben bilim dışında her şeye inanırım. Örneğin vitamin alıyorsunuz; vitaminler yokken, insan en azından ne yediğini bilirdi. Şimdi tabağınızdaki rostoda ne tür yaşamsal öğeler bulunduğunu bile bilmiyorsunuz,” diye ekledi tiksintiyle. “İğrenç.”

“Bu farklı,” diye karşı çıktı Rubner. “Uzun uzadıya anlatamam şimdi, ama Jensen’in yöntemi psikometri, otomatizm, birincil ve ikincil özellikler ve bu tarz pek çok şeyi içeriyor Bay Plecka. Ama size şu kadarını söyleyebilirim; adam el yazısını bir kitap okur gibi okuyor. Birini baştan aşağı bir tasvir edişi var, onu kendi gözlerinizle görür gibi oluyorsunuz; size el yazısının sahibinin karakterini, geçmişini, ne düşünmekte olduğunu, neler sakladığını, kısacası hakkındaki her şeyi söylüyor! Ben bizzat şahit oldum bayım!”

“Devam edin,” diye homurdandı şüpheyle Bay Plecka.

“Size bir vakadan bahsedeyim,” diye söze girdi Rubner. “Adını vermeyeceğim çok ünlü bir adam, karısının el yazısını, incelemesi için Jensen’e vermiş. Jensen kâğıda bir bakış atmış ve hemen anlatmaya başlamış. Bu kadın meğerse kronik bir yalancıymış; pasaklı, mide bulandıracak derecede şehvetli ve hafifmeşrepmiş; tembel, israfçı, gevezeymiş; evde onun borusu ötüyormuş; berbat bir geçmiş varmış ve hepsinden öte, kocasını öldürmek istiyormuş! Tahmin edersiniz ki adamın yüzü kireç gibi olmuş, çünkü söylenenler kelimesi kelimesine gerçeği yansıtmış. Düşünsenize bir, adam yirmi sene-

dir mutlu mesut yaşıyor ve en ufak bir şeyden şüphelenmiyormuş! Bu kadınla evli kaldığı yirmi sene boyunca, Jensen'in tek bir bakışta gördüğünün onda birini bile görememiş. Kabul etmelisiniz ki bu bir yetenek. Bay Plecka, bu örnek sizi bile ikna etmeli!"

"Beni hayrete düşüren," dedi Bay Plecka, "bu salak kocanın yirmi sene boyunca hiçbir şey fark etmemiş olması."

"Ama lütfen," diye ekledi hızlı hızlı Rubner, "bu kadın rolünü öylesine akıllıca oynuyormuş ve adam da bu kadınla öylesine mutluymuş ki... Bu kadar mutlu bir adam kördür. Üstelik, bu bilimsel metotlardan bihaberdi. Siz de bilirsiniz; bir şey sizin gözünüze beyaz görünebilir, ama bir bilim adamına göre o beyazda gökkuşağının bütün renkleri vardır. Deneyimin hiçbir önemi yoktur dostum, günümüzde kesin bilimsel metotlarla çalışmak zorundasınız. Adını vermediğim bu adamın, evini bir canavarla paylaştığından haberi olmamasına şaşıyorsunuz, oysa onun tek hatası bilimsel metotları o kadını incelemekte kullanmamasıydı."

"Şimdi boşanıyor mu?" diye sorarak konuşmaya katıldı meyhanenin sahibi Bay Jancik.

"Bilmiyorum," diye yanıtladı umursamaz şekilde Rubner. "Bu zıvalıklarla ilgilenmiyorum. Ben sadece, kimsenin aklına bile gelmeyecek şeyleri, Jensen'in kadının el yazısından anlayabilmesine şaşıyorum. Yıllar boyunca birinin iyi kalpli, düzgün bir insan olduğunu düşünüyorsunuz ve bir anda el yazısından anlıyorsunuz ki o bir hırsız, bir muhbirmiş. Bir erkek kimseye güvenmemeli, bir insanın iç dünyasında neler olup bittiğini ancak böyle bir analiz ortaya çıkarabilir."

"Ama bu doğruysa, insan birine bir şey yazmaya korkar," dedi Bay Plecka huzursuzca.

"Doğru," diye karşılık verdi Rubner. "Yazıbilimin kriminolojiye getirebileceklerini düşünün bir. Bir hırsız, daha hiçbir şey çalmadan içeri tıkabilirler; el yazısı adamın ikincil özelliklerini, örneğin bir şeyler aralamaya meyilli olduğunu ortaya çıkarır ve hop, adam mapus-

haneyi boylar! Bu işin müthiş bir geleceği var. Söyledim size, kanıtlarla desteklenen bir bilim dalı bu, hiç şüphe yok.” Bay Rubner saatini kontrol etti. “Ooo, saat on olmuş; hemen eve gitmem lazım.”

“Neden bu kadar erkencisiniz bu gece?” diye söylendi Bay Plecka.

“Eh, bilirsiniz,” dedi Rubner koyun gibi bakarak, “karım kendisini sürekli yalnız bıraktığımdan şikâyet etmeye başlayabilir.”

VOTICKY EVİ'NİN ÇÖKÜŞÜ

ir gün Baş Komiser Dr. Mejzlik'in ofisine, yüzünde endişeli bir ifadeyle, altın gözlüklü, ufak tefek bir adam geldi. "Ben Arşivci Divisek," diye mırıldandı. "Komiser, size bir şey danışmaya geldim... siz ki seçkin suçbilimcilerdensiniz. Bana söylenilene göre siz... demek istediğim... en başarılı olduğunuz alan karmaşık dosyalarmış. Şey, benim bahsedeceğim dosya, alışılmışın dışında bir karmaşıklıkta," diye açıkladı vurgulayarak.

"Ne olduğunu anlatın lütfen," dedi Bay Mejzlik, kalemini ve not defterini çıkararak.

"Sör Petr Berkovec'i kimin öldürdüğüne, kardeşi Henricus'un nasıl öldüğüne, Sör Petr'in karısı Katerina'ya neler olduğuna dair bir soruşturma yapılmalı," diye atılıverdi arşivci Divisek.

"Berkovec, Petr," diyerek düşünceye daldı Dr. Mejzlik. "Benim bildiğim kadarıyla böyle bir ölüm haberi almadık. Bir bildiri mi yapmak istiyorsunuz?"

"Oh, hayır," dedi arşivci. "Demek istediğim, sadece fikrinizi almaya geldim, anlıyor musunuz? Ortalıkta korkunç bir şeyler dönüyor."

"Ölüm ne zaman gerçekleşti?" diye araya girdi Dr. Mejzlik, "Her şeyden önce tarihi söyleyin lütfen."

"1465 yılında elbette," dedi Bay Divisek, gözlüklerinin ardından

baş komiseri kınarmışçasına bakarak. “Bunu bilmeniz gerekir bayım, Podebrady’li Kral Jiri’nin kutsal saltanatı sırasında vuku bulmuştu.”

“Anlıyorum,” dedi Bay Mejzlik kalemini ve not defterini bir kenara bırakarak. “O halde sevgili beyefendiciğim,” dedi dikkat çekici bir samimiyetle, “Dr. Knobloch ile görüşmeniz daha iyi olur.” Mejzlik, emniyet amirliğinin doktorundan bahsediyordu. “Onu arayayım mı?”

Arşivci kaşlarını çatı. “Çok yazık,” dedi, “sizi öyle şiddetle tavsiye etmişlerdi ki! Görüyorsunuz, Podebrady’li Jiri’nin saltanatı hakkında hazırladığım tarihî eserin tam ortasındayım ve birdenbire bu olayı tesadüfen, evet tesadüfen fark ettim. Kiine danışacağımı bilemedim.”

Onun zararsız olduğuna karar verdi Dr. Mejzlik. “Sevgili bayım,” dedi hızlıca, “korkarım size pek yardımcı olamayacağım. İtiraf etmeliyim ki tarih bilginiz çok zayıftır.”

“Bu bir hata,” diyerek başını salladı Bay Divisek. “Tarih bilginiz olmalı. Ama madem konuyla ilgili tarihî bilgiye birinci elden sahip değilsiniz, size tüm bilinen olayları açıklayacağım, ki maalesef bunlar fazla değil. Her şeyden önce, Olesna’lı Sör Ladislav Pchac’ın Cercany’li Sör Jan Borsovky’ye yazdığı mektuptan bahsetmeli. Elbette, bu mektuptan haberdarsınızdır.”

“Üzülerek söylüyorum ki hayır,” diye itiraf etti Bay Mejzlik, dersini iyi çalışmamış bir okul çocuğunun suçlu ifadesiyle.

“Ama üstadım, tarihçi Sebek, on yedi sene önce *Regesta*’da bu mektubu yayınlamıştı!” diye haykırdı Bay Divisek hayretle. “Hiç olmazsa *bunu* bilmelisiniz! Her neyse,” diye ekledi, gözlüklerini düzelterek, “ne Sebek ne Pekar ne Novotny ne de bir başkası bu mektuba gereken özeni gösterdi. Ve işte, varlığından haberdar olmanız gereken bu mektup, bu davayla ilgili ipuçlarına ulaşmamı sağladı.”

“Hım,” dedi Dr. Mejzlik, “devam edin.”

“Evet, öncelikle mektup!” dedi arşivci. “Maalesef metin yanımda değil, ama içindeki göndermelerden sadece biri bizim davamızı ilgi-

lendiriyor. Sör Ladislav Pchac, Sör Jan Borsovky'ye yazdığı mektupta, amcasının, yani kendi amcası Skalice'li Sör Jesek Skalicky'nin, milattan sonra 1465 yılından itibaren artık Prag'daki sarayda görev yapamayacağını; zira Kral hazretlerinin, Sör Jesek'e, yazarın ifadesiyle 'Votice Velenova'da vuku bulan elim olaylar sebebiyle' bundan böyle kraliyet sarayına gelmemesini, öfkeli mizacından ötürü Tanrı'ya yalvararak tövbe etmesini ve ilahi adaleti beklemesini emrettiğini dile getirmişti. Bundan, Kral hazretlerinin Sör Jesek'i kendi mülkü ve arazisine hapsedtiği sonucunu çıkarabilirsiniz," diye izah etti arşivci. "Burada size tuhaf gelen bir şey yok mu bayım?

"Hayır, şimdilik yok," dedi Dr. Mejzlik, not defterine muntazam bir spiral çizerek.

"İşte gördünüz mü!" diye zafer kazanmışçasına haykırdı Bay Divisek. "Sebek de farkına varamamıştı. Kral hazretlerinin Sör Jesek'i - o elim olaylar her neyse onlardan ötürü- kurallara uygun, laik bir yargılamaya tâbi tutmaması ve onu ilahi adaletin ellerine teslim etmesi *son derece* çarpıcı bir detaydır. Kral hazretleri açıkça belli ediyor ki," diye devam etti arşivci, Kral'a saygısı büyüktü, "onun nezdinde, bu elim olaylar dünyevi adaletle bırakılamayacak cinstendi. Eğer Kral hazretlerini tanısaydınız bayım, bunun ne denli sıradışı bir vaka olduğunu anlardınız. Kral Jiri, ruhu şad olsun, adaletin harfiyen yerine getirilmesi konusunda son derece kararlıydı."

"Belki de Kral, Sör Jesek'ten korkuyordu?" diyecek oldu Dr. Mejzlik. "Ne de olsa o günlerde..."

Arşivci hakarete uğramışçasına sandalyesinden fırladı. "Bayım," diye kekeleydi, "neler söylüyorsunuz? Kral Jiri'nin birinden korkabileceğini mi öne sürüyorsunuz? Üstelik bir şövalye bozuntusundan?"

"O halde Kral adam kayırıyormuş," dedi Dr. Mejzlik. "Bilirsiniz, bizim yaptığımız gibi..."

"Kayırma falan yoktu!" diye bağırды Bay Divisek kıpkırmızı bir yüzle. "Belki Kral Vladislav'ın döneminde adam kayırmacılıktan

bahsedilebilir, ama Kral Jiri'nin saltanatı sırasında asla böyle bir şey yaşanmadı. Bunu nasıl düşünürsünüz! Böyle bir şeyi ima ettiğiniz için bile sizi sürgüne gönderirdi!" Arşivci biraz sakinleştikten sonra devam etti: "Adam kayırmacılık söz konusu değildi. Bayım, Sir Jesek'i ilahi adalete teslim ettiğine göre, bahsi geçen elim olayların Kral hazretlerinin nezdinde farklı bir yeri vardı."

"Peki neydi bu elim olaylar?" diye sorarak iç geçirdi Dr. Mejzlik.

Arşivci Divisek şaşırmış göründü. "Ama sizden istediğim şey de bu," dedi hayretle. "Bir suçbilimci neye yarar? Ben size bu sebepten geldim!"

Dr. Mejzlik, "Allah aşkına yeter ama!" diye başladı kendini savunurcasına, ama arşivci sözünü bitirmesine izin vermedi. "Öncelikle tarihi gerçekleri bilmeniz gerek," dedi ders verircesine. "Mektuptaki bu anlaşılmasız göndermeleri ilk fark ettiğim anda, Votice Velenova'da yaşanmış o elim olayları araştırmaya başladım. Ne yazık ki günümüze kadar gelen hiçbir kayıt yoktu; yine de, Votice Velenova'daki kilisede Sör Petr Berkovec'in mezartaşını buldum ve bu taşın üzerindeki tarih 1465'ti bayım! Bildiğiniz üzere Sör Petr, Sör Jesek'in damadıdır; yani Sör Petr, Sör Jesek'in kızı Katerina'nın kocasıdır. Bakın işte mezartaşının bir fotoğrafı... Söyleyin şimdi, bu fotoğrafta tuhaf bir şey dikkatinizi çekmiyor mu?"

"Hayır," dedi Dr. Mejzlik, fotoğrafın hem önünü hem de arkasını inceleyerek; mezartaşının üzerine ellerini göğsünde kavuşturmuş bir şövalye resmi oyulmuş ve resmin etrafı Gotik harflerle yazılı bir ibare ile çevrelenmişti. "Bir dakika! Köşede bir parmak izi var!"

"Muhtemelen benim parmağımdır," dedi arşivci, "ama şu ibareye bir bakın!"

"Anno Domini MCCCCLXV," diye okudu bir parça gayret sarf ederek Dr. Mejzlik. "Milattan sonra 1465. Adamın öldüğü yıldır bu öyle değil mi?"

"Elbette! Hiçbir şey bilmiyor musunuz siz? Ama dikkatli bakın:

Harflerin bazıları diğerlerine oranla gözle görülür ölçüde daha büyük!” Arşivci kaleme sarıldı: “ANNO DOMINI MCCCCCLXV.” “Heykeltıraş, O, C ve C harflerini kasıtlı olarak daha büyük yazmış; bunun şifreli bir yazı olduğunu görmüyor musunuz? O, C, C harflerini yazın bakalım yan yana, sizi şaşırtan bir şey yok mu burada?”

“OCC, OCC?” diye mırıldandı Dr. Mejzlik, “Bu ne olabilir? Hah! OCCISUS’un kısaltması değil mi? Occisus ‘öldürüldü’ demek!”

“Evet,” diye onayladı ciddiyetle arşivci. “Heykeltıraşın, soylu bir aileden gelen Sör Petr Berkovec de Wotice Welenova’nın öldürülmüş olduğunu gelecek nesillere anlatma yöntemiydi bu. İşte önümüzde duruyor!”

“Ve onu kayınpederi, şu Jesek Skalicky öldürdü,” dedi, birdenbire beklenmedik tarihî bir aydınlanma yaşayan Dr. Mejzlik.

“Saçmalık,” dedi Bay Divisek küçümser bir ifadeyle. “Eğer Sör Jesek Sör Petr’i öldürmüş olsaydı, Kral hazretleri onu huzuruna çağırırdı. Ama hepsi bu değil Bayım. Bu mezartaşının hemen bitişiğinde bir tane daha var; altında Sir Petr’in erkek kardeşi Henricus Berkovec de Wotice Welenova yatıyor ve o taşın üzerinde de aynı tarih var, 1465, ama bu sefer şifresiz! Ve yine o aynı taşın üzerinde, Sör Henricus elinde bir kılıçla resmedilmiş; heykeltıraş açıkça, Sör Henricus’un savaş meydanında şerefiyle öldüğünü belirtmek istemiş. Şimdi Allah aşkına söyleyin bana, bu iki ölüm arasındaki bağlantı nedir?”

“Belki sadece tesadüftür,” diye bir öneride bulunmak istedi Dr. Mejzlik, “Henricus’un da aynı sene hayatını kaybetmesi...”

“Tesadüf mü!” diye bağırdı arşivci çileden çıkmışçasına. “Her şeyin tesadüf olduğunu varsayarak nereye varabiliriz? Burada bir sebep-sonuç ilişkisi söz konusu! Zaten size daha tüm gerçekleri açıklamadım. Bir sene sonra, 1466 yılında, Sör Jesek Skalicky öldü ve ne beğenirsiniz? Skalice ve Hradek’teki arazileri, daha önce sözünü ettiğim kuzeni Cercany’li Sör Jan Borsovky’ye miras kaldı. Bunun ne anlama geldiğini idrak edebiliyor musunuz? Bu (her okul çocuğunun bildiği

üzere), 1464 yılında, yukarıda bahsi geçen Sör Petr Berkovec ile evlenmiş olan Sör Jesek'in kızı Katerina'nın o tarihte hayatta olmadığı anlamına geliyor. Bu Leydi Katerina'nın mezartaşına hiçbir yerde rastlanılmamış. Leydi Katerina'nın, kocasının ölümünü takiben tamamen ortadan kaybolması da sizce bir tesadüf mü? Buna ne buyurursunuz? Buna da mı tesadüf dersiniz bayım? Neden onun adına yaptırılmış bir mezartaşı yok? Tesadüf eseri mi? Yoksa bunun, Kral hazretlerinin Sör Jesek'i ilahi adalete teslim etmesine yol açan o elim olaylarla bir ilgisi olabilir mi?"

"Hepsi mümkün," diye öne sürdü Dr. Mejzlik, giderek artan bir ilgiyle.

"Hepsi kesin," diye ilan etti Bay Divisek, itiraza yer bırakmayacak şekilde. "Ve şimdi anlıyorsunuz ki, önemli olan kimin kimi öldürdüğünü ve olayların birbirine ne şekilde bağlantılı olduğunu bulmak. Sör Jesek'in ölümü bizi ilgilendirmiyor, çünkü o, bu 'elim olaylar' sonrasında hayatta kaldı, yoksa Kral Jiri bu olaylar yüzünden ona Tanrı'dan af dilemesini emretmezdi. Sör Petr'i kimin katlettiğini, Sör Henricus'un nasıl öldüğünü, Leydi Katerina vakasının iç yüzünü ve Sör Jesek Skalicky'nin tüm bunlarda oynadığı rolü açığa çıkarmalıyız!"

"Bir dakika," dedi Dr Mejzlik, "bu işe karışan tarafların bir listesini yapalım:

Petr Berkovec – Öldürüldü.

Henricus Berkovec – Savaş meydanında öldü, değil mi?

Kate – Hiçbir ipucu bırakmadan ortadan kayboldu.

Jesek Skalicky – İlahi adalete teslim edildi. Bu kadar mı?"

"Bu kadar," dedi arşivci, ihtiyatla gözlerini kırıştırarak. Belki de onlara Sör Peter, Sör Jesek diye hitap etseydiniz daha uygun olurdu ama neyse devam edelim."

"Aynı zamanda," diyerek düşüncelere daldı Dr. Mejzlik, "bu Jesek'in, damadı Petr Berkovec'i öldürme ihtimalini eliyorsunuz, çünkü eğer onu öldürmüş olsaydı jüri önüne çıkarılırdı."

“Kral hazretlerinin huzuruna,” diye düzeltme yaptı arşivci. “Geri kalanı doğru.”

“O halde tek şüpheli, Petr’in kardeşi Henricus. Büyük olasılıkla Henricus kardeşini öldürdü...”

“Bu mümkün değil,” diye homurdandı arşivci. “Öyle bir şey yapmış olsaydı, onu kiliseye gömmezlerdi, en azından kardeşinin yanına.”

“Hım. O halde Henricus sadece kardeşinin öldürülmesini ayarladı ama kendisi daha sonra savaş meydanında öldürüldü, öyle mi?”

“O halde neden Sör Jesek, şiddete meyilli mizacından dolayı Kral’ın bizzat kendisinden azar işitmiş olsun?” diye hızlıca yanıtladı arşivci. Hoşnutsuzluktan yerinde duramıyordu. “Katerina nereye kayboldu öyleyse?”

“Doğru,” diye kendi kendine söylendi Dr. Mejzlik. “Dinleyin, bu karmaşık bir mesele. Farz edelim ki Petr, karısı Katerina’yı Henricus ile *in flagrante*² yakaladı ve onu öldürdü. Babası, Jesek, olan bitenin farkına vardı ve o kızgınlıkla damadını katletti.”

“Bu da olmadı,” diye karşı çıktı Bay Divisek. “Sör Petr, Katerina’yı sadakatsizliğinden ötürü öldürmüş olsaydı, Katerina’nın babası ona hak verirdi. İnanın bana, o zamanlar insanlar bu meseleler hakkında çok katıydı.”

“Durun bir dakika,” dedi Dr. Mejzlik, iyice düşünüp taşınmaya başlamıştı. “Farz edelim ki Petr onu önemsiz bir nedenden öldürdü, bir kavga ettiler...”

“O halde onun adına bir mezartaşı diktirirdi,” diye ısrar etti arşivci başını sallayarak. “Bu da açıklayıcı değil. Bayım, ben tam bir senedir bu işe kafa patlatıyorum ve hiçbir parça yerine oturmuyor.”

Dr. Mejzlik kısa listeyi inceleyerek mırıldandı. “Arapsacı gibi bir iş. Belki bilmediğimiz beşinci bir şahıs var.”

2 Latince “suçüstü”.

“Beşinci bir şahıs olsa ne değişir?” diye sordu Bay Divisek sitem ederek. “Daha elinizdeki dört kişiyle ne yapacağınızı bilmiyorsunuz!”

“O halde bunlardan biri Petr Berkovec’in cinayetinden sorumlu olmalı: Ya kayınpederi ya da kardeşi – Vay canına!” diye bağırdı birden Mejzlik. “Buldum, Katerina! Bu işten Katerina sorumlu!”

“Aman Tanrım,” dedi besbelli endişe içinde kıvranan arşivci. “Bu ihtimali düşünmek dahi istemedim! Tanrım! Gerçekten yapmış olabilir mi? Peki onun başına ne geldi öyleyse?”

Dr. Mejzlik’in kulakları, dikkatini toplamaya çalışmaktan kıpkırmızı kesilmişti. “Bir saniye,” diyerek yerinden fırladı ve odayı bir uçtan bir uca arşınlamaya başladı. “Evet!” diye bağırdı, “evet, yavaş yavaş görmeye başlıyorum! Tanrım, bu nasıl bir vaka böyle! Şimdi parçalar birleşiyor – ve Sör Jesek başrolde! Çember kapanıyor! Demek bu yüzden Jiri - Şimdi anlıyorum! Dinle, bu Kral Jiri işini biliyormuş!”

“Söyledim size,” dedi saygıyla Bay Divisek, “O son derece bilge bir hükümdardı.”

“Bakın,” dedi Dr. Mejzlik, masasının ve aynı anda mürekkep hokkasının üzerine oturarak, “olaylar şimdi anlatacağım şekilde gelişmiş olabilir, hatta bir düzine İncil üzerine yemin ederim ki kesinlikle bu şekilde gelişti! Öncelikle, ileri süreceğimiz her varsayım bilinen gerçekleri kapsamak zorunda; bu gerçeklerle en ufak bir detayın bile çelişkiye düşmesi kabul edilemez. İkincisi, bu gerçekler devamlılığı olan tek bir eyleme bağlanmalıdır; eylem basit, sınırlı ve bağlantılı olursa, olayların düşündüğümüz şekilde gerçekleşmiş olma olasılığı, diğer ihtimallere yer bırakmayacak kadar artar. Şu anda olayları yeniden kurgulamaktan bahsediyoruz. Bilinen tüm gerçekleri, bağlantıların en sağlam, en mantıklı olaylar zincirine oturtan varsayım, bizim için koşulsuz en uygundur, anlıyor musunuz?” diye sordu Dr. Mejzlik, arşivciye sert bir bakış atarak. “Bu, izleyeceğimiz metodun temel kuralıdır.”

“Evet,” dedi arşivci uysalca.

“Konuya dönersek, aklımızda tutmamız gereken olaylar muhtemelen şu sırayla cereyan etti:

Petr Berkovec Katerina’yla evlendi.

Petr öldürüldü.

Katerina ortadan kayboldu ve adına dikilmiş bir mezar taşı yok.

Henricus bir kavgada öldü.

Kral, Jeseck Skalicky’yi şiddete meyilli karakteri yüzünden azarladı.

Ama Kral, Jeseck’i mahkeme önüne çıkarmadı, demek ki Jeseck Skalicky öyle veya böyle haklıydı.

Bunlar bildiğimiz olgular mı? Evet. Devam edersek: Olgulardan, ne Henricus’un ne de Jeseck’in Petr’i öldürmediği sonucu çıkıyor. O halde onu kim öldürmüş olabilir? Katerina, apaçık. Katerina’nın bir mezar taşına sahip olmadığı gerçeği bu tahmini destekliyor; büyük bir olasılıkla bir köpek gibi alelade bir yere gömüldü. Peki neden düzgün bir şekilde mahkemeye çıkarılmadı? Çünkü intikam peşindeki gözü dönmüş biri, onu hemen oracıkta katletti. Katil Henricus muydu? Belki ki o değildi, eğer Henricus Katerina’yı ölümle cezalandırmış olsaydı, yaşlı Jeseck bu davranışı onaylardı ama Kral, Jeseck’i şiddete meyilli mizacı yüzünden eleştirmezdi. Buradan yola çıkarsak, kızgın baba Jeseck’miş Katerina’nın icabına bakan. Şimdi soru, Henricus’u savaş meydanında kimin öldürdüğü. Bunu kim yaptı bayım?”

“Bilemiyorum,” diye içini çekti arşivci hüzünle.

“Jeseck’ten başka kim olacak?” diye bağırdı Dr. Mejzlik. “Ondan başkası olamaz! Bu sayede meseleyi halletmiş oluyoruz görmüyor musunuz? Bir de şu açıdan bakın: Berkovec’in karısı Katerina, nasıl söylesem, Berkovec’in küçük kardeşi Henricus’a duyduğu günahkâr tutkuyla yanıp tutuşuyordu.”

“Elinizde bunu kanıtlayacak deliller var mı?” diye sordu Bay Divisek, büyük merakla.

“Belirli bir mantığı takip ettiğimizde doğal olarak bu sonuç çıkıyor,” dedi Dr. Mejzlik kararlılıkla. “Bu cinayet ne kadınla ne parayla ilgili, bundan emin olabilirsiniz en başta. Henricus bu tutkuya ne derece karşılık verdi bilemiyorum; ama burada bir neden aramalıyız, Kate kocasını neden öldürdü? Ve size kesin olarak söyleyebilirim ki,” diye ilan etti otoriter bir ses tonuyla, “o kocasını öldürdü!”

“Bundan zaten şüpheleniyordum,” diye içini çekti arşivci sıkıntıyla.

“Şimdi de babası Jesek Skalicky, aile onurunu kurtarmak için sahneye çıkıyor. Kızını cellata teslim etmemek için kendi elleriyle öldürüyor. Sonrasında da Henricus’u düelloya davet ediyor, zira bu talih-siz genç adamı, tek kızının şerefine lekelenmesinden sorumlu ve ölmünde de bir şekilde suç ortağı addediyor. Henricus kılıcı elinde, düelloda ölüyor. Elbette burada bir seçenek daha var: Katerina’yı öfkeden kudurmuş babasından korumak için Henricus belki de vücudunu siper ediyor ve düelloda ölüyor. Ama ilk seçenek daha iyi. İşte size bahsedilen elim olaylar. Kral Jiri, bu derece vahşi fakat aynı zamanda erdemli bu eylem hakkında bir yargıya varmakta insani muhakemenin bir sonuç vermeyeceğini bildiği için, bu yaman intikamcıyı ilahi adalete teslim ediyor. Düzgün bir jüri de aynısını yapabilirdi tabii. Aynı sene içinde, yaşlı Jesek kederiyle yapayalnız, muhtemelen kalp krizinden ölüyor.”

“Amin,” dedi arşivci Divisek, ellerini çırparak. “Böyle oldu kesin. Benim bildiğim Kral Jiri başka türlü hareket etmezdi. Dinleyin, şu Jesek, sert ama muhteşem bir karaktermiş değil mi? Şimdi her şey çok açık; olaylar gözlerinizin önünde canlanıyor. Tüm taşlar nasıl da yerlerine oturdu!” diye hayret etti arşivci. “Bayım, tarih bilimine değeri ölçülemez bir hizmette bulundunuz. Bu, o dönemin insanlarına öylesine heyecan verici bir ışık tutuyor ki!” Minnettarlıkla kendinden geçen Bay Divisek, abartılı bir şekilde ellerini havaya kaldırdı. “*Podebrady Kralı Jiri’nin Saltanatının Tarihçesi* adlı eserim yayınlandığı-

da, izninizle size bir nüsha yollayacağım; orada bu davaya bir bilim adamı hassasiyetiyle yaklaştığımı göreceksiniz.”

Aradan bir süre geçtikten sonra, Dr. Mejzlik’in eline gerçekten *Podebrady Kralı Jiri’nin Saltanatının Tarihçesi* adında, kocaman bir cilt ulaştı. Arşivci Divisek, samimi bir şekilde teşekkürlerini yazmıştı baş tarafa. Dr. Mejzlik kitabı A’dan Z’ye okudu, çünkü -kabul edelim- böylesine ilmî bir esere katkısından ötürü kendisiyle gurur duyuyordu, ama 471. sayfaya gelene dek hiçbir şey bulamadı. Ta ki orada, kaynakça notlarının arasında şunu okuyana kadar:

Sebek, Jaroslav. *Regesta, XIV. ve XV. Yüzyıllar*, s. 213, Olesna’lı Sör Ladislav Pach’tan Cercany’li Sör Jan Borsovky’ye mektup. Skalice’li Sör Jesek Skalicky hakkında yapılan yorum özellikle incelenmeye değer, fakat şu ana kadar bilimsel metodoloji ışığında değerlendirilmedi.

BEBEK DOSYASI

“B

aşkomiser Bartosek’den söz etmişken,” dedi Bay Kra-
tochvil, “kamuya asla açılmayan dosyalardan birini hatırlıyorum; bir
bebekle ilgiliydi. Genç bir kadın bir gün koşarak karakola, Barto-
sek’in yanına gelmiş, Landa adında bir emlakçının karısı olduğunu
söylemiş. Ağlamaktan nefes bile alamıyormuş neredeyse. Bartosek,
kadının o yürek parçalayıcı gözyaşlarıyla ıslanmış yüzünü, kırmızı
burnunu görünce acımış ve onu teselli etmeye çalışmış; tabii yaşlı bir
bekâr ya da bir polis, bir kadını ne kadar teselli edebilirse. ‘Allah aş-
kına hanımefendi!’ demiş ona, ‘ne olur ağlamayı bırakın, size çok öf-
kelenmeyecektir; eve gidin, güzelce uyuyun, eminim kendinizi daha
iyi hissedeceksiniz. Eğer kocanız çok gürültü koparacaksa, Hochman
size eşlik edip ona biraz çıkışsın. Ama küçük hanım, siz de bu arada
kocanızın eline kıskançlık yapması için koz vermeyin.’ Söyledikleri
hemen hemen bunlarmış. Demek istediğim, polisin aile trajedilerinin
üstesinden gelmek için kullandığı metot aşağı yukarı buymuş.

Ama bu kadın sadece başını sallıyor ve durmadan ağlıyormuş.
Felaket bir manzaraymış.

Bunun üzerine Bay Bartosek başka bir yöntem denemiş: ‘Demek
sizi bırakıp kaçtı öyle mi? Adi herif! Merak etmeyin geri döner, o ser-
seri yüzünden kendinizi harap etmeye değer mi?’

‘Ba-bayım,’ diye feryat etmiş genç kadın, ‘anlamıyorsunuz. Sokak

ortasında bebeğimi çaldılar!’

‘Tabii!’ demiş Başkomiser, kadına kesinlikle inanmıyormuş, ‘Böyle bir şeyi kim, neden yapsın? Kendi kendine kaçmıştır.’

‘Nasıl kendi kendine kaçsın?’ diye inlemiş üzđün anne. ‘Ruzenka sadece üç aylık!’

‘Haa,’ demiş Bay Bartosek, çocukların kaç yaşında yürümeye başladığına dair en ufak bir fikri yokmuş. ‘Peki anlatır mısınız nasıl becerdiler bu işi?’

Kadın hikâyeyi nihayet anlatmış; ama ancak Başkomiser, genç kadını yatıştırma umuduyla, ne yapıp edip bebeği bulacaklarına dair İncil’deki her satırın üzerine yemin ettikten sonra. Olay şöyle gerçekleşmiş: Bay Landa işine gitmiş, Bayan Landova da Ruzenka için küçük bir tulum örmeye karar vermiş. Tuhafiyecide iplik seçerken bebek arabasını ve Ruzenka’yı dışarıda bırakmış. Bayan Landova dükkândan çıktığında bebek de araba da ortada yokmuş. Tam yarım saat süren sorgulamanın sonunda, ağlayan anneden alınabilen ifade bu kadarmış.

‘Pekâlâ Bayan Landova,’ demiş nihayet Başkomiser Bartosek, ‘bu çok da kötü sayılmaz. Bir bebeği kim “aşırır”? Küçük çocukların bir şekilde kaybolduğu daha önce de görülmüştür. Böyle bir davaya bakmıştım bir keresinde. Bana sorarsanız bu kadar küçük bir yavrucak para etmez, iyi bir fiyata satılabileceğini sanmıyorum. Ama bebek arabası para edebilir, tabii battaniyeler de -arabanın içinde battaniye vardı dediniz, değil mi?- onlar para edebilir, böyle bir şeyi çalmaya değebilir. Bence biri sadece arabayı ve battaniyeleri çalmıştır. Muhtemelen bir kadındı, çünkü bebek arabası süren bir adam kuşku uyandırır. Herhalde kadın bebeği bir yerlere atmıştır,’ demiş Bartosek kadını yatıştırmak için. ‘Çünkü sorarım size, bebeği ne yapsın? Gün batmadan afacanı size geri getireceğimize eminim. Bir yerlerde karşımıza çıkar.’

‘Ama Ruzenka çok acıkacak,’ diye bas bas bağırmış genç anne,

‘emzirme vakti geldi bile!’

‘Söz, ona içecek bir şeyler veririz,’ demiş Başkomiser. ‘Siz şimdi eve gidin’. Ve zavallı kadına eve kadar eşlik etmesi için bir sivil polisi çağırmış.

O gece Başkomiser genç kadının evinin kapısını bizzat çalmış. ‘Bayan Landova, bebek arabasını bulduk,’ diye açıklamış, ‘şimdi tek kayıp olan, bebek. Arabayı boş bir halde bir evin girişinde bulduk; içeride bebek filan yoktu. Kadının biri gelip, apartmanın kapıcısına sadece bebeğini emzirmek istediğini söylemiş ve daha sonra orayı terk etmiş.’ ‘Ammâ tuhaf şey!’ diye devam etmiş Komiser başını sallayarak, ‘anlaşılan kadın sadece yumurcağı kaçırmak istemiş, başka bir şeyde gözü yokmuş! Bence, sevgili hanımefendi, bu kadın bizim bücüre bu kadar düşkün olduğuna göre, ona zarar vermesinin ya da ondan bir ısırık almasının falan imkânı yok. Yani artık endişelenmeyi bırakabilirsiniz, işte bu kadar.’

‘Ama ben Ruzenka’mı geri istiyorum!’ diye bağırmış kadın ümitsizce.

‘O halde bize birkaç fotoğraf vermeniz ya da bebeğin tasvirini yapmanız lazım hanımefendi,’ demiş otoriter bir ses tonuyla Başkomiser.

‘Ama Sayın Başkomiser,’ diyerek ağlamaya başlamış kadın, ‘bilirsiniz ki bir yaşına gelmemiş bebeklerin fotoğrafı çekilmemelidir. Onlar için zararlıymış diyorlar, büyümelerini durduruyormuş...’

‘Hımın...’ demiş Başkomiser, ‘o halde bize veledin nasıl göründüğünü tasvir edin.’

‘Genç anne buna razı olmuş. ‘Herkes küçük Ruzenka’mın harika saçları olduğunu söyler. Minik, tatlı bir burnu ve güzel, küçük gözleri var. Tam dört kilo kırk sekiz gram geliyor. Güzel, küçük bir poposu var, bacakları yumuk yumuk...’

‘Ne gibi?’

‘Onları öpmeden duramazsınız,’ diyerek ağlamaya devam etmiş

anne, ‘hele o küçük tatlı parmaklarını ve annesine nasıl gülümsediğini görseniz...’

‘Allah aşkına hanımefendi!’ diye gürlemiş Bay Bartosek, ‘Bebeği bu bilgilere dayanarak tanımamıza imkân yok! Kimliğini belirlememize yarayacak herhangi bir işaret yok mu?’

‘Bonesinde küçük pembe kurdeler var,’ diyerek hıçkırıklara boğulmuş anne. ‘Bütün kız bebeklerin kıyafetlerinde pembe kurdeler olur! Yalvarıyorum size, Ruzenka’mı bulun!’

‘Peki ya dişleri?’ diye sormuş Bay Bartosek.

‘Dişi yok ki, üç aylık bile değil diyorum! Annesine nasıl da gülümsediğini bir görseydiniz!’ Bayan Landova dizlerinin üstüne çökmüş: ‘Başkomiser, onu bulacaksınız değil mi!’

‘Tamam, tamam, gözümüzü dört açacağız,’ diye gevelemiş Bay Bartosek, ne yapacağını bilemez halde. ‘Lütfen ayağa kalkın! Bakın, mesele bu kişinin bebeği neden çaldığı. Neye yarar böyle bir fasulye tanesi bana söyleyebilir misiniz?’

Bayan Landova ona endişeyle bakmış. ‘Dünya tatlısıdır o!’ demiş, ‘bayım, sizin hiç annelik duygularınız yok mu?’

Eksikliğini kabul etmek istemeyen Bay Bartosek hızlıca şöyle demiş: ‘Sanıyorum dünyada böyle bir bebeciği aşırnak isteyen tek kişi, kendi bebeğini kaybedip yerini doldurmaya çalışan bir annedir. Meyhanede biri şapkanızı çalarsa ne yaparsınız mâlum; siz de çıkarırken başka birininkini alıverirsiniz. Bakın, şöyle bir plan yaptım: Prag’ın neresinde olursa olsun, üç aylık bir bebeğin ölüm haberi gelirse, bana hemen bildirilecek; adamlarımız anında gidip kontrol edecekler, anlaşıldı mı? Bunun dışında, tasvirinize dayanarak onun kimliğini belirlememiz mümkün değil.’

‘Ama *ben* tanırım onu!’ diye ağlayarak haykırmış Bayan Landa.

Başkomiser omzunu silkmiş. ‘Öyle olsa bile,’ demiş düşünüp taşındıktan sonra, ‘bahse girerim ki o kadın ufaklığı maddi bir kazanç için çalmıştır. Sevgi için hırsızlık nadiren yapılır sevgili hanımefendi;

genellikle paradır sebep. Allahım, ne olur böyle ağlamayın! Elimizden geleni yapıyoruz.’

Bay Bartosek karakola döndüğünde ekibine, ‘Dinleyin bakalım, aranızdan hanginizin üç aylık bir bebeği var? Gidip hemen getirsin buraya,’ demiş. Bunun üzerine memurlardan birinin karısı çocuklarından en küçüğünü getirmiş. Başkomiser bebeği soydurmış ve demiş ki: ‘Evet, ıslak bir şey olduğu belli oldu. Her neyse, bakın kafasında saçı var ve de buruş buruş –şu burnu değil mi?– bak bunda da diş yok. Söyleyin hanımefendi, bir bebek bu tasvire göre bulunabilir mi?’

Memurun karısı bebeği göğsüne bastırmış. ‘Bu kesinlikle benim Manicka’m’ demiş gururla. ‘Görmüyor musunuz Sayın Başkomiser, babasının tıpkısının aynısı!’

Başkomiser, varisinin yadsınamaz biçimde şekilsiz bedenine, küçük, büzüşük burnuna bakarak pişmiş kelle gibi sırtan ve şişko parmağıyla onu ‘bici bici’, ‘pisi pisi’ diyerek seven Memur Hochman’a bakmış... ‘Bilemiyorum,’ diye mırıldanmış, ‘burnu bana biraz değişik göründü ama herhalde daha büyüme aşamasındadır. Bir dakika bekleyin, parka gidip şu ufaklıkların nasıl görüldüğüne biraz daha bakacağım. Sonuçta, hepimiz yankesicileri ve soyguncuları gördüğümüz anda tanırız, ama battaniyeye sarınmış filizciklere gelince, hiçbirimizin bu konuda bir şey bildiği yok.’

Bartosek bir saat sonra bozguna uğramış vaziyette geri dönmüş. ‘Dinle Hochman,’ demiş, ‘kâbus gibi bir şey bu. Tüm bebekler birbirine benziyor! Nasıl tespit edeceğim eşkalini? Üç aylık bir kız bebek arıyoruz, saçı var, küçük bir burnu, küçük gözleri ve kıvrım kıvrım bir poposu var. Yaşamsal istatistikler: Dört kilo kırk sekiz gram geliyor. Sence bu yeterli mi?’

‘Sayın Başkomiser,’ demiş içtenlikle Memur Hochman, ‘şu kilo işine bel bağlamayalım. Bu küçük afacanları tarttığınızda, bezlerine ne bıraktıklarına bağlı olarak, bir gün dört bir gün beş kilo gelebilirler.’

‘Allah aşkına!’ diye gürlemiş Başkomiser, ‘Ben nereden bileyim bunu! Daha konuşmaya bile başlamamış bir velet bize ifade de veremeyecektir herhalde. Dinle,’ demiş biraz ferahlamışçasına, ‘belki de bu davayı başka birine vermeliyiz, mesela Anne ve Bebekleri Koruma Derneği’ne.’

‘Ama bu olayı hırsızlık olarak kayıtlara geçirdik bile,’ diye karşı çıkmış memur.

‘Doğru,’ diye mırıldanmış Başkomiser. ‘Allahım, konu çalıntı bir saat ya da herhangi mâkul bir şey olsaydı, ne yapacağımı bilirdim. Ama sokaklara çıkıp çalıntı bir bebek nasıl aranır hiçbir fikrim yok!’

O esnada kapı açılmış ve bir polis, gözyaşları içindeki Bayan Landova’yı içeri almış. ‘Efendim,’ diye söze girmiş polis, ‘bu hanımefendi, sokak ortasında bir kadının kollarından bebeğini çalmaya çalışıyordu, olay çıkardı, kıyametleri kopardı. Ben de onu gözaltına almak zorunda kaldım.’

‘Allah aşkına, Bayan Landova,’ diye köpürmüş Başkomiser, ‘neler yapıyorsunuz böyle?’

‘Ama o benim Ruzenka’mdı,’ diye ağlamış kadın.

‘O Ruzenka falan değildi,’ demiş polis. ‘Kadın, Budecsky Sokağı’nda oturan Bayan Roubalova’ydı; çocuk da üç aylık oğlu.’

‘Bana bak sefil yaratık!’ diye bağırarak yeri göğü inletmiş Bay Bartosek. ‘Polisin işine bir daha karışırsan, bu davaya bakmayız, anlıyor musun?’... ‘Durun bir dakika,’ diye hatırlamış aniden, ‘bebeğinize nasıl sesleniyorsunuz?’

‘Ona Ruzenka diyoruz,’ diye hıçkırarak anlatmış annesi, ‘Ruzenka, Dudenka, bici bici, agu agu, pıtırıcık, melek bebek, babasının bir tanesi, annesinin kızı, komik surat, minik kuş, pisicik, Altı Islak Hazretleri, böceğim, sevgilim, hayatım...’

‘Bunların hepsine cevap veriyor yani?’ diye sormuş Başkomiser hayretler içinde.

‘Hepsini anlıyor sizi temin ederim,’ demiş anne gözyaşlarıyla.

‘Hele aman aman, bici bici, tutu tutu, ufacık minnacık dediğinizde öyle bir gülümsüyor ki...’

‘Bu konuşmanın bize pek faydası olmayacak,’ diye belirtmiş Başkomiser. ‘Bayan Landova, üzülerək söylemek zorundayım ki çıkma-za girdik. Çocukları yeni ölmüş ailelerin kayıtlarında Ruzenka’nıza rastlanmadı. Arkadaşlarımız her şeyi kontrol etti.’

Bayan Landova hareketsiz duruyor ve dösdoğru önüne bakıyor-muş. ‘Başkomiser!’ diye bağır-mış birden, bir umut ışığı görmüş gibi. ‘Ruzenka’yı bulana on bin koruna vereceğim! Miktarı yazın; kim çocuğumun izini bulursa, on bin kazanacak!’

‘Yerinizde olsam bunu yapmazdım,’ demiş kuşkuyla Bay Bartosek.

‘Sizde duygu diye bir şey yok!’ diye haykırmış genç kadın. ‘Ruzenka için dünyaları veririm.’

‘İstediğiniz buysa,’ diye söylenmiş artık canına tak eden Bay Bartosek, ‘bu ödölü ilan edeceğim, ama Allah aşkına siz de artık işimize karışmayı bırakın!’

‘Amma zor bir dava bu,’ diye iç geçirmiş Bartosek, kapı kadının ardından kapanır kapanmaz. ‘Şimdi neler olacak çok iyi biliyorum.’

Ve gerçekten de haklı çıkmış. Ertesi gün, üç sivil polisin her biri, ağlayan, üç aylık birer kız bebek getirmiş karakola. Adamlardan Pistora ismindeki, kapının ardından sırtarak başını uzatmış ve ‘Sayın Başkomiser, bebeğin erkek olma ihtimali var mı? Size bedavaya bir erkek bebek bulabilirim,’ demiş.

‘Büyük ödöl koyarsan olacağı budur,’ diyerek ağzına geleni söylemiş Bay Bartosek. ‘Biraz daha beklersek burası yetimhaneye dönecek. Lanet olsun!’

‘Lanet olsun!’ diye tekrarlamış hiddetle Başkomiser, günün sonunda bekâr evine dönerken. ‘Keratayı nasıl bulacağız bakalım şimdii!’

Eve geldiğinde, sözünü sakınmayan, saygısız, cadaloz bir kadın

olan temizlikçisinin çok ama çok sevinçli olduğunu görmüş. ‘Buraya gelsenize Başkomiser,’ demiş, kendisine selam vermek yerine, ‘Baryna’ya bir bakın!’

Bay Bartosek’e bir hakim tarafından hediye edilen bu safkan bokser cinsi dişi köpek, birkaç ay önce bir Alman kurdu tarafından baştan çıkarılmıştı. Ortalıkta bu kadar farklı köpek çeşidi varken, bir köpeğin hemcinsiyle karşılaştığında karşısındakini köpek olarak algılaması bile mucizevi bir şey. Bir Ruz Tazısı, bir Dakhund’un da kendisi gibi köpek olduğunu nereden anlıyor aklım almıyor. Biz insanlar sadece konuştuğumuz dile ya da dinimize bağlı olarak birbirimizden ayrılıyor, o yüzden türümüzü görünce tanımamız kolay. Her neyse, bokser Baryna’nın, bu Alman kurdundan altı bebeği olmuş ve o anda, yavrularının etrafında kıvrılmış, kuyruğunu sallayarak ve otuz iki dişini göstererek sırtıyormuş.”

‘Şuna bir bakın!’ diye bağırarak ortalığı inletmiş temizlikçi kadın, ‘Yavrularıyla nasıl da gurur duyuyor görüyor musunuz? Hava atıyor kaltak! Her anne gibi!’

Bay Bartosek bir an için düşünmüş ve sormuş: ‘Bu doğru mu? Anneler böyle mi yapar?’

‘Elbette!’ diye bağrınmış temizlikçi kadın, ‘niye övünmesinler? Siz de bir deneyin, bir annenin kucağındaki bebeğe iltifat edin, bakın ne oluyor!’

‘İlginç,’ diye mırıldanmış Bay Bartosek. ‘Tamam, bir deneyeceğim.’

Ertesi gün, Prag ve civarındaki bütün anneler sevinçten kendilerinden geçmiş. Bebeklerini kucaklarına alıp ya da arabalarına koyup dışarı çıkar çıkmaz, üniformalı resmî bir görevli ya da yalnızca şapka takmış bir sivil polis yanlarına geliyor, sevgili yavrularına mimikler yapıyor, çenelerini gıdıklıyormuş. Olabildiğince sevecen bir tonla ‘Bebeğiniz ne de tatlı hanımefendi!’ diyerek kadının yanına yanaşıyor ve bebeğin yaşını soruyorlarmış. Kısacası, her anne için gurur verici,

memnun edici bir günmüş.

Tabii ki, sabah on birde, sivil polislerden biri, solgun yüzlü, titreyen bir kadınla Başkomiser Bartosek'i görmeye gelmiş. 'Yakaladık onu Efendim,' diye bildirmiş adam uysalca. 'Ona bir arabayı iterken rastladım, 'Bebeğiniz ne de tatlı hanımefendi! Kaç yaşında?' deyince, yemin ederim size, bana kötü kötü baktı ve anında bebeğini sakladı. Ben de ona 'Hanımefendi, beni takip edin ve sorun çıkartmayın,' dedim.'

'Gidip Bayan Landova'yı bulun,' demiş Başkomiser. 'Sen, kadın, anlat bakalım o bebeği neden çaldın?'

Kadın inkâra bile kalkmamış, baklayı ağzından çıkarıvermiş. Anlaşılan, adamın tekinden çocuk yapmış bekâr bir kızmış. Bebeği yakın zamanda midesinden hastalanmış ve iki gece susmadan ağlamış. Üçüncü gece kadın onu emzirmek üzere yatağına almış ve sonrasında uyuyakalmış. Ertesi sabah uyandığında, anlaşılan, bebek morarmış şekilde yanında yatıyormuş.

Böyle bir şey mümkün mü bilmiyorum," dedi Bay Kratochvil; pek de inanmış gözüküyordu.

"Mümkün," dedi Dr. Vitasek, onun sözünü keserek. "Öncelikle çocuk muhtemelen soğuk algınlığına kapılmıştır ve birkaç gün memeden kesilmiştir. O yüzden de kadının memesi sertleşmiştir. Anne bebeği emzirirken bebeğin burnu aşağı kaymış ve boğularak ölmüştür. Olay böyle gerçekleşmiş olmalı. Devam edin."

"Belki de böyle oldu gerçekten," diye sözlerine devam etti Bay Kratochvil. "Sabah, kadın bebeğinin ölmüş olduğunu görünce, bir rahip bulmak için dışarı çıkmış. Yarı yolda Bayan Landova'nın bebek arabasını görmüş ve eğer başka bir kadının bebeğini çalabilirse, adamın ona para vermeye devam edeceği fikri gelmiş aklına. Ayrıca," diye ekledi utançtan kıpkırmızı kesilmiş Bay Kratochvil, "sütün yaptığı basıncın korkunç bir acı verdiği de söylenir."

Dr. Vitasek başıyla onayladı, "Bu da doğrudur," dedi.

“Bu konularda pek tecrübeli olmadığımı anlamışsınızdır sanıyorum,” diye cevap verdi Bay Kratochvil. “Her neyse, bebeği bu yüzden çalmış ve arabayı başka birinin evinin girişinde bırakmış. Sonrasında bu Ruzenka’yı, Zdenicka’nın yerini alması için eve getirmiş. Ama hafif çatlak ya da uçuk olmalı, zira arada kendi ölü bebeğini de buzdolabına koymuş. Bebeği gece vakti gömmek ya da bir yerlere atmak istediğini, ama kendinde bunu yapacak cesareti bulamadığını söylüyorlar.

Bu arada Bayan Landova karakola gelmiş. Bay Bartosek ona, ‘Alın bakalım hanımefendi, işte küçük yumurcağınız!’ demiş.

Bayan Landova’nın gözlerinden yaşlar boşanmış. ‘Ama bu benim Ruzenka’m değil ki!’ diye nefesi kesilerek ağlıyormuş, ‘Ruzenka’nın beresi farklıydı.’

‘Ne diyorsun sen be!’ diye bağırması Başkomiser, ‘çıkarın şu bereyi!’ Başkomiser masanın üzerinde yatan bebeği ayaklarından yakaladığı gibi baş aşağı tutmuş: ‘Bak, poposu kıvrım kıvrım.’ O esnada Bayan Landova dizlerinin üzerine çökmüş ve bebeğin minik ellerini ve ayaklarını öpmeye başlamış bile. ‘Sen benim Ruzenka’mısın!’ diye bağırması gözyaşları içinde. ‘Benim minik kuşum, cici bici, komik surat, bebeğim, annesinin bir tanesi...’

‘Lütfen hanımefendi,’ demiş köpüren Bay Bartosek, ‘buna bir son verin, yoksa yemin ederim evleneceğim. On bin korunaya gelince, onu bekâr bir anneye verin, olur mu?’

‘Sayın Başkomiser,’ demiş ciddiyetle Bayan Landova, ‘ne olur çocuğumu şöyle bir tutup kaldırın ve ona hakkınızı helal edin.’

‘Mecbur muyum buna?’ diye homurdanarak sormuş Bay Bartosek. ‘Nasıl tutulur bu şey? Hah, şöyle. Ama zırlamaya başladı bile! Alın şunu hanımefendi, hemen çıkın buradan. Haydi!’

Ve böylece bebek dosyası kapanmış.”

ORKESTRA ŞEFİNİN HİKÂYESİ

“B

azen,” dedi Bay Dobes, “böyle kanlı bir yara ya da sıyrık, kırıktan daha fazla acı verebilir; ama yalnızca yara kemiğe yaksın. Eski bir futbolcu olduğumdan bunu iyi biliyorum; zamanında bir kaburgamı, köprücük kemiğimi ve başparmağımı kırdım. Artık o eski tutkuyla oynanmıyor maçlar, benim zamanımda böyle miydi! Her neyse, geçen sene son bir maç yaptım; biz yaşlılar takımı, eskiden hangi taktiklerle oyun kurduğumuzu gençlere göstermek istedik. Ben, on beş ya da yirmi sene önce olduğu gibi yine sol bekteydim. Tam göbeğimle topu durdururken, bizim kaleci bir tekme salladı, tam... işte, kuyruk sokumu ya da *cauda equina* denilen yere geldi. O curcunada bir iki küfür ettim sonra unuttum gitti. Gece olana kadar ağrım yoktu; ertesi sabahsa hareket edemiyordum. Şaka yapmıyorum, öylesine canım acıyordu ki, kolumu kaldırmam ya da hapsiirmam dahi imkânsızdı... İnsan bedenindeki her şeyin birbiriyle bağlantılı olması ne garip. Ben de sırtüstü öylece, ölü bir böcek gibi serildim kaldım. Yana dönemiyor, hatta ayak başparmağımı dahi oynatamıyordum; hiçbir şey yapamıyordum. Elimden gelen tek şey, acının ne kadar dayanılmaz olduğunu haykırarak ağıt yaktı.

Tüm gün o berbat vaziyette yattım, ertesi gece de. Bir saniye bile uyuyamıyordum. Hareket edemediğinizde zamanın nasıl da yavaş işlediğini görmek ne tuhaf. Ölüp de gömülmüş bir insan için çok zor ol-

malı örneğin. Aklımdan birtakım matematik işlemleri yaptım, sonra daha zorlarını denedim, dua ettim, hatta zaman geçsin diye birkaç şiir hatırlamaya çalıştım ama gece bitmek bilmiyordu... Birdenbire, saat sabahın ikisi olmalıydı, dışarıda birinin son sürat koştuğunu duydum, ardından onu kovalayan bir grup insanın ayak sesleri geldi; yarım düzine kadar adam ‘Dur, geberteceğim seni!’, ‘Adi düzenbaz!’, ‘Piç!’ diye bağırıyorlardı. Kaçan adamı tam pencereimin altında yakaladılar; altı çift bacağın çıkardığı meydan kavgasına inanamazsınız; homurdanıyor, küfür ediyorlardı. Birinin kafasına sopayla vuruluyormuşçasına tok sesler çıkıyor, adamların nefes nefese kaldığı, söylenildiği işitiliyordu ama bir tek çığlık dahi atılmamıştı. Altıya karşı bir, kum torbasına vurur gibi girişmeleri hiç adil değildi. Yataktan kalkıp bunun spor ahlâkına sığmayacağını anlatmak istedim, ama acıyla inliyordum; Allah kahretsin, hareket edemiyordum! Böylesine çaresiz kalmak dehşet verici bir şey. Dişlerimi sıkıp acıyla uludum. Sonra birden sanki içimde bir baraj patladı; yataktan atladım, elime bir baston aldım ve merdivenleri uçarcasına indim. Sokağa fırladığımda gözüm hiçbir şey görmüyordu. Adamlardan birine giriştim ve ister inanın ister inanmayın, bastonumla pataklamaya başladım. Geri kalanlar dört bir yana dağıldı, ama hayatımda o alığı benzettiğim gibi kimseyi benzetmemişimdir. Bu sırada gözümünden yaş geldiğini ancak sonradan fark ettim; yukarıya, yatağıma çıkmak da tam bir saatimi aldı. Ama ertesi gün tekrar yürümeye başlamıştım. Bunun mucizeden geri kalır yanı yoktu. Yine de,” diye ekledi Bay Dobes düşünceli bir şekilde, “acaba aralarından hangisini dövdüm bilmek isterdim. Altı kişilik çeteden birini mi yoksa zaten diğerlerinden dayak yemekte olan adamı mı? Neyse bire birdik; en azından bu adil sayılır.”

Orkestra şefi ve bestekâr Kalina, “Çaresizlik gerçekten dehşet verici bir şey,” dedi başını sallayarak. “Beni Liverpool’a, bir konsere çağdırdıklarında, buna benzer bir deneyim yaşamıştım. Biliyorsunuz, tek kelime İngilizce konuşamıyorum, ama biz müzisyenler fazla söze ge-

rek kalmadan aramızda anlaşabiliriz, özellikle de elimizde bir baton varsa. Batonu sallar, bir şeyler haykırır, gözlerinizi devirir, kollarını zı sallar ve en baştan başlarsınız. En hassas duygular bile bu yolla ifade edilebilir; örneğin ben ellerimle *böyle* yaptığımda, herkes bunun mistik bir yükseliş, hayatın-üzerimize-yüklediği-dert-ve-tasalardan-kurtulma tarzı bir şey ifade ettiğini bilir. Liverpool'a geldiğimde İngilizler istasyonda bekliyordu; dinlenebilmem için beni bir otele götürdüler. Ama ben banyomu yaptıktan sonra şehre bir göz atmak için dışarı çıktım. Dolanırken de kayboldum."

"Ne zaman yeni bir şehre gitsem, ilk işim bir nehir var mı yok mu diye bakmak olur; nehir bana, 'şehrin orkestrasyonu' diye adlandırdığım yön duygusunu verir. Nehrin bir tarafında sokakların gürültüsü, davullar ve timpaniler; tahta ve pirinç nefesliler; diğer tarafında telli çalgılar, *pianissimo* kemanlar ve arplar olur; bu sayede tüm şehrin müziğini aynı anda duyarsınız. Ama Liverpool'daki adını bilmediğim nehir, sapsarı ve pisti ve açıkça söyleyeyim, gümbürdüyor, vızıldıyordu. Bağrış çağrışlar, böğürtüler, feryatlarla; buharlı gemilerin, şileplerin, kargo gemilerinin düdükleriyle; depolardan, tersaneden, vinçlerden gelen gürültülerle inliyordu. Gemilere son derece düşkünümdür, ister şişkin karınlı kara bir römorkör olsun, ister kırmızıya boyanmış bir yük gemisi, ister şu beyaz transatlantiklerden biri. Kendi kendime, 'Herhalde okyanus hemen şu köşeyi dönünce karşıma çıkacak, gidip bir bakayım,' dedim. Nehir boyunca akıntı yönünde yürümeye başladım. En az iki saat süreyle sokakları arşınladım; antrepolar, istif edilmiş mallar ve ambarlardan başka hiçbir şey bulamadım. Nadiren bir katedral kadar büyük bir gemiyle ya da yana yatmış, şişkin üç boruyla karşılaşıyordum. Dayanılmaz bir balık, at teri, hint keneviri, rom, buğday, kömür ve demir kokusu dört bir yanı kaplamıştı.

Daha önce fark ettiniz mi bilmiyorum; devâsâ bir demir yığını, çok güçlü, şüphe götürmeyecek derecede demirsi bir koku yayar. Zevkten kendimden geçmiştim. Hava kararmaya başlamıştı bile; neh-

rin kumla kaplı bir kıyısına varmıştım, karşımda ısıll ısıll bir deniz feneri duruyordu. İleri geri sürüklenen küçük ışıklar görüyordum, burası okyanus olmalıydı. Bir kalas yığının üzerine oturdum ve dalgaların kayaya çarpışını, suyun fısıltısını dinlerken, kendimi öylesine muhteşem bir şekilde yalnız ve kaybolmuş hissettim ki, bu keyifli özlem hissinden uluyabilirdim. Derken iki kişi, biri erkek biri kadın, yakınıma geldiler ama beni görmediler. Bana sırtlarını dönüp oturdular ve kısık sesle konuşmaya başladılar. İngilizce bilseydim, kendilerini duyabildiğimi belli etmek için öksürürdüm. Ama 'otel' ve 'pound'un dışında tek kelime anlamadığım için sessiz kaldım.

Başta konuşmaları *staccato*'ydu.³ Sonra adam gönülsüz bir şekilde, yavaşça ve sessizce bir şeyler açıklamaya başladı; sonunda kelimeler bir şelale gibi akıverdi. Kadın dehşet içinde bağırdı ve sinirli sinirli bir şeyler söyledi. Ama adam kadının elini tutmuş bırakmıyordu; kadın hıçkırarak ağlamaya başlayınca kadar da bırakmadı. Sonra kadına konuşması için ısrar etmeye başladı; sesler ağzından yine zorla çıkıyordu. İnanın bana, iki âşığın sohbeti değildi bu; bir müzisyen bunu anlar. Bir sevgilinin, karşısındakini aşkına inandırma çabalarının temposu farklıdır ve bu kadar gergin olamaz. Sevgililer arasındaki sohbet, derinden gelen bir çellodur; bu ise çok tiz, tek bir perdede *presto rubato*⁴ çalınan bir kontrbastı. Adam sürekli aynı cümleyi tekrar ediyor gibiydi. Oldukça endişelenmeye başlamıştım; adamın tekliettiği her neyse kötü bir şeydi.

Kadın usulca ağlamaya başladı ve birçok kez bağırarak karşı çıktı, sanki onu yatıştırmaya çalışıyordu. Sesi bir klarnetinkine benziyordu; ahşap bir tınısı vardı, kulağa pek de genç gelmiyordu. Ama adamın sesi giderek daha haşın, ıslıksı bir hal alıyor; kadına emir verir ya da onu tehdit edermiş gibi görünüyordu. Kadın umutsuzca yalvarmaya başladı; korkudan soluk soluğa konuşuyordu, sanki vücuduna buz

3 Kesik kesik ve güçlü.

4 Çok hızlı ve serbest bir biçimde.

gibi soğuk bir kompres yapılıyordu, ayrıca dişlerinin takırdadığını duyuyordum. Birden adamın sesi çok derinden gelen, tamamen bas, neredeyse sevecen bir fısıltı halini aldı. Kadının ağlaması kısa, uysal hıçkırıklara dönüştü; anlaşılan direnci kırılmıştı. Ama basın şehvetli sesi yeniden yükseldi ve darmadağınık biçimde, kasıtlı, ısrarla cümle üzerine cümle yağdırdı. Buna cevaben, kadının tekrar iki gözü iki çeşme ağlamaya başladığı duyuldu ve artık sesinde direnişten eser yoktu, tek anlaşılabilen çılgın bir korkuydu; adamın uyandırdığı bir korku değil, yaklaşmakta olan korkunç bir şeyin yarattığı huzursuzluk. Sonra adamın sesi yeniden, yumuşak tehditlerle süslenmiş yatıştırıcı bir mırıldanmaya dönüştü. Kadının ağlaması ruhsuz, korunmasız iç çekişler halini aldı ve adamın soğuk bir fısıltıyla sorduğu sorulara başını sallayarak cevap verdi; adam da ısrarı bırakmıştı.

Sonra ikisi birden kalkıp oradan ayrıldılar, farklı yönlere gittiler.

Şunu söyleyeyim ki, önsezilere inanmam ama müziğe inanırım. O gece o iki sesi dinlerken, kontrbasın iğrenç bir işin parçası olması için klarneti ikna etmeye çalıştığından kesinlikle emindim. Klarnetin boyun eğerek eve döneceğini ve kontrbas kendisine ne emrederse yapacağını biliyordum. Bunu duymuştum ve kelimeleri duymak onları anlamaktan daha etkilidir. Bir suçun hazırlıklarının yapıldığının farkındaydım ve ne olacağını kestirebiliyordum; bunu, bu iki seste duyulabilen dehşet duygusundan çıkartıyordum. O seslerin tınısında, ritminde, verdikleri aralarda, eslerde bir şeyler vardı; görüyorsunuz, müzik, konuşmadan daha metodiktir. Klarnet kendi başına bir işi beceremeyecek kadar basit ve sadeydi; o ancak yardım edebilir, bir kapı açabilir ya da yanındakine bir anahtar uzatabilirdi. Sert, derinden gelen sesiyle kontrbas, klarnet yanında dehşetle soluğu kesilmiş bir halde dururken, asıl işi bitirecek olandı. Korkunç bir şeyler olacağından emin, koşarak şehre döndüm; bunu engellemek için bir şeyler yapmalıydım. Çok geç kalmış olacağınızı bilmek, ne acı verici bir duygudur!

Sonunda bir sokağın köşesinde bir polise rastladım, koşarak yanı-

na gittim, ter içinde ve nefes nefeseydim. ‘Memur Bey,’ diyebilirdim, ‘bu şehirde her an bir cinayet işlenebilir!’

Polis omzunu silkti ve bana anlayamadığım bir şeyler söyledi. ‘Kahretsin!’ diyerek hatırladım, anlattıklarımın tek kelimesini bile anlamıyordu ki!

‘Cinayet!’ diye bağırdım ona, adam sağır mışçasına, ‘cinayet diyorum, anlamıyor musunuz? Tek başına yaşayan bir kadını öldürecekler. Hizmetçi ya da bakıcı da planın bir parçası. Allah aşkına!’ diye kükredim, ‘bir şeyler yapın!’

Polis sadece başını sallayarak ‘yurvay’ gibi bir şeyler söyledi.

‘Memur Bey,’ diye başlayarak perişan bir halde tekrar derdimi anlatmaya çalıştım; öfkeden ve dehşetten titriyordum. ‘Bu rezil kadın sevgilisini eve alacak, hayatım üzerine bahse girerim! Buna izin veremezsiniz! Onu bulun!’ Ama sonra kadının neye benzediğini bile bilmediğimi hatırladım, zaten bunu bilsem bile ona nasıl anlatacaktım? ‘Yarabbim!’ diye bağırdım, ‘Buna izin vermek insanlığa sığmaz!’

İngiliz polis dikkatle baktı ve beni teselli etmeye çalıştı. Başımı ellerimin arasına aldım. ‘Seni budala!’ diye kükredim çileden çıkmış şekilde. ‘Onu kendim bulacağım!’

Biliyorum kulağa delilik gibi geliyor, ama birinin hayatı tehlike deyse *bir şey* yapmalısınız. O gece, bir yerlerde bir eve gizlice girmeye çalışan birini yakalarım umuduyla tüm Liverpool’u dolaştım. Liverpool öylesine tuhaf bir şehir ki; gece oldu mu in cin top oynuyor... Sabaha karşı bir kaldırım taşına oturup yorgunluktan ağladım. Bir polis yanıma geldi ve ‘yurvay’ diyerek beni otelime götürdü.

Ertesi gün provada orkestrayı nasıl idare ettim bilmiyorum. Ama en sonunda batonu yere atıp sokağa fırladığımda, gazeteci çocuklar akşam baskısının baş haberini haykırıyorlardı. Hemen bir tane aldım; sürmanşet, devâsâ harflerle MURDER kelimesini gördüm, altında beyaz saçlı bir kadının fotoğrafı vardı. Besbelli ‘murder’ anlatmaya çalıştığım şeyin İngilizce’deki karşılığıydı.”

UYUYAMAYAN ADAM

“**B**

ay Dolezal ‘şifre çözmekten bahsederken,” dedi Bay Kavka, “bir zamanlar meslektaşım Musil’e yaptığım bir numarayı hatırladım. Musil eşine az rastlanır derecede iyi eğitilmiş ve bilgili bir adamdır, ama aynı zamanda her şeyde bir sorun bulan ve her şeyi kendi bakış açısından incelemeye çalışan entelektüellerdendir. Örneğin, kendi karısı hakkında bile değişik bir bakış açısına sahiptir; Musil evlilik kurumu çerçevesinde bir partner değil, evlilik problemi çerçevesinde bir partnerdir. Sosyal ve cinsel problemler üzerine düşünür, bilinçaltı meselesini irdeler, eğitim sorununu, günümüzdeki kültür krizini ve daha pek çok meseleyi tetkik eder. Her şeyde bir sorun bulan bu tip insanlar, bence en az prensiplerine aşırı derecede bağlı insanlar kadar çekilmezdir. Ben sorunlardan hoşlanmam. Bana göre yumurta yumurtadır, biri tavuk ve yumurta probleminden bahsederse, o yumurtanın çürümüş olduğundan şüphelenirim. Size bunu anlatıyorum ki, Musil’in nasıl bir adam olduğunu bilin.

Bir keresinde, hemen Noel öncesiydi, Krkonose Dağları’na kayaya gitmeyi aklına koydu. Toparlaması gereken birkaç şey kaldığı için gece geç vakit ofise geleceğini, bize o zaman veda edeceğini söyledi. Henüz çıkmıştı ki, Dr. Mandel gelip onu sordu –ünlü köşe yazarı Mandel’i bilirsiniz, tuhaf adamdır– ve bir an önce onunla konuşması gerektiğini söyledi. ‘Musil burada değil,’ dedim ona, ‘ama muhteme-

len geç vakit uğrayacak. Mesele neydi?’ Mandel kaşlarını çatı. ‘Bekleyecek kadar vaktim yok,’ dedi, ‘ama onu neden görmek istediğimi belirten bir not yazacağım.’ Bir masaya yerleşti ve yazmaya başladı.

Dr. Mandel’inkinden daha okunaksız bir el yazısı görmüş müsnüzdür bilmiyorum. Yazı sanki bir sismograftan çıkıyordu; uzun, sallantılı, enlemesine bir satır halinde giderken arada sırada kıvrılıp bükülüyor, aşağı yukarı yön değiştiriyor, zigzaglar çiziyordu... Nasıl yazdığını bildiğimden, gözlerimi kâğıdın üzerinde gezinen elinden ayıramıyordum. Birdenbire Mandel suratını astı, kâğıdı sabırsızlıkla buruşturduğu gibi çöp kutusuna attı ve ayağa fırladı. ‘Çok vakit alıyor böyle,’ diye söylendi ve çıkıp gitti.

Mâlum, Noel’den önceki gün kimse ciddi bir iş yapmak istemez. Ben de masama oturmuş, bir kâğıt parçası üzerine sismograf çizgilerine benzeyen şekiller çiziyordum; uzun titrek bir doğru çiziyor, aklıma bir şey geldikçe onu aşağı yukarı oynatıyordum. Bir süre böyle oyalandım, sonra karalamalarımla kaplı kâğıdı Musil’in masasına bıraktım. Tam o anda, dağa gitmek için giyinip kuşanmış halde, omzunda kayakları ve batonlarıyla Musil belirdi kapıda. ‘Ben kaçtım,’ diye neşeyle bağırırdı eşikten.

‘Biri seni sordu,’ dedim ciddiyetle. ‘Bir de not bıraktı, önemli bir şey anlaşılan.’

‘Ver bakayım,’ diye atıldı Musil hevesle. Sonra ‘Bu ne böyle?’ dedi, eserim yüzünden afallamış gibi. ‘Dr. Mandel’den anlaşılan,’ diye belirtti. ‘Benimle ne işi var ki?’

‘Bilemiyorum,’ diye söylendim kaba bir şekilde, ‘acelesi vardı. Ama o yazıyı çözmeye çalışmak can sıkıcı olmalı.’

‘Ben onun karalamalarını okuyabiliyorum,’ dedi umursamaz bir tavırla, sonra da kayak ve batonları bırakarak masasına geçti. Bir süre düşündükten sonra gerçekten yazıya konsantre olmaya başladı. Yarın saat süren ölüm sessizliğinin sonunda, Musil rahatlamışçasına iç çekti ve ayağa kalktı. ‘Sanıyorum ilk kelimeyi anladım: ‘Beyefendi.’

Ama şimdi istasyona yetişmek için fırlamam lazım. Notu da alayım, trende çözemezsem, bu iş insan işi değil demektir!’

Yılbaşından sonra dağ gezisinden döndü. ‘Tatil nasıl geçti?’ diye sordum. ‘Dağlar bu mevsimde ne güzeldir değil mi?’

Musil sadece elini salladı. ‘Hiç bilmiyorum,’ dedi, ‘odamdan çıkmadım. Ama herkes harikulade olduğunu söyledi.’

‘Ne oldu? Hasta falan mıydın?’ diye sordum anlayışla.

‘Yok hayır,’ diye yanıtladı Musil, yapmacık bir alçakgönüllülükle. ‘Bütün zamanımı Mandel’in notunu deşifre etmeye harcadım. Ama şunu bilin ki, ŞİFREYİ KIRDIM!’ diye haykırdı zaferle. ‘Çözümediğim sadece iki üç kelime kaldı. Tüm gece oturup uğraştım, inancımı kaybetmedim ve başardım!’

Çözdüğü mesajın benim saçmasapan karalamalarım olduğunu söylemeye cesaret edemedim. ‘Peki mesaj önemli miydi?’ diye sordum endişeyle. ‘Uğraşmana değdi mi?’

‘Önemli olan o değil,’ diye yanıtladı kibirlice. ‘Benim için mesele daha çok grafoloji açısından ilginçti. Dr. Mandel, önümüzdeki birkaç hafta içerisinde dergisine bir makale gönderip gönderemeyeceğimi soruyordu; ama makalenin konusu ne olacak tam çıkartamadım. Sonra iyi tatiller ve dağlarda keyifli birkaç gün dilemiş. Çok önemli bir şey değil; ama Dolezal, şifre gerçekten çetin cevizdi. Zekâyı geliştirmek için böyle bir egzersizden iyisi yoktur. Birkaç günümü vermeme değdi.’”

“Bence ayıp etmişsin,” dedi Bay Paulus, Dolezal’ı kınarcasına. “Şifreyi çözmek için birkaç gün harcamasında bir sorun yok, ama şu uykusuz geceler çok zararlıdır. Uyku, dostum, sadece bedeni dinlendirmeye yaramaz; uyku bir arınma gibidir, geride kalan günü affetme eylemidir. Uyku kutsal bir hediyedir ve iyi bir uykudan sonraki ilk birkaç dakika boyunca ruh, bir çocuk kadar saf ve masumdur.

Bunu iyi bilirim, çünkü bir zamanlar uykusuzluktan mustarıptım. Belki boşa harcanmış bir hayatın doğal sonucuydu, belki de ortada fi-

ziksel bir sorun vardı, bilemiyorum. Ama yatağa girer girmez ve gözlerime ağırlık çöktüğünü hisseder hissetmez, vücudumda bir karınca lanma baş gösterirdi ve sabah olana kadar, karanlığa bakarak saatlerce yatardım. Bu durum bir sene devam etti, uykusuz geçirilen koskoca bir sene.

Uyuyamayan biri, öncelikle hiçbir şey düşünmemeye çalışır. O yüzden ya sayı sayar ya da dua eder. Sonra aklına bir şey takılır: ‘Tüh, dün şunu şunu yapmayı unuttum!’ Sonra alışveriş yaptığı dükkânda muhtemelen kazık yemiş olduğunu düşünür. Derken arkadaşının ya da karısının daha geçen gün kendisine ters bir cevap verdiğini hatırlar. Biraz daha zaman geçince, mobilyalardan biri çatırdar, adam eve hırsız girdi sanarak vücudunun korku ve utançla yandığını hissetmeye başlar. Tamamen paniğe kapıldığında, sağlık durumunu gözden geçirmeye geçirir; dehşet içinde terler. Bright hastalığı ya da kanser hakkında duyduklarını aklına getirmeye çalışır. Sonra birden, yirmi yıl öncesinden mânâsız, can sıkıcı bir olay aklına gelir ve soğuk terler döker. Adım adım, kendisine yabancı, ısrarcı, günahkâr benliğiyle, zayıflıklarıyla, kaba ve iğrenç davranışlarıyla, terbiyesizlikleriyle, aptallıklarıyla, gülünçlüğüyle -kendini ne de rezil durumlara sokmuştur- geçmişin derinliklerinden gelen acılarla ve hor görüldüğü anlarla karşıya karşıya gelir. Tuhaf, acı veren, mahcup edici her şeyi yeniden hatırlar, sanki o anları ilk defa yaşıyormuşçasına. Uyuyamayan birinden hiçbir şey esirgenmez. Dünyası çarpık, bakış açısı son derece hastalıklıdır. Yıllar öncesinde bırakmış olduğunuzu sandığınız şeyler sırtarak konuşur adeta: ‘Soytarı sen de! Halbuki ne kadar da iyi davranmıştın değil mi? Hatırlıyor musun, on dört yaşındayken, ilk flört ettiğin kız buluşmaya gelmemiştii! Başka biriyle öpüştüğünü biliyordun değil mi, arkadaşın Vojta’yla, ikisi arkandan gülüyorlardı! Seni aptal, aptal, aptal!’ Alev alev yanan yatağınızda bir sağa bir sola kıvranır ve artık bu olayın sizin için hiçbir şey ifade etmediğine kendinizi inandırmaya çalışırsınız: ‘Olan olmuş, ne var canım!’... Bu-

nun ne büyük bir yalan olduğunu bilmeniz gerek. Geçmiş, bugündür. Siz onun varlığından haberdar olmasanız bile. Ve ben, bilincin ölümünden sonra bile var olduğuna inanıyorum.

Bakın, beni gayet iyi tanıyorsunuz. Kaçık, asabi ya da hastalık hastası değilim. Ne kendimden çok şikâyet ederim, ne kavga çıkarırım. Aşırı duygusal değilimdir, mızımlanmam, insana sıkıntı vermem, kötümserliğim de yoktur. Hayatı, insanları ve kendimi severim. Her şeye balıklama atlarım, hayatla cebelleşirim. Kısacası, biraz kaba saba, olağan bir adamım; her erkeğin olması gerektiği gibi. Uyuyamadığım o vakitlerde bile günlerimi sağa sola koşuşturarak geçiriyor, elime ne iş düşerse yapıyor, bir görevden diğerine atlıyordum. Son derece aktif bir insan olduğum yalanıyla kendimi kandırıyordum; ama yatağa girip de uykusuz gecemin başladığı anda, hayatım bin parçaya bölünüyordu. Bir yanda meşgul, başarılı, kendine güvenen, sağlıklı; enerjisi, deneyimi ve şansın inanılmaz biçimde her an kendi yanında olması sayesinde her işin altından başarıyla kalkan bir adam vardı. Yatakta yatan adam ise bezgindi; tüm hayatı boyunca uğradığı başarısızlıklarını, utancını, sefaletini dehşetle anımsayan bir adamdı. Birbiriyle hemen hemen hiç bağlantısı olmayan, hatta korkutucu derecede birbirinden bağımsız iki hayat yaşar gibiydim. Gündüzleri hayatım eylem, başarı, kişisel ilişkiler ve güven üzerine kuruluydu; gündüz yaşayan adam, hayatını olağan şekilde idame ettirmeyi ve rekabeti seviyordu. Bu hayatı yaşarken, halinden memnun, mutlu biriydim. Ama geceleyin acı ve karmaşayla örülmüş ikinci bir hayat ortaya çıkıyordu; sadece başarısızlığa uğramış, herkes tarafından aldatılmış ve bunun sonucunda herkese ikiyüzlülükle ve kötü niyetle davranmış bir adamın hayatı. Herkesin nefret ettiği ve kandırdığı trajik, salak herifin teki, bir korkak; onur kırıncı bir yenilgiden bir diğerine sürüklenen bir zavallı. Bu hayatların her biri tutarlı, istikrarlı ve kendi içinde bir bütündü. Birini devam ettirirken, diğerinin tamamen başkasına ait olduğunu düşünüyordum; benimle hiçbir alâkası olmadığını, sadece bir

hayal ürünü olduğunu, kendimi kandırdığımı ve patolojik bir yanılsamaya kapıldığımı. Gün içinde seviyor, gece ise şüpheleniyor ve nefret ediyordum. Gündüz herkesin dünyasında, gece sadece kendi dünyamda yaşıyordum. Eğer bir insan sadece kendini düşünürse, dünyayı yitirir.

O yüzden de bana göre uyku karanlık, derin sulara benzer; ve orada, bilmediğimiz ve bilmememiz gereken ne varsa akar gider. İçimizde birikmiş acayip katışıklıklar yüzeye çıkar ve kıyısı bulunmayan bilinçaltına doğru akar. Gaddarlığımız ve korkaklığımız, işlediğimiz acı verici, sıradan günahlar, aşağılayıcı deliliklerimiz ve yetersizliklerimiz, sevdiklerimizin gözlerinde gördüğümüz nefret ve yalan dolu bakışlar, tüm suçlarımız, hatta başkalarının bize karşı işledikleri suçlar, her şey farkındalığın ulaşamayacağı bir yere doğru sessizce uzaklaşır. Uyku merhamette sınır tanımaz. Hem bizi, hem bize karşı hata işlemiş olanları affeder.

Bir şey daha söyleyeceğim size. Hayatımız diye adlandırdığımız şey, başımızdan geçen her şey değil, sadece onların bir seçkisidir. Şu anda deneyimlemekte olduğumuz şeyler bile bize fazladır, anlayamayacağımız kadar derindir. O yüzden de sadece şunu veya bunu seçeriz, işimize geleni, keyfimize uygun düşeni; ve onun etrafına basit bir öykü öreri; ‘hayat’ adını verdiğimiz hayal ürününü. Ama aynı zamanda, geride ne pislikler bırakır, ne tuhaf ve korkunç şeyleri farkında olmadan yok ederiz! Tanrım, ne yapmakta olduğumuzun bir farkına varabilirsek! Ama bizler sadece tek bir basit hayatı yaşamayı becerebiliriz. Fazlasını kaldıramayız. Hayata tahammül edecek gücümüz olmazdı, eğer hiç durmadan onun büyük bir parçasını silip atıyor olmasaydık.”

HESAP GÜNÜ

akkında sayısız tutuklama emri çıkarılmış, peşine dedektifler ve polislerden oluşan bir ordu takmış namlı seri katil Kugler, asla yakalanmayacağına dair yemin etmişti ve yakalanmadı da; en azından canlı olarak. Dokuz cinayetinden sonuncusunun kurbanı, kendisini yakalamaya çalışan polisti. Polis öldü, ama son nefesini vermeden önce Kugler'e üçü ölümcül, yedi kurşun isabet ettirdi. Görünüşe göre Kugler, en azından bu dünyada adaletten kaçmayı başarmıştı.

Ölümü öylesine ani oldu ki, katil herhangi bir acı hissetmeye zaman bulamadı. Ruhu bedeninden ayrıldığında, öbür dünyanın tuhaflığına, uzayın ötesindeki bu gri ve sonsuz ıssızlığa hayret edebilirdi, ama o hiç şaşırmadı. İki kıtada birden hapse girmiş biri, öbür dünyayı da sadece yeni mahallesi olarak algılar. Kugler, her yerde olduğu gibi burada da, biraz cesaretle başının çaresine bakabileceğine inanıyordu.

Sonunda hesap günü gelip çattı. Cennette sürekli olağanüstü hal hüküm sürdüğü için, geçmiş davranışları normalde jüri önüne çıkmasını gerektirmesine rağmen, Kugler kendisini üç hakimden oluşan özel bir mahkemenin huzurunda buldu. Mahkeme, aynı dünya üzerindeki örnekleri gibi sade bir dekora sahipti, tek bir farkla: Ortalıkta tanıkların üzerine el basıp yemin edecekleri bir kitap görünmüyordu. Hakimler, ciddi ve yorgun yüzleriyle, mesleklerinin erbabı, yaşlı kişi-

lerdi. Formaliteler biraz sıkıcıydı; Kugler, Ferdinand, işsiz, şu tarihte doğmuş, şu tarihte ölmüş... Bu noktada, Kugler'in kendi ölüm tarihini bilmediği anlaşıldı. Bunun hakimler üzerinde kötü bir intiba bıraktığını hemen anlayan Kugler hırçınlaştı.

“Kendinizi hangi eylemden suçlu buluyorsunuz?” dedi oturuma başkanlık yapan hakim.

“Hiçbir eylemden,” diye yanıtladı inatçı şekilde Kugler.

Hakim iç geçirerek, “Tanığı getirin,” dedi.

Kugler'in önünde birden, olağanüstü, ihtişamlı, sakallı, altın yaldızlarla süslü mavi bir elbiseye bürünmüş bir beyefendi belirdi. Bu beyefendinin içeri girmesiyle hakimler ayağa kalktı; Kugler de isteksizce fakat büyülenmiş şekilde onları taklit etti. Hakimler ancak, yaşlı adam bir sandalye çekip oturduğunda yeniden yerlerini alabildiler.

“Tanık,” diye söze başladı Baş Hakim, “Her Şeye Kadir Tanrı! Bu mahkeme sizi, Ferdinand Kugler davasında ifadenize başvurmak üzere çağırırdı. Siz bizzat En Yüce Hakikat olduğunuz için, yemin etmenize gerek yok. Sadece davanın gidişatı açısından, hukuki meselelerle ilgisi olmayan detaylara girmemenizi, ana konuya yoğunlaşmanızı rica ediyoruz. Ve siz Kugler, lütfen Tanığın sözünü kesmeyin. O her şeyi bilendir, o yüzden itiraz etmenin size bir faydası olmaz. Şimdi, Tanık, lütfen başlayınız.”

Baş Hakim, bu açıklamasını yaptıktan sonra gözlüklerini çıkardı ve rahatlamışçasına önündeki masaya yaslandı. Tanığın yapacağı uzun konuşmaya hazırlandığı belliydi. Üç hakimden en yaşlısı, kendini uykunun kollarına bırakmıştı bile. Kayıtları tutmakla görevli melek Yaşam Kitabı'nı açtı.

Tanık, yani Tanrı, boğazını temizledi ve söze başladı:

“Evet; Kugler, Ferdinand. Bir fabrika işçisinin oğlu olan Ferdinand Kugler, küçüklüğünde dahi kötü, kontrol edilemez bir çocuktuk. Annesini içtenlikle severdi, ama bunu göstermeye utanırdı; bu yüzden de serkeşlik eder ve küstahça davranırdı. Genç adam, sen herkesi çi-

leden çıkarırdın! Noterin bahçesinden gül çaldığın için seni tokatlamaya çalışan babanın baş parmağını nasıl ısırdığını hatırlıyor musun?”

“O gül İrma içindi, vergi memuruğun kızı,” diye anımsadı Kugler.

“Biliyorum,” dedi Tanrı. “O zamanlar İrma yedi yaşındaydı. Daha sonra ona ne oldu biliyor musun?”

“Hayır, bilmiyorum.”

“Fabrika sahibinin oğlu Oscar’la evlendi. Ama ondan zührevi bir hastalık kaptı ve düşük yaparak öldü. Rudy Zaruba’yı hatırlıyor musun?”

“Ona ne oldu?”

“Ne olacak, o da orduya katıldı ve Bombay’da öldü. Siz şehrin en yaramaz çocuklarıydınız. Kugler, Ferdinand daha on yaşına gelmeden hırsızlık yapmaya başlamıştı ve uslanmaz bir yalancıydı. Kötü insanlarla arkadaşlık ediyordu; yemeğini paylaştığı ayyaş dilenci Dlabola’yla örneğin.”

Baş Hakim eliyle bu bilginin gereksiz olduğunu gösteren bir hareket yaptı, ama Kugler utana sıkıla “Peki onun kızına ne oldu?” diye sordu.

“Marka’ya mı?” dedi Tanrı. “Kendisini küçültücü davranışlarda bulundu. Daha on dördüne gelmeden fahişelik yapmaya başladı, yirmi yaşında öldü; azap çektiği anlarda seni düşünüyordu. Sen daha on dördünde ayyaş olup çıkmıştın ve sık sık evden kaçıyordun. Baban üzüntüsünden öldü, annen de neredeyse gözleri kör olana kadar ağladı. Ailenin onurunu iki paralık ettin; küçük, güzel kızkardeşin Marticka asla evlenmedi, çünkü hiçbir delikanlı, bir hırsızın evine kız istemeye gitmedi. Hâlâ yalnız ve sefalet içinde yaşıyor, her gece dikiş dikmekten yorgun; ve kendisine acıyan insanların verdiği iki kuruş parayla geçinmeye çalıştığı için de utanç içinde.”

“Şu anda ne oluyor dünyada?”

“Marticka şu anda Vlcek’in dükkânında, ip satın alıyor. O dükkân-

nı hatırlıyor musun? Altı yaşındayken bir keresinde oradan renkli bir misket almıştın. Aynı gün kaybettin onu ve bir daha da asla bulamadın. Ne kadar kızdığını, üzüldüğünü hatırlıyor musun? Nasıl da hüngür hüngür ağlamıştın?”

“Nereye yuvarlandı o misket?” diye sordu hevesle Kugler.

“Mazgaldan doğruca kanalizasyona. Aslında aradan otuz sene geçmesine rağmen hâlâ orada duruyor. Şu anda dünyada yağmur yağıyor ve senin misketin bir soğuk su birikintisinin içinde.”

Kugler kederle başını öne eğdi. Ama Baş Hâkim gözlüklerini yeniden burnunun üzerine yerleştirerek, yumuşak bir ses tonuyla, “Tanık, davaya devam etmek zorundayız. Sanık cinayet işledi mi?”

Tanık başıyla onayladı. “Dokuz insanı katletti. İlkini bir sokak kavgasında öldürdü; hapse girdiğinde tamamen yoldan çıkmıştı. İkinci kurbanı sadakatsiz bir sevgiliydi. Bu cinayetten müebbet hapse mahkûm oldu ve hapissheneden kaçtı. Üçüncüsü, soyduğu yaşlı bir adamdı. Dördüncüsü bir gece bekçisiydi.”

“O öldü mü yani?” diye bağırdı Kugler.

“Üç gün boyunca korkunç acılar çektikten sonra öldü,” diye açıkladı Tanrı. “Geride altı çocuk bıraktı. Beşinci ve altıncı kurbanlar yaşlı, evli bir çiftti. Onları baltayla doğradı, fakat evde saklanmış yirmi bin koruna olmasına rağmen neredeyse hiçbir şey bulamadı.”

Kugler ayağa fırladı. “Para neredeydi, söyle!”

“Bir beze sarılı şekilde, hasırdan şiltenin içinde duruyordu,” diye yanıtladı Tanrı. “Tefecilikten kazandıkları ve cimrilik yaparak biriktirdikleri paraları orada saklıyorlardı. Yedinci kurbanı Amerika’da öldürdüğü bir adamdı; adam bir çocuk kadar çaresiz, köyden gelen bir göçmendi.”

“Demek şiltenin içindeydi,” diye şaşkınlıkla söylendi Kugler.

“Evet,” diyerek sözüne devam etti Tanık. “Sekizinci adam, Kugler polisten kaçmaya çalışırken şans eseri orada bulunan bir yayaydı. Kugler o zamanlar periostitten mustarıptı ve acıdan çıldırmak üzerey-

di. Genç adam, çok acı çekiyordun. Son kurbanı, kendisini öldürmeyi başaran polis memuruydu; Kugler de can vermeden önce onu öldürdü.”

“Peki sanık neden cinayet işliyordu?” diye sordu Baş Hakim.

“Diğerleriyle aynı sebeplerden,” diye yanıtladı Tanrı. “Öfkeden, hırstan, isteyerek veya kazara, bazen zevk için, bazen zorunluluktan. Kugler aynı zamanda cömertti, insanlara yardım ederdi. Kadınlara karşı nazikti, hayvanları severdi ve sözünün eriydi. Yaptığı iyilikleri de anlatayım mı?”

“İşekkürler,” dedi Baş Hakim, “lüzumu yok. Sanığın kendini savunma adına söyleyecek bir şeyi var mı?”

“Hayır,” diye yanıtladı Kugler umarsızca ve dürüstçe. Onun için hepsi birdi.

“Şimdi, mahkeme üyeleri bu dava hakkında müzakere edecekler,” diye ilan etti Baş Hakim ve üç yaşlı adam salondan ayrıldılar. Tanrı ve Kugler hâlâ içerideydiler.

“Kim bunlar?” diye sordu Kugler, başıyla kapıdan çıkmakta olan üç adamı işaret ederek.

“Senin gibi fâniler,” dedi Tanrı. “Dünyada da hakimlerdi, burada da hakimler.”

Kugler tırnaklarını yemeye başlamıştı. “Sanıyordum ki... yani... bir şeyden korktuğum yoktu ama... beni sizin yargılayacağınızı sanıyordum... ne de olsa...”

“Ne de olsa Tanrı’yım,” diye Kugler’in cümlesini tamamladı ihtişamlı beyefendi. “Ama sorun da burada ya! Ben her şeyi bildiğim için kimseyi yargılayamam. Bu haksızlık olur. Bu arada, seni bu sefer kim ele verdi biliyor musun?”

“Yok, bilmiyorum,” dedi Kugler şaşkınlıkla.

“Garson Lucka. Kıskaçlıktan yaptı.”

“Affedersiniz,” diye söze girdi cesaretlenen Kugler, “Chicago’da vurduğum o adi Teddy’den bahsetmeyi unuttunuz.”

“Yanılıyorsun,” diye karşı çıktı Tanrı. “O iyileşti ve halen hayatta. Onun bir muhbir olduğunu biliyorum, ama bunun dışında iyi bir adam ve çocuklara gerçekten çok düşkün. Hiçbir insanın tamamen değersiz olduğunu düşünmemelisin.”

“Ama gerçekten, neden... neden yargılamayı bizzat yapmıyorsun?” diye sordu düşünceli şekilde Kugler.

“Çünkü ben her şeyi biliyorum. Eğer hakimler tüm açıklığıyla her şeyi bilseydiler, onlar da yargılayamazlardı; tüm gerçekleri bilirlerdi ve kalpleri sızlardı. Seni nasıl yargılayabilirim? Yargıçlar sadece suçlarını biliyor, ama ben, senin hakkında her şeyi biliyorum. Her şeyi Kugler. O yüzden seni yargılayamam.”

“Peki neden bu insanlar burada... bu dünyada bile hakimlik yapıyor?”

“Çünkü insanlar birbirlerine aittir. Gördüğün gibi ben sadece bir tanığım, kararı belirleyecek olanlar insanlardır, öbür dünyada bile. İnan bana Kugler, işler bu şekilde yürümeli. İnsanların hak ettiği tek adalet, beşeri adalettir.”

O anda hakimler müzakerelerini bitirip geri döndüler. Baş Hakim ağırbaşlılıkla açıkladı: “Birinci dereceden pek çok cinayet, kasıtsız adam öldürme, hırsızlık, ülkeye yasadışı yollardan girme, silah saklama ve gül hırsızlığı suçlarından, Kugler, Ferdinand cehennemde ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir. Ceza hemen şu anda başlayacaktır. Sıradaki dava lütfen. Sanık Machat, Frantisek mahkeme salonunda mı?”

PUL KOLEKSİYONU

“**B**

u şüphe götürmeyen bir gerçektir,” dedi yaşlı Bay Karas. “bir adam geçmişini didik didik ederse, orada, pek çok farklı hayat oluşturmak için gerekli malzemeyi bulur. Hayatının bir noktasında... ister kazara ister hevesle... o hayatlardan birini seçip sonuna dek sürdürür. Ama en kötüsü, diğerlerinin, o olası hayatların tamamen ölmemesidir. Bazen onlar yüzünden acı çekebilirsiniz, kesilmiş bir bağın acısını hissedebileceğiniz gibi.

On yaşlarında bir çocukken pul koleksiyonu yapmaya başladım. Babam bu hobimden pek memnun değildi, derslerimin kötü etkileneceğini düşünüyordu. Ama Lojzik Cepelka adında bir arkadaşım vardı ve onunla beraber kendimizi pul tutkumuza kaptırmıştık. Lojzik sokaklarda org çalan bir müzisyenin oğluydu; çilli, pis, pejmürde bir çocuktuk ve ona, ancak çocuklar arasında görülebilecek bir sevgi besledim. Bakın, ben yaşlı bir adamım, bir karım ve çocuklarım var ama şunu söyleyeyim, dünyada arkadaşlıktan daha güzel bir duygu yoktur. Maalesef onu sadece gençken hissedebilirsiniz; insan zamanla bencilleşiyor, kalbi ister istemez kabuk bağlıyor. Benim bahsettiğim türde bir arkadaşlık saf hevesten ve hayranlıktan, yaşam coşkusundan, gençlik heyecanından, taşkın hislerden beslenir; duygular öylesine coşup taşar ki içinde, onları biriyle paylaşmak zorunda kalırsınız. Babam bir avukattı, yerel çevrede tanınmış bir kişiydi. Son derece

saygın, kaprisli ve zor bir beyefendiydi; bense, tüm kalbimle sevdiğim arkadaşım, babası sarhoş bir sokak müzisyeni, annesi çalışmaktan bitap düşmüş bir çamaşırcı olan Lojzik'le dolaşıyordum. Gel gör ki Lojzik'e tapıyor, onu gözümde tanrılaştırıyordum; benden çok daha becerikli ve uyanıktı, kendi kendine yetiyordu ve bir sıçan kadar arsızdı. Aynı zamanda burnunda çilleri vardı ve sol eliyle taş atabiliyordu. Onu bana sevdiren şeyleri şimdi tamamıyla hatırlayamıyorum, ama şüphesiz hayatımın en büyük aşkıydı.

Neyse, pul koleksiyonu yapmaya başladığım sırada, Lojzik benim sevgili, güvenilir dostumdu işte. Sadece erkeklerin bir şeyler biriktirmeye meraklı olduğu söylenmiştir. Doğru; bence bu, erkeklerin, düşmanlarının kellelerini, silahlarını, ayı postlarını, geyik boynuzlarını ve genel olarak yakalayabildiği her şeyi topladığı zamanlardan miras kalma, kalıtsal bir içgüdü. Ama bir pul koleksiyonu, sadece sahip olunan bir şey değildir, sonu gelmez bir maceradır. Sanki heyecandan titreyerek çok uzaklardaki bir ülkenin toprağına dokunursunuz; Butan'a mesela, Bolivya'ya ya da Ümit Burnu'na. Kısacası, tüm o yabancı ülkelerle aranızda kişisel ve yakın bir bağ oluşur. Pul biriktirme işinde, insana seyahatleri, gezileri ve genel olarak erkeklere özgü tüm o serüvenleri düşündüren bir şey vardır. Haçlı Seferleri'ne benzer.

Babam, daha önce de belirttiğim gibi, bu fikre kesinlikle karşıydı. Babalar zaten kural olarak oğullarının kendi yaptıklarından farklı bir şey yapmasından hoşlanmazlar; ben de kendi oğullarıma aynı şekilde davrandım. Kısacası şu babalık işi karmaşık duygular içerir; büyük miktarda sevgi vardır ama bir yandan da bir endişe hüküm sürer ya da güvensizlik, düşmanlık, artık adını ne koyarsanız. Çocuklarınızı ne kadar çok severseniz, bu diğer duygu da o kadar ağır basar. Neyse, babama yakalanmamak için pul koleksiyonumu tavan arasına saklamıştım. Orada eski bir fıçı vardı, hani şu eskiden içinde un saklananlardan. Lojzik ve ben ona iki fare gibi tırmanır ve birbirimize pul koleksiyonlarımızı gösterirdik; 'Bak, bu Hollanda'dan, bu Mısır'dan, bak

bu Sverige'den, şu İsveç.' Bu şekilde gizlenmek zorunda olduğumuz için de, her zaman adeta günah işlediğimizi hissederdik. O pulları bulmam bile başlı başına bir maceraydı. Evden eve dolaşıp, tanıdığım ya da tanımadığım ailelere, eski mektuplarındaki pulları almama izin vermeleri için yalvarırdım. Arada bir, çekmeceleri ya da tavan arası eski kâğıtlarla dolu olan biri çıkardı; o zaman hayatımın en mutlu saatlerini yaşardım. Yere oturur ve bende olmayan pulları bulmak için çöpe atılacak tozlu kâğıtları tek tek gözden geçirirdim; öylesine aptaldım ki asla aynı puldan iki tane biriktirmezdim. Lombardiya'ya ya da şu küçük Alman şehir devletlerinden birine ait bir pul bulduğumda, hissettiğim zevk dayanılmazdı; her büyük mutluluk beraberinde tatlı bir acı getirir bilirsiniz. Bu arada Lojzik beni dışarıda beklerdi ve en sonunda evden çıktığımda, kapı aralığından fısıldardım: 'Lojzik, Lojzik, orada bir Hannover pulu vardı!' 'Aldın mı?' 'Evet!' Ve ganimetlerimizle evdeki define sandığımızı koşardık.

Yaşadığımız şehirde, kalitesiz mallar üreten tekstil firmaları vardı; hintkeneviri, basmalar, ucuz kıyafetler, üçüncü sınıf pamuklular; yani dünyanın her yerinde özellikle siyahlar giysin diye ürettiğimiz değersiz çer çöp. Her neyse, fabrikada kâğıtları attıkları çöp kutusunu yağmalamama izin veriyorlardı ve orası benim en bereketli av bölgemdi. Siyam, Güney Afrika, Çin, Liberya, Afganistan, Borneo, Brezilya, Yeni Zelanda, Hindistan ve Kongo pullarını orada bulmuştum; sizi bilmem, ama bu ülkelerin sadece isimleri bile hâlâ kulağıma gizemli gelir ve içimi özlemle doldurur. Tanrım, hele Uzakdoğu'daki İngiliz kolonilerinden ya da Kore'den, Nepal'den, Yeni Gine'den, Sierra Leone'den, Madagaskar'dan bir pul bulduğumda hissettiğim o gemlenmez coşku! Bakın, bu hevesi ancak hayvan ya da define avına çıkmış biri veya kazı yapan bir arkeolog anlayabilir. Aramak ve bulmak, işte budur hayatın bir insana verebileceği en derin tatmin, en büyük heyecan. Herkes bir şeyler aramalı; bu eğer pul olmazsa, gerçeklik olmalı, eğrelti otu olmalı ya da en azından taştan ok başlıkları ve-

ya kül tablaları olmalı.

Her neyse, bunlar hayatımın en mutlu yıllarıydı; Lojzik’le arkadaşlığım ve pul koleksiyonu. Daha sonra kızıl hastalığına yakalandım ve Lojzik’in beni görmeye gelmesine izin vermediler. Ama o gelip koridorda durur ve duyayım diye ısıklık çalardı. Bir gün, çok üstüme düşmedikleri bir anda yataktan çıktım ve çabucak tavan arasına, pullarıma bakmaya koştum. O kadar zayıf düşmüştüm ki fiçinin kapağını zor kaldırdım. Ama fiçi bomboştu. Pulların içinde durduğu kutu ortadan kaybolmuştu.

O anda hissettiğim kalp ağrısı ve dehşeti tarif etmem mümkün değil. Adeta taş kesilmiştim; boğazım düğümlenmişti, ağlayamıyordum bile. En büyük neşe kaynağım olan pullarımın gitmiş olması felaketti. Ama daha korkuncu, tek arkadaşım Lojzik’in, ben hasta yatağında yatarken onları çalmış olduğu gerçeğiydi. Ümitsizlik, hayal kırıklığı, acı, çaresizlik... İnanın bana, bir çocuğun hissedebileceği duygular hayret vericidir. Tavan arasından nasıl çıktım bilmiyorum. Ama sonrasında tekrar yüksek ateşle yataklara düştüm; kendime geldiğim vakitler bu olayı hatırlayıp acı çekiyordum. Ne babama ne halama tek kelime etmedim; annem hayatta değildi. Beni anlayamayacaklarından emindim, bu sebeple giderek onlardan uzaklaştım. O günden sonra, normalde çocukların ebeveynlerine duyduğu yakınlığı hissetmez oldum. Lojzik’in ihanetine gelince, bende neredeyse ölümcül bir yara açtı; insan ilişkilerinde ilk ve en büyük hayal kırıklığımdı bu. ‘Seni pis dilenci,’ dedim kendi kendime, “Lojzik ne de olsa bir dilenci işte! Bu yüzden hırsızlık yapıyor. Bir dilenciyle arkadaşlık edersen olacağı budur.’ Ve iyice acımasızlaştım. O günden sonra insanları sınıflarına göre ayırmaya başladım; toplumsal saflığımı yitirmiştim. Ama o zamanlar bunun bana ne büyük bir şok yaşattığını ve benliğimde ne denli hasara yol açtığını anlamamıştım.

Ateşim düşünce, pul koleksiyonumun kaybolmasından duyduğum acı da dindi. Aradan geçen zamanda Lojzik’in yeni arkadaşlar bulmuş

olduğunu gördükçe, içimde bir acı hissediyordum yine de. Ama bir gün koşarak ve uzun zamandır görüşmediğimiz için çekingen bir tavırla bana yaklaştığında, ters ters, büyümüş de küçülmüş bir edayla, 'Defol git, seninle konuşmuyorum,' dedim. Lojzik kızardı, bir saniye durdu ve 'İyi, bana göre hava hoş,' dedi. O andan itibaren de, işçi sınıfının o inatçı kibiriyle benden nefret etti.

Bu olay hayatımın şekillenişinde, daha doğrusu Bay Paulus'un diyeceği gibi, seçtiğim hayatta belirleyici oldu. Dünya görüşüm kirlenmişti diyebilirim. İnsanlara güvenimi yitirdim. Nefret etmeyi ve küçük görmeyi öğrendim. Bir daha asla yakın dostum olmadı. Büyüdüğümde, yalnızlığımla, kimseye ihtiyaç duymamamla, hiç kimse için hiçbir şeyden taviz vermememle gururlanmaya başladım. Ancak sonraları, kimsenin beni sevmediğini fark ettim. Sevgiyi küçümserdim, kimsenin hisleri umurumda değildi. Kibirli, hırslı, hoşgörüsüz, bencil ve her ayrıntıyı ince eleyip sık dokuyan bir adam haline geldim. Çalışanlarıma karşı sert ve acımasızdım, aşktan yoksun bir evlilik yaptım ve çocuklarımı benden korkacak, bana itaat edecek şekilde yetiştirdim. Çalışkanlığım ve gayretkeşliğim sayesinde haklı bir ün kazandım. Hayatım buydu, tüm hayatım. Sadece görev addettiğim şeyleri yerine getiriyordum. Tanrı'nın rahmetine kavuştuğumda, gazeteler şüphesiz, alanında bir lider, örnek alınması gereken prensiplere ve karaktere sahip bir adam olarak bahsedecekler benden. İnsanlar bu resmin altında yatan yalnızlığı, güvensizliği, hissizliği bir bilseler...

Üç sene önce eşim öldü. Derin üzüntümü, ne kendime ne de başkalarına itiraf edebildim. Kederimden anne ve babamdan kalma tüm aile yadigârlarını karıştırmaya başladım; fotoğraflar, mektuplar, okul defterlerim; sert görünüşlü babamın onları nasıl bir dikkatle düzenlediğini ve sakladığını görünce boğazımda bir şeyler düğümlendi, demek ki her şeye rağmen beni seviyordu. Tavan arasındaki oda bir sürü ıvır zıvırla doluydu; çekmecelerden birinin dibinde, ağzı babamın mühürlerinden biriyle kapatılmış bir kutu vardı. Açtığımda, elli sene

önce biriktirdiğim pul koleksiyonumu gördüm.

Sizden saklamayacağım, gözyaşlarına boğuldum ve kutuyu sanki bir define bulmuş gibi odama taşıdım. ‘Demek böyle olmuştu,’ diye farkına vardım bir anda; ben yatakta yatarken biri pul koleksiyonumu bulmuş ve babam da beni derslerimden alıkoymasın diye saklamıştı! Bunu yapmamalıydı, ama beni sevdiğinden ve benim için endişelendiğinden böyle davranmıştı. Neden bilmiyorum, ama ona acımaya başlamıştım, kendime de...

Sonra birden kafama dank etti: Demek kı Lojzik pullarımı çalmamıştı! Yüce Tanrım, ona nasıl da haksızlık etmişim! O çilli, pejmürde bacaksız yeniden gözlerimin önünde canlandı; şu anda nerede ne yapmaktaydı, hatta hayatta mıydı Tanrı bilir! Olup bitenleri düşününce hissettiğim utanç ve acıyı size anlatamam. Yersiz bir şüphe yüzünden tek dostumu kaybetmişim; bu yüzden çocukluğumu yitirmiştim. Bu yüzden fakirleri ve onların solucan kılıklı çocuklarını küçük görmeye başlamıştım. Bu yüzden kendimle böbürlenir olmuştum. Bu yüzden kimseyle yakınlık kuramamıştım. Bu yüzden hayatım boyunca kırgınlık ve tiksinti hissetmeden bir posta puluna bakamamıştım. Bu yüzden karıma, ne evlenmeden önce ne evliliğimiz sırasında mektup yazabilmiş; bu beceriksizliğimi, bu tarz duygusal patlamaların bana yakışmadığını düşündüğümü öne sürerek gizlemiş ve onu derinden yaralamıştım. Bu yüzden, sadece bu yüzden, işimde böylesine yükselmiş ve görevlerimi örnek bir şekilde yerine getirmiştim!

Tüm hayatımı yeniden gözden geçirdim. Ne kadar boş, ne kadar mânâsızdı! Hayatımı tamamen farklı bir şekilde geçirmiş olabileceğimi fark ettim. Eğer bu olay yaşanmamış olsaydı... Öylesine şevkle, macera aşkıyla, sevgiyle, hayal gücüyle, güvenle dolu bir çocuktum ki! Sadece bana özgü ve tutku dolu öyle yanlarım vardı ki! Tanrım, tamamen farklı biri olabilirdim, bir kâşif, bir aktör ya da bir asker! İnsanları sevebilirdim, onlarla içki içebilir, onları anlayabilirdim; kim bilir daha neler yapardım! Sanki içimdeki buzlar eriyordu. Pullara bir-

biri ardına baktım, hepsi oradaydı. Lombardiya, Küba, Siyam, Hannover, Nikaragua, Filipinler ve seyahat etmek istediğim, ama şimdi asla gidemeyeceğim tüm o ülkeler. Her pul, gerçekleşebilecek ama gerçekleşmemiş bir olasılığı temsil ediyordu. Gece boyunca, pulları inceleyerek ve hayatımın bir değerlendirmesini yaparak oturdum. Gördüm ki yaşadığım hayat başkasına aitti, sahte ve gayrişahsi bir hayattı; gerçek hayatım asla var olmamıştı.” Bay Karas eliyle havada bir işaret yaptı. “Olabilecek şeyleri düşünüyorum da... Lojzik’e nasıl haksızlık yaptığımı...”

Bu sözleri duyan Peder Voves suratını astı ve son derece mutsuz bir görünüme büründü; muhtemelen kendi hayatından bir şeyler hatırlamıştı. “Bay Karas,” dedi, son derece duygulanmış şekilde, “bunu düşünmeyin artık. Geçmişini değiştirmenin mümkünatı yok, o halde düşünmek neye yarar? Yeniden başlayamayacaksınız nasıl olsa...”

“Maalesef,” diye içini çekti Bay Karas ve hafiften yüzü kızardı. “Ama biliyor musunuz, en azından... en azından pul biriktirmeye yeniden başladım!”

KESİN KANIT

“**B**

iliyorsun Tonik,” dedi soruşturma hakimi Mates, en yakın arkadaşına. “Bu bir deneyim meselesi; ben ne boş laflara ne mazetlere inanırım, ne de sanığın suçun işlendiği anda başka yerde olduğu iddialarına. Ne sanıklara güvenirim ne tanıklara. İnsanlar, bazen istemeden de olsa yalan söyler. Bir tanık, sanığa karşı hiçbir düşmanca duygu beslemediğine dair yemin eder, ama bu yemini ederken bile, ruhunun derinliklerinde, bilinçaltında, bastırılmış bir kıskançlık, kırgınlık olduğunun farkında değildir. Sanığın size söylediği her şey, üzerine uzun uzadıya düşünülmüş ve önceden tertiplenmiştir. Bir tanığın size söylediği her şey ise, ister bilinçli ister bilinçsizce olsun, sanığa zarar vermek ya da ona yardım etmek içindir. Bundan eminim dostum; insanların hepsi düpedüz palavracı piçlerdir.

O halde neye inanabiliriz? Şansa elbette Tonik; insanların arada bir açığa vurdukları istem dışı, gönülsüz hatta kontrol edilmesi imkânsız dürtülere ve hareketlere ya da ağızlarından kaçırdıkları sözlere. Her şey sahte, düzmece ya da önceden planlanmış, bir sis perdesinin ardına gizlenmiş olabilir. Şans hariç her şey. Şansı anında fark edersin. Benim metodum şudur: Orada oturur ve insanların önceden planladıkları ya da o anda uydurdukları zırvalıkla dinler, onlara inanmış gibi görünürüm, hatta onları yüreklendiririm ki daha çok ve daha profesyonelce zırvalasınlar. Sonra istem dışı, kasıtsız, küçük bir kelimeyi

ağızlarından kaçırmalarını beklerim; bu işlerde psikolog gibi davranmak gerekir. Bazı soruşturma hakimleri sanığın aklını karıştırmak için taktikler uygularlar; onun sözünü kesip, iki ayağını bir pabuca sokup dururlar, sonunda zavallı şaşkın tavuk, gerekirse İmparatoriçe Elizabeth'i öldürdüğünü itiraf etmeye hazır hale gelir. Ben kesinlikle emin olmaktan yanayım; o yüzden sabırla, metanetle, uzmanların 'ifade' adını verdiği bu sistemli yalanlar ve kaçamak sözler arasında, doğrulara ulaşma yolunda ufacak bir umut ışığı belirene kadar beklerim. Bilirsin ki bu gözyaşı vadisinde, saf gerçek ancak gözden geçirilenler arasındadır; insanın dilinin sürçmesiyle ya da bir gaf yapmasıyla ortaya çıkar.

Dinle Tonik, senden gizlim saklım yok; çocukluğumuzdan beri arkadaşız. Camı benim kırmama rağmen nasıl da seni pataklamışlardı hatırlarsın. Hayatım boyunca kimseye söyleyemeyeceğim bir şey var; ama bana öylesine utanç veriyor ki birine açılmam lazım, inkâr etmenin yararı yok, insanlar itiraf edebilmeli. Metodumun daha geçenlerde, nerede işe yaradığını anlatacağım sana... Hayatımın en özel alanında, kısacası evliliğimde. Sonra dilersen bana ahlâksız de, ahmak de. Hepsini hak ediyorum.

Sevgili arkadaşım, ben... evet, ben karından, Marta'dan şüpheleniyordum; aslına bakarsan onu deli gibi kıskanıyordum. Şu genç adamla... bir şeyler... bir haltlar karıştırdığına kendimi inandırmıştım. Ona Artur diyeceğim; adamı tanıdığını sanmıyorum. Dinle, ben yabani değilim, eğer Marta'nın onu sevdiğinden emin olsaydım, 'Marta, yollarımızı ayıralım,' derdim. Ama işin kötüsü emin olamıyordum. Tonik, bunun nasıl bir işkence olduğunu tahmin edemezsin. Allahım, ne berbat bir yıld! Kıskanç bir kocanın yapacağı aptalca numaraları bilirsin: Karısını bir gölge gibi takip eder, bir casus gibi gözetler, konuşmalarını dinler, olay çıkarır... Ama, şansa bak ki, ben soruşturma hakimiyim ve inan bana dostum, geçen sene boyunca, evlilik hayatım sabahın köründen geceyarısına kadar devamlı bir çarpaz sorgu halinde geçti.

Sanık, yani Marta demek istiyorum, takdire şayan biçimde kendisini tüm suçlamalardan akladı. Ağladığı zamanlarda da, incinip sessizleştğinde de, bütün gün boyunca nerede olduğu ve ne yaptığının hesabını verirken de, dilinin sürçmesini, kendisini ele vermesini bekledim. Elbette bana sık sık yalan söyledi; demek istediğim alışkanlıktan yalan söyledi, ama kadınlar bunu huy edinmişlerdir zaten; bir kadın asla, terzide iki saat geçirdiğini dürüstçe söylemez sana. Dişçideymiş ya da annesinin mezarını ziyarete gitmiş gibi yapar. Ne kadar izini sürersem - ki inan bana Tonda, kıskanç bir adam kuduz bir köpekten beterdir- ne kadar zorbalık edersem, o kadar az emin oluyordum. Ağzından çıkan her kelimeyi, gösterdiği her mazereti evire çevire inceliyor, ona sorular soruyor, anlattıklarında hata bulmaya çalışıyordum; ama ikimizin de bildiği üzere, normal insan ilişkilerinin, özellikle evliliklerin üzerine kurulu olduğu, kasıtlı söylenmiş, alışlagelmiş yarı-doğrular ve yarı-yanlıklar dışında bir şey bulamadım. Bu sorgulardan sonra neler hissettiğimi hatırlıyorum, ama Marta'nın nelere maruz kaldığını düşündükçe dostum, keşke dilimi tutabilseydim diyorum.

Neyse, bu sene Marta, Frantiskovy Lazne'ye, şu kadın hastalıkları konusunda uzmanlaşmış kaplıcaya gitti; işin aslı hiç de iyi görünmüyordu. Söylemek gereksiz, onu izlettirdim; bu iş için üçkâğıtçının tekini tuttum, onun da tek yaptığı parayı meyhanelerde saçmak oldu... Ne tuhaf; hayatında tek bir şey kötü gider, bütün hayatın gözüne berbat görünür. Vücudunun bir yerinde küçük bir leke vardır, tüm vücudunu kirli hissedersin. Marta sanki neyin kötü gittiğini anlamıyormuşçasına... biraz ürkerek, biraz çekinerek... bana yazıyordu; elbette mektuplarını büyük bir titizlikle didik didik ediyor ve satır aralarında imalar arıyordum. Ve bir gün ondan 'Soruşturma Hakimi Frantisek Mat'es'e gönderilmiş bir mektup aldım; zarfı açıp mektubu çıkardığımda ilk gördüğüm kelimeler şunlardı: 'Sevgili Artur!'

Dostum, ellerim titriyordu. Sonunda kanıt önümdeydi. Bazen, birden fazla mektup yazan biri, mektubu yanlış zarfa koyabiliyor gerçek-

ten. Bu tam anlamıyla şansı, aptal şansı, öyle değil mi? Bana gelince dostum, eli böyle açığa çıktığı için onun adına üzölmüşüm.

Beni yanlış anlama Tonik, ilk içgüdüm şu... şu Artur'a yazılmış mektubu okumamak ve onu dosdoğru Marta'ya geri göndermek oldu ve başka şartlarda kesinlikle bu şekilde davranırdım. Ama kıskançlık çirkin bir tutkudur ve insanı çirkin şeyler yapmaya iter. O mektubu okudum dostum, ve şimdi sana göstereceğim çünkü yanımda taşıyorum. Bir bak:

Sevgili Artur,

Lütfen mektubuna bugüne kadar cevap vermediğim için kızma; ama Franci (karım bana böyle hitap eder) nicedir bana yazmadığı için endişeleniyordum. Çok meşgul olduğumu biliyorum ama yine de kocamdan bu kadar uzun zamandır haber alamadığım için perişan haldeydim. Sen bunu anlayamazsın Artur, ama bu iş böyle. Neyse, gelecek ay Franci buraya geliyor, belki sen de gelebilirsin. Şu anda çok ilginç bir dava üzerinde çalıştığını yazmış bana, hangisi olduğunu söylemedi ama sanıyorum şu Hugo Müller davasından bahsediyor, dinlemeye can atıyorum. Franci ve sen birbirinizi bu aralar pek fazla görmediniz sanıyorum; ama bu sadece onun gerçekten çok meşgul olmasından kaynaklanıyor. Eğer her şey eskisi gibi olsaydı, onu biraz dışarı çıkarıp insanlarla kaynaştırabilir ya da arabanda gezintiye çıkarabilirdin. Bize her zaman çok iyi davrandın ve şu anda işlerin değişmiş olmasına rağmen bizi unutmadın. Franci bu aralar çok endişeli, kendinde değil... Kız arkadaşının ne âlemde olduğunu yazmamışsın bile. Franci de Prag'ın çok sıcak olduğundan şikâyet ediyor; buraya gelip biraz rahatlatmalı. Eminim gece yarılarına kadar ofisinde çalışıyor. Sen ne zaman deniz kıyısına bir yerlere gideceksin? Umarım kız arkadaşını da alırsın. Bir kadının bir erkeğe duyduğu özlemin nasıl bir şey olduğunu anlamana imkân yok. En iyi dileklerle,

Saygılar,

Marta Matesova

Ne dersin bu işe Tonik? Çok parlak bir mektup olmadığının farkındayım; içerik ve stil yönünden oldukça zayıf. Ama sevgili arkadaşım, Marta ve şu kahrolası Artur'la ilişkisi üzerine ne de güzel ışık tutuyor! Eğer neler hissettiğini anlatsaydı ona asla inanmazdım, ama şimdi elimde öyle bir şey vardı ki, bunu tamamen gözden kaçırmış, düşünmeden yapmıştı. Görüyorsun ya, gerçek, dolambaçsız ve çürütülemez gerçek, sadece bir ihmal sonucu ortaya çıkıyor. Sevinçten ve öyle aptalca kıskançlığa kapıldığım için duyduğum utançtan ağlayabilirdim.

Ne mi yaptım? Elbette Hugo Müller cinayeti dosyasının belgelerini lastikleyp çekmeceye kilitlediğim gibi yola çıktım; ertesi gün Frantiskovy Lazne'ye varmıştım. Marta beni gördüğünde yüzü pembe oldu ve küçük bir kız gibi kekelemeye başladı; sanki ölçüyü aşan bir davranışta bulunmuştu. Benim yüzümde ise hiçbir ifade okunmuyordu. 'Franci,' dedi bir süre sonra, 'mektubumu aldın mı?'

'Hangi mektup?' diye sordum şaşkınlıkla. 'Bana hiç yazmıyorsun ki!'

Marta irkilerek baktı ve zihninden bir yük kalkmış gibi iç geçirdi. 'Göndermeyi unutmuşum o halde,' dedi ve çantasını uzun bir süre karıştırdıktan sonra bumburuşuk bir mektup çıkardı. 'Sevgili Franci,' diye başlıyordu. Kendi kendime gülmeden edemedim. Artur yanlışlıkla ona gönderilmiş olan mektubu geri yollamıştı anlaşılan.

O günden sonra bu konuda tek bir kelime dahi edilmedi; söylemek gereksiz, Marta'ya Hugo Müller'den bahsetmeye başladım; o davaya ne de meraklıydı! Sanıyorum hâlâ o mektubu hiç almamış olduğumu düşünüyor.

Hepsi bu işte; o günden beri en azından küçük ailemiz huzurlu. Tamam söyle istersen, böylesine küçültücü şekilde kıskançlık yaparak aptal durumuna düşmüştüm değil mi? Elbette şimdi, o zamanki davranışlarımdan dolayı Marta'ya kendimi affettirmeye çalışıyorum; o mektubu görene kadar kızcağızın benim için ne kadar endişelendi-

ğinin farkına varmamıştım. Her neyse, şu anda bu mesele tamamıyla çıktı aklımdan. İnsan günahlarından çok aptallıklarından utanıyor.

Ama bir şeyin, tamamen şansla, hiçbir şüpheyi yer bırakmayacak şekilde kanıtlanabileceğini gösteren klasik bir vaka bu, öyle değil mi?”

* * *

Hemen hemen aynı anda, bu öyküde Artur diye adlandırılan genç adam Marta'ya seslendi:

“İşe yaradı mı hayatım?”

“Efendim sevgilim?”

“Yanlışlıkla göndermiş gibi yaptığın mektuptan bahsediyorum.”

“İşe yaradı,” dedi Marta ve düşüncelere daldı.

“Biliyor musun sevgilim, Franci'nin artık bana bu derece gözüküpali inanmasından neredeyse utanıyorum. O olaydan beri bana öylesine iyi davranıyor ki... Mektubu sürekli yanında, kalbinin üzerinde taşıyor.” Martha hafifçe ürperdi. “Sence onu böyle... kandırmam korkunç değil mi?”

Ama Artur öyle düşünmüyordu; en azından kesinlikle öyle düşünmediğini söyledi.

MEDYUM

“**B**

ilirsiniz Bay Savcı, beni kandırmak öyle kolay değildir,” diye ahkâm kesti Bay Janowitz, “haybeden Yahudi değilim herhalde! Ama bu adamın yaptığı, tek kelimeyle inanılmaz. Sadece grafolojiden ibaret değil. Bu... ne olduğunu ben de bilmiyorum. Ama size nasıl bir şey olduğunu anlatabilirim; kendisine açık bir zarf içinde birinin el yazısını veriyorsunuz, yazıya bakmıyor bile, sadece zarfın içini parmaklarıyla yokluyor ve yazıyı dokunuşlarıyla inceliyor. Tüm bu süre boyunca yüzünün acı çekermişçesine buruştuğunu görüyorsunuz. Fazla zaman geçmeden, yazıyı yazan kişi hakkında bilgiler vermeye başlıyor. Bunu öyle eşi görülmemiş bir şekilde yapıyor ki, bir duysanız ağzınız açık kalır. Yazının sahibini en ince detaylarına kadar tarif ediyor. Yaşlı Weinberg’den aldığım mektubu zarfa koyup verdim ona; yazarın Weinberg olduğunu anında tahmin etti; şeker hastası olduğunu ve iflas ettiğini de. Buna ne diyeceksiniz bakalım?”

“Hiçbir şey,” dedi bölge savcısı duygusuzca. “Belki de yaşlı Weinberg’i tanıyordur.”

“Ama el yazısına bir kere bile göz atmadı,” diye protesto etti Bay Janowitz. “O, herkesin el yazısının, açıkça ve eksiksiz şekilde hissedilebilen bir *aura*’sı olduğunu söylüyor. Tamamen fiziksel bir olguymuş; radyo gibi bir şey. Burada bir dolandırıcıdan bahsetmiyoruz Bay Savcı; Prens Karadağ bu işten tek kuruş kazanmıyor. Bir Rus’un ba-

na anlattığına göre, Bakü'nün köklü bir ailesinden geliyormuş. Ama bakın ne diyeceğim, gelin kendiniz görün. Bu gece şehirde olacak. Mutlaka gelmelisiniz.”

“Bakın Bay Janowitz,” dedi Savcı, “tüm bunlar çok hoş, ama ben yabancıların söylediklerinin sadece yüzde ellisine inanırım; özellikle de hayatlarını nasıl idame ettirdiklerini bilmiyorsam. Yabancılar arasında en az Ruslara güvenir, Hint fakirlerine Ruslardan da daha az itimat ederim. Ama tüm bunların üzerine adam bir de prens ise, söylediklerinin tek kelimesine bile inanmam. Bu sanatı nerede öğrenmiş? Hah, İran’da evet. Boş verin Bay Janowitz, tüm Doğu bir sahtekârlar cennetidir.”

“Ama bu genç adam her şeyi bilimsel olarak açıklıyor,” diyerek savunmaya geçti Bay Janowitz, “hokus pokus ya da gizemli güçler yok; izlediği yöntem tamamen bilimsel diyorum size.”

“O halde sandığımdan daha büyük bir sahtekâr mı,” diye azarladı Savcı onu. “Bay Janowitz, size şaşıyorum; hayatınız boyunca hiçbir zaman bilimsel metotların yardımına ihtiyaç duymadınız, şimdiyse onlara kucak açıyorsunuz. Eğer Prens’in yaptığı kayda değer bir şey olsaydı, bugüne kadar ünlü olurdu öyle değil mi?”

“Öyle ama,” diye söze başladı biraz sarsılmış görünen Bay Janowitz, “yaşlı Weinberg hakkında her şeyi nasıl da ortaya çıkardığını kendi gözlerimle gördüm! Gerçekten dahiceydi. Gelin kendiniz bir bakın. Eğer şarlatanlıkta anlırsınız; bu sizin uzmanlık alanınız efendim. Sizi hiç kimse kandıramaz.”

“Hemen hemen hiç kimse,” dedi Savcı alçakgönüllülükle. “Peki öyleyse, geleceğim Bay Janowitz, ama sadece sizin mucize prensinizin parmaklarına bakmaya. İnsanların bu denli kolay aldanması ne ke-pazelik! Ama sakın kim olduğumu ona söylemeyin; kendisine açık zarf içerisinde bir el yazısı getireceğim, özel bir şey. Emin ol dostum, onun bir sahtekâr olduğunu kanıtlayacağım.”

Bölge savcısı (ya da tam adıyla Cumhuriyet Başsavcısı Dr. Klap-

ka), bir sonraki davasında, taammüden cinayet işleme suçuyla yargılanan Hugo Müller'le karşı karşıya gelecekti Milyoner sanayici Bay Hugo Müller, küçük kardeşi Ota'ya yüklü bir miktar karşılığında hayat sigortası yaptırdıktan sonra, onu yazlık evindeki gölde boğmakla suçlanmıştı. Buna ek olarak, Müller'in geçen yıl sevgilisini öldürdüğünden de şüpheleniliyordu, fakat elbette kimsenin elinde kanıt yoktu. Kısacası, bölge savcısının, kariyerini üzerine inşa etmeyi planladığı büyük bir davaydı bu. Klapka, kendisini muhteşem bir savcı yapmış olan becerisi ve inatçılığıyla, sunulacak belgeler üzerinde uzun uzun çalışmıştı. Şipşak halledilecek bir dava değildi; bölge savcısı bir parça doğrudan delil için neler vermezdi Allah bilir; ama halihazırda, jürinin Bay Müller'i asma kararı alması, daha çok Klapka'nın ağzının laf yapmasına bağlıydı. Savcılar için bu bir onur meselesidir.

Bay Janowitz o akşam biraz telaşlıydı. "Doktor Klapka," diye seslendi çekinerek, "işte Prens Karadağ; eh, haydi başlayalım."

Savcı, sorgulayan gözlerini karşısındaki egzotik yaratığa dikmişti. Prens ince yapılı, gözlüklü, genç bir adamdı; yüzü Tibetli bir rahibine benziyordu, elleri narindi ve bir hırsızinkini andırıyordu. "Züppe şarlatan," diye geçirdi içinden bölge savcısı.

"Bay Karadağ, şuradaki küçük masaya geçelim," diye kekeledi Bay Janowitz. "Sodalarımızı koymuşlar bile. Lütfen yerdeki şu küçük lambayı yakıverin, sizi rahatsız etmesin diye tavandaki ışığı kapatacağız. İşte oldu. Lütfen beyler, sessiz olalım. Yanımda oturan Bay, eee, Bay Klapka beraberinde bir el yazısı getirmiş; eğer Bay Karadağ okuma zahmetine katlanabilirse..."

Bölge savcısı hafifçe boğazını temizledi ve medyumunu en yakından izleyebileceği sandalyeye oturdu. "İşte el yazısı örneği," dedi ve ceketinin iç cebinden açık zarfı çıkardı. "Takdim edeyim..."

"Teşekkür ederim," dedi medyum kayıtsız bir ifadeyle. Zarfı eline aldı ve gözleri kapalı biçimde parmaklarıyla yokladı. Birdenbire irkildi, başını yana eğdi. "Tuhaf," diye mırıldandı ve bir yudum su içti.

Sonra ince parmaklarını zarfın içine soktu ve aniden durdu; soluk sarı yüzü iyiden iyiye solmuştu sanki.

Odada öylesine bir sessizlik hakimdi ki, guatrdan mustarip Bay Janowitz'in çıkardığı belli belirsiz hırıltılar bile duyuluyordu.

Prens Karadağ'ın ince dudakları titredi ve büzüştü. Sanki parmakları kızgın bir demiri kavramıştı; alnından ter fışkırıyordu. "Daha fazla dayanamayacağım," diye tısladı kısık bir sesle. Parmaklarını zarftan çekti, bir mendile sildi ve bir bıçağı biliyormuş gibi masa örtüsünün üzerinde ileri geri hızla hareket ettirmeye başladı. Sonrasında, sinirli bir biçimde suyundan bir yudum daha içti ve zarfı dikkatlice yeniden parmaklarının arasına aldı.

"Bunu yazan adam," diye söze başladı tok bir sesle, "bunu yazan adam... Büyük bir kuvvet seziyorum, ama bir şey var (bir kelime aradığı aşikârdı), bekleme halinde bir kuvvet söz konusu. Bu bekleme süreci çok korkunç!" diye haykırdı ve zarfı masaya bıraktı. "Bu adamın bana düşman olmasını istemezdim!"

"Neden?" diye sormaktan kendini alamadı bölge savcısı. "Bir suç mu işlemiş?"

"Beni sorgulamayın," dedi medyum. "Her soru bir ipucu verir. Ben sadece herhangi bir suç işlemiş olabileceğini biliyorum, büyük ve dehşet verici bir suç. Şaşırtıcı bir hırs seziyorum... başarı hırsı... para hırsı... Bu adam için insan hayatının bir değeri yok. Sıradan bir suçlu değil bu; bir kaplanın suçlu olmaması gibi. Kaplan büyük bir hükümdardır. Karşımızdaki, küçük sahtekârlıkların adamı değil; kendini diğer insanların kaderlerinin efendisi gibi görüyor. İnsanoğlunu sadece av malzemesi olarak algılıyor. Ve onları öldürüyor."

"İyi ve kötü kavramlarının üzerinde öyleyse," diye mırıldandı bölge savcısı, şüphe götürmez şekilde medyumunu onaylayarak.

"Bunlar sadece sözcükler," dedi Prens Karadağ, "hiç kimse iyi ve kötü kavramlarının üzerinde değildir. Bu adamın kendine özgü katı ahlâk kuralları var. Hiç kimseye borcu yok, hırsızlık yapmamış, yalan

söylemiyor. Cinayet işlese, kendini bir satranç oyununda karşısında-kini mat etmiş gibi hisseder. Bu onun oyunu, ama adilce oynuyor.” Medyum kaşlarını çattı ve konsantre oldu. “Ne olduğunu bilmiyorum. Büyük bir göl görüyorum, üzerinde bir tekne var.”

“Başka ne görüyorsunuz?” diye haykırdı birden bölge savcısı, nefesini tutmuştu.

“Görecek başka bir şey yok, son derece bulanık. Adamın avını alt etmek için gösterdiği vahşi ve acımasız kararlılığa kıyasla, bu bulanıklık tuhaf. Tutku yok, sadece mantık var. En küçük detay mantık çerçevesinde değerlendirilmiş. Adam sanki teknik bir problemi çözer ya da zihin jimnastiği yaparmış gibi davranıyor. Yok, bu adam pişmanlık da duymuyor. Kendisine öyle güveniyor, içi öylesine rahat ki! Vicdan azabı duymaktan bile korkmuyor. Herkese tepeden bakan bir adamla karşı karşıya olduğum izlenimini ediniyorum. Aşırı derecede kendini beğenmiş, kibirli biri; insanların ondan korkması hoşuna gidiyor.” Medyum, suyundan bir yudum daha aldı. “Ama aynı zamanda ikiyüzlünün teki. O, özünde, davranışlarıyla dünyayı şaşkına çevirmek isteyen bir fırsatçı... Bu kadar yeter. Yoruldum. Bu adamı sevmедim.”

“Dinleyin Janowitz,” diye heyecanla öne atıldı bölge savcısı, “bu sizin medyum gerçekten hayranlık uyandırıcı. Tasviri, kelimesi kelimesine adama uyuyor. Diğer insanları sadece av olarak gören, kuvvetli ve acımasız biri; oyununun ustası; adımlarını, saf mantıkla ve pişmanlık duymadan planlayan bir beyin; bir beyefendi ama aynı zamanda ikiyüzlü. Bay Janowitz, prensiniz Bay Karadağ onu yüzde yüz doğru tanımladı!”

“Yok canım!” dedi gururu okşanan Bay Janowitz. “Size dememiş miydim? Bu mektup şu Liberec’li tekstilci Schlieffen’e aitti, değil mi?”

“Kesinlikle hayır!” diye bağırdı bölge savcısı. “Bay Janowitz, bu

mektup bir katil tarafından kaleme alındı.”

“İşe bakın,” diye şaşkınlığını belirtti Janowitz. “Ben de şu bizim sahtekâr Schlieffen’in yazısıdır diye düşünmüştüm, o da tam bir üçkâğıtçı.”

“Hayır; mektup, kardeş katili Hugo Müller’e ait. Medyumun gözündeki bir tekneden bahsettiğini hatırlıyor musunuz? Müller kardeşini o tekneden suya itti.”

“Bakın şu işe!” dedi şaşkınlıkla Bay Janowitz. “Gördünüz mü? Bay Savcı, bu adamda müthiş bir yetenek var.”

“Ona şüphe yok,” diye onayladı bölge savcısı. “Müller’in gerçek doğasını ve davranışlarının ardında yatan nedenleri kavraması tek kelimeyle olağanüstüydü Bay Janowitz. Ben bile onun hakkında bu derecede isabetli tahminlerde bulunamazdım. Üstelik bu medyum, tüm bunları Müller’in yazdığı birkaç satıra dokunarak sezdi... Bay Janowitz, bunda bir iş var; insanların el yazılarının etrafında *aura* gibi bir şey olmalı gerçekten.”

“Ben size söylememiş miydim?” diye sordu zafer kazanmış bir edayla Bay Janowitz. “Bay Savcı, izin verirsiniz mektuba bakabilir miyim? Daha önce bir katilin el yazısını hiç görmedim.”

“Zevkle,” dedi savcı ve mektubu cebinden çıkardı. “Üstelik ilginç de bir mektup,” diye ekledi kâğıdı zarfından çıkarırken, ama birdenbire yüzünün rengi değişti. “Ben... Bay Janowitz,” diye geveledi kendine güvensiz bir şekilde, “bu mektup mahkemede sunulacak bir belge... onu size göstermeye hakkım yok. Lütfen beni affedin.”

Bir dakika sonra, savcı koşar adımlarla eve doğru yürümeye başlamıştı; yağın yağmurun farkında bile değildi. “Ben ahmağın tekiyim,” diye söylendi acı acı. “Ben bir salağım, nasıl oldu da böyle bir şey yaptım? Aptalım ben! O telaş içinde Müller’in mektubunu değil, kendi el yazımı, kendi notlarımı kapıp zarfa atmışım. Ben bir embesilim! Öyleyse bahsi geçen *benim* el yazımdı. Çok teşekkürler! Kendini kolla üçkâğıtçı, senin için pusuya yatmış bekliyorum.”

“Ama eninde sonunda, medyumun söyledikleri genelinde çok da kötü değildi,” diye düşündü bölge savcısı. “Büyük bir kuvvet, hayranlık uyandıracak bir kararlılık... Hak verirsiniz, ben de küçük sahtekârlıkların adamı değilim ve kendime özgü katı ahlâk kurallarım var. Düşünüyorum da aslında söyledikleri oldukça gurur okşayıcıydı. Pişmanlık hissetmiyor muymuşum? Tanrı’ya şükür bunu gerektiren bir şey yok. Üzerime düşen neyse onu yapıyorum sadece. Mantıkla hareket etmeye gelince, o da gerçek. Fakat ikiyüzlülük konusunda yanılıyor. Bu iş, üçkâğıttan başka bir şey değil demek.”

Savcı birdenbire durakladı. “Çok mantıksız,” diye düşündü, “medyumun söyledikleri herkese uyarlanabilir. Bunlar sadece genel saptamalar. Herkes bir nebze ikiyüzlü ve fırsatçıdır. İşin sırrı burada; öyle bir şekilde konuşmalısınız ki, kimden bahsettiğiniz anlaşılmasın. İşte bu!” diyerek karara vardı savcı ve şemsiyesini açarak, alışlagelmiş hızıyla evine doğru yürümeye devam etti.

“Aman Tanrım,” diye inledi baş hakim cüppesini çıkarırken, “saat yedi olmuş bile, amma uzadı yine! Bölge savcısı iki saat boyunca konuşunca tabii... Ama sevgili meslektaşım, adam kazanmasını bildi. Ben, bu denli zayıf kanıtlarla idam cezası elde etmeye başarı derim! Jürinin işi hiç belli olmaz. Ama o çok ustaca konuştu,” diyerek Klapka’nın hakkını teslim etti hakim, bir yandan ellerini yıkıyordu. “Hele Müller’in karakterini tasvir etmesi yok muydu! Dört başı mamur bir portre çizdi. Bilirsiniz, bir katilin canavarca, insanlıktan nasibini almamış doğasından bahsetmesi... İnsanları derinden sarstı. Nasıl da anlattı hatırlayın: ‘Bu alışlagelmiş bir suçlu değil; küçük sahtekârlıkların adamı değil, ne hırsızlık yapar ne de yalan söyler; birini öldürürse, bunu sanki bir satranç oyununda karşısındakini mat edermiş gibi sakince yapar. Tutku yüzünden öldürmez; soğuk, mantıklı adımlar atarak cinayet işler; sanki teknik bir problem çözmüş ya da zihin jimnastiği yaparmış gibi.’ Harika konuştu üstadım. Bir şey daha var-

di: ‘İnsanları av malzemesi olarak görür.’ Şu kaplanlı kısım biraz teatral kaçtı belki ama jürinin hoşuna gitti.”

“Ya da söylediği gibi,” diye ekledi hakim muavini, “bu katilin pişmanlık duymadığı apaçık ortada. O kadar kibirli, o kadar kendinden emin ki, vicdan azabı duymaktan bile korkmuyor.”

“Veya,” diye devam etti baş hakim ellerini havluyla kurularken, “katilin, dünyayı davranışlarıyla şaşırtmayı hedefleyen ikiyüzlü ve fırsatçı biri olduğuna dair psikolojik gözlemi...”

“Şu Klapka yok mu!” diyerek onayladı hakim muavini. “Çok zorlu bir rakip.”

“Hugo Müller on iki oyla suçlu bulundu,” diyerek şaşkınlığını belirtti baş hakim. “Kimin aklına gelirdi! Klapka onu alt etti eninde sonunda. Onun için bu bir çeşit av, bir satranç oyunu. Davalarına iyice kaptırıyor kendini... Dostum, onun düşmanım olmasını asla istemedim.”

“İnsanların kendisinden korkması,” diye yanıtladı hakim muavini, “hoşuna gidiyor.”

“Biraz fazla kendinden emin,” dedi düşünceli biçimde baş hakim. “Ama şaşırtıcı bir kararlılığa sahip... Özellikle de başarı söz konusu olduğunda. Büyük bir kuvvet, dostum, ama...” Uygun sözleri bulamıyor gibiydi. “Neyse, haydi gel yemek yiyelim.”

SELVİN DAVASI

“**E**

h, en büyük başarıım, daha doğrusu şimdiye dek bana en çok zevk veren başarıım...” diye giriş yaparak anılarını anlatmaya başlamıştı yaşlı usta Leonard Uden, Nobel ödüllü büyük şair. “Sevgili genç arkadaşlar, benim yaşımdaki bir adam ödüllere, alkışlara, metreslere ve bu tarz zırvalıklara artık zerre kadar önem vermez, özellikle de geçmişinde tüm bunlara doyduysa. Genç bir adam bunların hepsinden hazzeder; bu nimetlerin tadını çıkarmazsa, zaten aptaldır. Buradaki tek sorun, gençken, sefasını süreceği şeyleri elde edecek parasının olmamasıdır. Aslında hayat tersine akmalı; bir adam yaşlı olarak doğmalı -ve o yaşta zaten başka hiçbir iş için uygun olmadığından- en tatmin edici, en takdire şayan eserini o zaman ortaya koymalı. Zaman geçtikçe insan gençleşmeli ki, uzun yaşamı boyunca sarf ettiği çabaların meyvalarını toplayabilsin. Yaşlı bir adam sözü nasıl uzattıkça uzatır bilirsiniz. Neden bahsedecektim ben? Hah, hatırladım, en büyük başarımdan. Bu, ne tiyatro oyunlarımdı ne de kitaplarımdan herhangi biri; ve inanın bana bir zamanlar kitaplarım okunurdu. Benim en büyük başarıım Selvin Davası’ydı.

Elbette sizin bu davadan haberdar olmanız beklenemez; ne de olsa yirmi altı, yok, yirmi yedi sene geçmiş üzerinden. Evet, yirmi yedi yıl önce, güneşli bir günde, ufacık tefecik, beyaz-saçlı, siyahlara bürünmüş bir kadın beni görmeye geldi. O zamanlar çok takdir edilen

centilmenliğimle ona ne istediğini sormama kalmadan, tak, kadın önümde yere diz çöktü ve gözyaşlarına boğuldu. Neden bilmiyorum, bir kadını ağlarken görmeye asla dayanamam.

‘Bayım,’ dedi yaşlı kadın, ben onu yatıştırmaya çalışırken, ‘siz şaırsınız. Size insanlık adına yalvarıyorum, oğlumu kurtarın! Eminim gazetelerden Frank Selvin davasını takip etmişsinizdir...’

Kadın epey şaşırmış olmalı, ama gazeteleri okumama rağmen Frank Selvin adı hiç gözüme çarpmamıştı. Hıçkırıkları ve feryatları arasından duyabildiğim birkaç kelimeden anladığıma göre durum şundan ibaretti: Kadının tek oğlu, yirmi iki yaşındaki Frank Selvin, teyzesi Sofie’yi soymaya teşebbüs etmekten ve öldürmekten, aynı gün müebbet hapse mahkûm edilmişti. Jürinin nezdinde durumu ağırlaştıran, sanığın suçunu itiraf etmemesi olmuştu. ‘Ama o masum,’ diye ağıt yakıyordu Bayan Selvinova, ‘size yemin ederim ki o masum! O korkunç gece bana dedi ki: ‘Anne, başım çok ağrıyor, dışarıda bir tur atıp geleceğim.’ Bayım, işte bu yüzden de olay esnasında nerede bulunduğunu kanıtlaması imkânsız! Gece vakti, genç bir adama kim dikkat eder, kim onunla karşılaştığını hatırlar? Frank biraz tez canlı bir çocuktur ama siz de bir zamanlar gençtiniz, bir düşünün bayım, oğlan sadece yirmi iki yaşında! Bir delikanlının hayatını nasıl böyle sine mahvedebilirler?’ Ve kadın bu şekilde devam ediyordu. İnanın, o kalbi kırık, beyaz saçlı anneyi görseydiniz, benim o anda anladığımı siz de anlardınız; yardım etmeye gücünüzün yetmediği bir insanın acılarını hissetmek, dünyadaki azapların en büyüklerindendir. Neyse, nasıl bir tavır aldığımı açıklayayım; elimden gelen her şeyi yapacağım, dava çözülene kadar mücadele edeceğime ve oğlunun masumiyetine inandığıma dair ona yemin ettim. Bu sözlerim üzerine ellerimi öpmeye çalıştı. Zavallı kadın bana hayır duaları etmeye başlayınca, asıl ben onun önünde diz çökmek için kendimi zor tuttum. Biri size Tanrıymışsınız gibi şükranlarını sunmaya başladığında, ne kadar sersem görünebileceğinizi siz de bilirsiniz.

İşte o andan itibaren Frank Selvin vakası benim kişisel davam haline geldi. Söylemek gereksiz, işe mahkeme kayıtlarını incelemekle başladım. Sizi temin ederim, hayatımda bu derece baştan savma bir dava görmemiştim; açıkça hukuki bir skandal söz konusuydu. Dava oldukça basitti: Bir gece, bahsi geçen Sofie Teyze'nin hizmetçisi, Anna Solarava adında elli yaşında ve zihinsel özürlü bir kadın, ev sahibesinin, yani Sofie Teyze'nin yatak odasında birilerinin gezindiğini duymuş. Ev sahibesinin neden daha uyumamış olduğuna bakmaya gitmiş ve yatak odasına girer girmez camın ardına kadar açık olduğunu, bir erkek silüetinin camdan bahçeye atladığını görmüş. Kulakları sağır edecek bir çığlık koparmış ve komşular ellerinde fenerlerle geldiklerinde, Bayan Sofie'yi kendi fularıyla boğulmuş olarak yerde yatarken bulmuşlar. Parasını sakladığı kıyafet dolabının kapısı kırılmış, giysilerinin bir kısmı ortalığa saçılmış vaziyetteymiş, ama para yerinde duruyormuş; anlaşılan hizmetçi, katilin işini yarında kesmiş. İşte bunlar *materia facti*⁵ olarak sunulmuştu.

Ertesi gün Frank Selvin tutuklanmış. Kayıtlara göre hizmetçi, genç adamın camdan atlayan kişi olduğuna dair ifade vermiş. Çocuğun o esnada evde olmadığı anlaşılmış. Frank eve yarım saat içinde dönmüş ve dosdoğru yatmaya gitmiş. Bunun yanı sıra, bu umursamaz genç adamın borçları olduğu ortaya çıkmış. Bunun da ötesinde, Sofie Teyze'nin kendisine açıldığını iddia eden bir işgüzar bulunmuş; bu önemli ifadeye göre Sofie Teyze, güya, yeğeni Frank'ın, şapkası önünde, kendisinden borç istemeye geldiğini anlatmış. Teyze reddettiğinde –ki korkunç cimri bir kadınmış– Frank güya ‘Dikkatli ol Sofie Teyze, etrafta gürültü koparacak bir şeyler olacak yakında!’ demiş. Davanın Frank'la ilgili kısmı bu kadardı.

Şimdi de davanın nasıl geliştiğine bir bakın; mahkeme baştan sona yarım gün sürmüştü. Frank Selvin, masum olduğu, sadece yürüyüşe

5 Latince. Hukuk dilinde, karar sürecini etkileyen esaslı olgular.

çıkıp sonrasında doğrudan eve yatmaya gittiği hususunda ısrar etmiş. Hiçbir tanık adamakıllı sorgulanmamış. Frank'ın avukatı -ki elbette mahkemenin kendisine atadığı bir avukattan bahsediyorum, zira Bayan Selvinova'nın maddi durumu mâlum- düşüncesiz müşterisinin gençliğine dikkati çekmekten ve yaşlı gözlerle iyi kalpli jüri üyelerinden merhametli davranmalarını dilemekten başka bir savunma şekli akıl edemeyen, yumuşak huylu, yaşlı bir ahmakmış. Savcı da pek çaba sarfetmemiş; Frank Selvin'in davasından hemen önce bakılan iki davada sanığın masum olduğu yönünde karar alan jüriye bağırıp çağırılmış, 'Bütün suçlar jüri üyelerinin gevşek tavırları ve hoşgörüsü yüzünden korunursa, bu toplumun sonu ne olur?' diye söylenmiş. Anlaşılan jüri üyeleri de bu savı uygun bularak, ihmalkâr ya da yumuşakbaşlı olmadıklarını kanıtlamak istemişler. On bire karşı bir oyla, Frank Selvin'in suçlu olduğuna böylece karar vermişler. Bu, o zamana kadar olup bitenlerin bir özeti.

Dinleyn şimdi, tüm bunları görünce kendimi çok çaresiz hissettim. Avukat olmamama rağmen, belki de avukat olmadığım için, sınırdan kuduruyordum. Hayal etmeye çalışın; en önemli tanışınız zihinsel özürlü, bunun yanı sıra neredeyse elli yaşında ve muhtemelen menapoza girmiş, ki bu onun inandırıcılığını son derece azaltır. O silueti camda gördüğünde gece vaktiydi; sonradan keşfettiğime göre ılık, fakat adamın kimliğinin kesin olarak saptanmasına imkân vermeyecek kadar karanlık bir geceymiş. Karanlıkta bir adamın boyunu bile tam olarak kestiremezsiniz; ben bizzat denedim. Tüm bunlara ek olarak, kadın, Frank Selvin'den neredeyse histerikliğe varacak şekilde nefret etmekteymiş; çünkü oğlan teyzesiyle hep alay ediyormuş. Ona "Pamuk elli sâki Hebe" lakabını takmış, kadın da bir nedenden ötürü bunu ölümcül bir hakaret sayıyormuş.

Başka bir konu daha: Sofie Teyze, kız kardeşi Bayan Selvinova'dan da nefret ediyormuş, hatta hayatları boyunca hiç konuşmamışlar. Kız kurusu teyze, Frank'ın annesinin adını ağzına bile almıyord-

muş. Eğer Sofie Teyze birine Frank'ın kendisini tehdit ettiğini söyle-di-yse, bu tamamen, kindar bir kocakarının kız kardeşini rezil etmek amacıyla uydurduğu bir suçlama da olabilirdi. Frank'a gelince, orta-lama zekâya sahip genç bir adamdı, bir şirkette memur olarak çalışı-yordu. Duygusal mektuplar ve kötü şiirler yazdığı bir sevgilisi vardı ve söylenenlere göre borca girmesinde kendisinin hiçbir suçu yoktu. Aşırı duygusallığından ötürü düzenli içmeye başlamıştı. Bir iyilik me-leği olan zavallı annesi, kanser, sefalet ve acılarla boğuşuyordu. Bun-lar tabii ancak yakından incelemeyle anlaşılıyordu.

Eibette, gençliğimde nasıl biri olduğumu bilemezsiniz. Tutkuları-ma kendimi kaptırdığım zaman beni kimse tutamazdı. 'Frank Selvin Davası' başlığı altında bir seri makale yazdım; tanıkların, özellikle de baş tanığın güvenilir olmadığını adım adım ispatladım. İfadedeki bir-birini tutmayan noktalar ile bazı iddialardaki önyargıları saptadım; savcının tanığının o gece sanığı görmüş olduğunu öne sürmesindeki saçmalığı dile getirdim; yargıcın had safhadaki meslekî beceriksizli-ğinden ve savcının davayı toparlarken apaçık demagoji yaptığından dem vurdum. Ama bununla da kalmadım. Hazır başlamışken, tüm hu-kuki sisteme saldırdım; ceza hukukuna, jüri sistemine, toplumun ben-cil, nasır bağlamış düzenine. Bir gürültü koptu ki sormayın. O zaman-lar yavaş yavaş tanınmaya başlamıştım. Genç nesil benim yanımda yer aldı, mahkemenin önünde bir gösteri bile yapıldı. Bu noktada genç Selvin'in avukatı koşarak bana geldi, sözde benim yaratmış ol-duğum sorunlardan ötürü canı çok sıkındı. Kendisinin zaten temyize gitmiş olduğunu ve Selvin'in cezasının aslında sadece birkaç yıla in-dirilebileceğini, ama temyiz mahkemesinin, bir grup sokak serserisi karşısında yılmadığını kanıtlamak için şimdi bu başvuruyu reddede-ceğini söyledi. Bu kıymetli avukata, sorunun sadece Selvin Dava-sı'yla ilgili olmadığını, beni asıl ilgilendirenin gerçekler ve adaletle il-gili daha geniş kavramlar olduğunu belirttim.

Selvin'in avukatı haklı çıktı; temyiz başvurusu reddedildi. Fakat

yargıç emekliye ayrıldı. İşte ben de o zaman asıl darbeyi vurdum. Biliyor musunuz, bugün bile, o zamanlar verdiğim mücadeleyi adalet namına yapılmış kutsal bir savaş olarak anıyorum. Şüphesiz geçmişten günümüze çok şey değişti ve siz de kabul etmelisiniz ki, bu gelişmelerden kendime pay çıkarmayı hak ediyorum. Selvin Davası'ndan, dünyanın dört bir yanındaki gazetelerde söz edildi. Meyhanelerde işçilere, uluslararası kongrelerde her millettten delegeye söylev verdim. 'Selvin Davası Hakkındaki Kararı Bozun!' sloganı, o zamanlar 'Savaş Son!' veya 'Kadınlara Oy Hakkı!' sloganları kadar uluslararası bir nitelik kazanmıştı. Selvin'in annesi öldüğünde, o buruşuk, ufacak kadının tabutunun ardından on yedi bin kişi yürüdü; ben de açık mezarının önünde, örneği görülmemiş bir konuşma yaptım. Tanrı biliyor ya dostlarım, ilham tuhaf ve muhteşem bir şeydir: 'Tam yedi yıldır bu savaşı sürdürüyorum; bu savaş benim bir parçam haline geldi. Bana uluslararası ün kazandıran şey, kitaplarım değil Selvin Davası oldu. Beni 'Vicdanın Sesi', 'Gerçeğin Peşindeki Şövalye' gibi isimlerle anıyorlar; eminim bu isimlerin bazıları mezartaşıma bile yazılacak. Eminim, ölümünden sonra birkaç yıl boyunca, okul kitapları şair Leonard Unden'in gerçekler için nasıl savaştığından bahsedecek, ama sonra bu da unutulacak.'

Yedinci senede baş tanık Anna Solarova öldü. Ölmeden önce, gözyaşları içinde, vicdanının kendisini rahat bırakmadığını itiraf etti. Söylediğine göre mahkemede yalan ifade vermişti; penceredeki kişinin Frank Selvin olduğundan emin olamazmış. İyi niyetli bir adam olan papaz bana bu haberi ilettili. Artık bu dünyanın nasıl bir düzenle işlediğini daha iyi biliyordum, o yüzden de gazetelere gitmek yerine papazı mahkemeye yolladım. Bir hafta içinde Frank Selvin davasının yeniden açılması yönünde talimat verildi. Bir ay sonra Frank Selvin yeniden jüri önüne çıkarıldı. Birinci sınıf bir avukat, ücret de almadan, savcının davasını yerle bir etti; bunun üzerine bizzat savcı, jürinin Frank Selvin hakkında beraat kararı vermesini öğütledi. Jüri de

oybirliğiyle Frank Selvin'in masum olduğu yönündeki kararını açıkladı.

Evet, bu hayatımın en büyük zaferiydi. Başka hiçbir başarı beni bu derece tatmin etmemiş, ama beni böylesine boşluğa da düşürmemiştir. Gerçeğı söylemek gerekirse, Selvin davasını özlemeye başlamıştım... Ardında büyük bir boşluk bırakmıştı. Derken bir gün hizmetçim, bir adamın benimle konuşmak istediğini haber verdi.

'Ben Frank Selvin,' dedi adam ve kapı eşiğinde dikilmeye devam etti. Ben, nasıl anlatsam, nasıl açıklasam, Selvin'in görünüşünden biraz nyal kırıklığına uğradım... Adam, bunu kabul etmeliyim, bir milli piyango satıcısına benziyordu. Yüzü etli ve tombuldu, saçları dökmeye başlamıştı. Terden yapış yapış görünen son derece sıradan bir adamdı, üstelik buram buram bira kokuyordu.

'Saygıdeğer ve şanlı ozan,' diye kekeledi Frank Selvin, (düşünün, bana saygıdeğer ve şanlı ozan diye sesleniyor, onu neredeyse oracıkta dövecektim) 'Size şükranlarımı sunmaya geldim... Bana en büyük yardımı siz yaptınız.' Söylediklerini önceden ezberlemiş gibiydi. 'Size hayatımın sonuna kadar borçlu kalacağım. Kelimeler, minnettarlığımı anlatmakta kifayetsiz kalır.'

'Hiç de değil,' dedim çabucak, 'Görevimdi. Sizin haksız yere mahkûm edildiğinize ikna olduktan sonra...'

Frank Selvin başını salladı. 'Dâhi ozan,' dedi azap içinde, 'bana bunca iyilik etmiş birine yalan söyleyemem. İşin doğrusu o cadıyı ben öldürdüm.'

'Mahkemede neden böyle söylemediniz o zaman?' diye patladım.

Frank Selvin bana sitemle baktı. 'Dâhi ozan,' dedi, 'hakkımı kullandım. Bir davalının masum olduğunu iddia etme hakkı vardır, öyle değil mi?'

Taş kesildiğimi itiraf etmeliyim. 'Benden ne istiyorsun şu anda öyleyse?' diye sordum.

'Size sadece yüce gönüllülüğünüz için teşekkür etmeye geldim Da-

hi Ozan,' dedi Selvin acıklı bir sesle; anlaşılan ses tonunu çok doku-naklı buluyordu. 'Zavallı yaşlı anneme de destek verdiniz. Tanrı ya-nınızda olsun Yüce Şair!'

'Çık dışarı!' diye bağırdım delirmiş gibi. Adam merdivenlerden aşağı şimşek gibi indi. Üç hafta sonra bir gün yolumu kesti; biraz sar-hoştı. Ondan kurtulamadım. Uzunca bir süre ne istediğini anlama-dım, ta ki yakamdan tutup anlatana kadar. Söylediğine göre hayatını mahvetmişim; eğer bu dava hakkında yazmış olmasaymışım, temyiz mahkemesi, avukatına bir duruşma hakkı daha verirmiş ve kendisi, Frank Selvin, hapishanede boş yere yedi sene geçirmek zorunda kal-mazmış. Şu anda yapabileceğim en iyi şey, onun zor maddi koşulları-nı anlamak olurmuş, ki bu duruma düşmesinden de, davasına karıştı-ğım için ben sorumluyum. Kısacası eline biraz para sıkıştırmak zorunda kaldım. 'Tanrı sizi kutsasın hayırsever beyefendi,' dedi son olarak Bay Selvin, gözleri yaşlı.

İkinci sefer daha tehditkâr bir tavırla yanaştı. Dediğine göre, onun davası sayesinde kendime bir isim yapmışım ve sadece onun yanında yer almam sayesinde meşhur olmuşum. Öyleyse neden onun bundan bir kazancı olmasınmış. Ne yaptıysam, ona herhangi bir borcum ol-madığını anlatamadım. Sadece daha fazla para vermekle yetindim.

O tarihten sonra, bana gittikçe daha sık yanaşmaya başladı. Kol-tukta oturup, cadıya yaptıklarından ötürü pişmanlık duyduğundan bahsederdi. 'Sanırım adalete teslim olacağım Yüce Şair' derdi kasvet-li bir şekilde, 'ama bu, asıl sizin için uluslararası boyutta bir utanç olur. Fakat maalesef, başka türlü nasıl iç huzura kavuşacağımı da bi-lemiyorum.' Bu duruma katlansın diye adama ödediklerime bakılırsa, duyduğu vicdan azabı gerçekten dayanılmaz olmalıydı. En sonunda Amerika'ya gitmesi için ona bilet aldım; orada iç huzuru buldu mu, onu bilemiyorum.

Her neyse, işte hayatımın en büyük başarısı buydu. Genç arkadaş-larım, Leonard Uden için bir vefat ilanı yazdığınız zaman lütfen şöy-

le söyleyin: ‘Selvin Davası ile adını kalplerimize altın harflerle yazdırdı, bunun için ona sonsuza dek şükran duyacağız.’”

DR. MEJZLİK'İN DOSYASI

“**D**

inleyin Bay Dastych,” dedi Baş Dedektif düşünceli bir şekilde, emniyet müdürlüğünün yaşlı kurduna. “İşin doğrusu size akıl danışmaya geldim. Ne yapacağımı bilemediğim bir dosya var elimde.”

“Ağzından baklayı çıkar o zaman,” dedi Bay Dastych. “Bu dosya kiminle ilgili?”

“Benimle,” diyerek iç geçirdi Bay Mejzlik. “Ne kadar düşünürsem o kadar karmaşıklıyor. Bir bilseniz; insanı deli edecek bir şey.”

“Pekâlâ, kim ne yaptı sana?” diye sordu Bay Dastych, rahatlatıcı bir ses tonuyla.

“Hiç kimse!” diye haykırdı Doktor Mejzlik. “En kötüsü de bu. Bizzat ben, anlamadığım bir şey yaptım!”

“Belki de o kadar büyük bir mesele değildir,” diyerek, yaşlı Dastych onu teselli etti. “Delikanlı, ne yaptınsa söyle haydi.”

“Bir kasa hırsızını yakaladım,” diye yanıtladı Dr. Mejzlik, kasvetli bir biçimde.

“Bu kadar mı?”

“Bu kadar.”

“Yanlıı kişı miydi?” dedi Bay Dastych yardımseverlikle.

“Hayır doğru kişıydi, zaten suçunu itiraf etti. Yahudi Gönüllüler Birliğı'ndeki kasayı kırmış, haberiniz oldu mu? Adı Rozanowski mi

Rosenbaum mu ne. Lvov şehrinden,” diye söylendi Bay Mejzlik. “Üzerinde kasa açmak için gerekli aletleri falan da bulmuşlar.”

“O halde öğrenmek istediğin nedir?” diyerek yüreklendirdi onu Bay Dastych.

“Öğrenmek istediğim,” diye söze başladı dedektif düşünceli bir biçimde, “onu nasıl yakaladığım. Bekleyin, size neler olduğunu anlatacağım. Bundan bir ay önce, martın üçüydü, gece yarısına kadar görev-deydim. Hatırlar mısınız bilmem, üç gün boyunca yağmur dinmek bil-memişti. Kahve satan bir dükkâna girdim. Oradan çıktığımda da, aklım-da doğruca Vinohrady’ye, evime gitmek vardı. Ama bunun yerine tam ters istikamete, Dlazdene Sokağı’na doğru yürümeye başladım. Lütfen söyler misiniz, neden dosdoğru şehrin o bölgesine doğru git-tim?”

“Belki sadece şanstı,” diye bir ihtimal sunmaya çalıştı Bay Dastych.

“Dinleyin; öyle bir havada insan sokaklarda şans eseri gezinmez. Tanrı aşkına, orada ne işim vardı bilmek istiyorum! Sizin fikriniz ne-dir, içime bir şeyler doğmuş olabilir mi? Telepati söz konusu olabilir mi mesela?”

“Hımm,” dedi Bay Dastych, “tamamen mümkün bu.”

“Görüyorsunuz ya,” dedi endişeli bir biçimde Doktor Mejzlik. “Ben de böyle düşündüm. Ama belki de, Üç Bakire moteline giderek orada neler olup bittiğini kontrol etmem için beni harekete geçiren, bilinçaltımdaki gizli bir düşünceydi.”

“Dlazdena Sokağı’ndaki o ucuz yerden bahsediyorsun,” dedi Bay Dastych.

“Aynen öyle. Pest ve Halic bölgelerindeki tüm kasa hırsızları ve yankesiciler, iş icabı Prag’a geldiklerinde orada gecelerler. Gözümüz hep o motelin üzerindedir. Ne dersiniz, sizce oraya gidip bir göz at-mam rutin bir polis kontrolü sayılamaz mı?”

“Sayılabilir,” diye yanıtladı Bay Dastych. “Bazen insanlar, özel-

likle de görevlerini sorumlulukla yerine getirenler, bu tarz otomatikleşmiş davranışlarda bulunabilirler. Bunda tuhaf bir şey göremiyorum.”

“Neyse, Dlazdena Sokağı’na geldim,” diye devam etti Dr. Mejzlik, “ve hazır mahalleye gelmişken Üç Bakire motelinin oda kaydını bir kontrol edeyim dedim. Oradan tekrar aşağı indim, Dlazdena Sokağı’nın ucunda durdum ve arkamı döndüm; ne olur söyleyin, neden arkamı dönmüş olabilirim?”

“Alışkanlık,” diye öneride bulundu Bay Dastyck. “Devriye gezen bir polis menürünün alışıl gelmiş huyu.”

“Mümkün,” diye onayladı dedektif. “Ama ben görevde değildim ve eve gitmek istiyordum. Belki de bir önseziydi.”

“Böyle davalara geçmişte rastladım,” diye onayladı Bay Dastyck. “Ama bu önsezi de esrarengiz hiçbir şey yok. Ne de olsa, her insanın öyle veya böyle doğaüstü bir yeteneği vardır...”

“Tanrım!” diye bağırdı Dr. Mejzlik, “bu alışıl gelmiş bir huy muydu öyleyse, yoksa doğaüstü bir güç mü? Bilmek istediğim bu! Ama bir saniye, dinleyin! Yorgun argın yürümeye başlamışken, baktım ki karşı yönden bir adam geliyor. Diyeceksiniz ki, gecenin birinde, Dlazdena Sokağı’nda, neden bir adam herhangi bir yöne doğru yürümesin? Bunda şüpheli bir şey yok. Ben de zaten bu durumdan hiçbir sonuç çıkarmamıştım, ama hemen sokak lambasının altında durdum ve bir sigara yaktım. Bilirsiniz, gece vakti birini süzmek istediğimizde böyle yaparız. Ne düşünüyorsunuz? Sizce şans mıydı bu, huy mu, yoksa bilinçaltının gönderdiği bir çeşit uyarı mı?”

“Bilmiyorum,” dedi Bay Dastyck.

“Ben de bilmiyorum,” diye kızgınlıkla bağırdı Dr. Mejzlik. “Lanet olsun! Neyse, sonra o sokak lambasının altında bir sigara yaktım. Adam bana doğru yürümeye devam ediyordu, bense yüzüne bakmıyordum bile, sadece gözlerimi yere sabitlemiş öylece dikiliyordum. Ama adam yanımdan geçerken, bir şey beni rahatsız etmeye başladı.

‘Kahretsin!’ dedim kendi kendime, ‘burada ters bir şey var ama ne?’ Yani, beyefendiyi tam anlamıyla incelememiştim bile. Neyse, yağmur devam ederken, sokak lambasının altında dikilmeye devam ettim ve enine boyuna düşünmeye başladım. Birdenbire kafamda bir ampül yandı: Ayakkabıları! Adamın ayakkabılarının üzerinde tuhaf bir şey vardı. Hemen söyleyeyim size ne olduğunu: Toz.”

“Ne tür bir toz?” diye sordu Bay Dastych.

“Toz işte. O anda, adamın ayakkabılarının tabanı ile üst kısmı arasında belli belirsiz toz parçacıkları olduğunu hatırladım.”

“Peki ama neden ayakkabılarında toz parçacıkları olmasın?” diye merakla sordu Bay Dastych.

“Çok açık!” diye bağırdı Dr. Mejzlik. “Saniye geçmeden, kasalar-da kullanılan oyalıtım malzemesini yerlere saçılırken *gördüm*, evet, *gördüm*. Bilirsiniz, şu çelik levhaların arasındaki toz. Sonra da önümdeki ayakkabıların o tozu çiğnediğini *gördüm*.”

“Buna önsezi denir,” diyerek kararını bildirdi Bay Dastych. “Zekâ ürünü bir önsezi.”

“Zırvalık,” dedi Dr. Mejzlik. “o anda yağmur yağıyor olmasaydı, tozu farketmezdim bile. Ama yağmur yağdığında insanların ayakkabılarında genelde toz kalmaz, anlıyor musunuz?”

“Buna ampirik çıkarım denir,” dedi Bay Dastych kararlılıkla. “Tecrübeler dayanan dahice bir öngörü. Sonra ne oldu?”

“Doğal olarak adamı takip ettim; o da doğal olarak Üç Bakire moteline girdi. Hemen arayıp iki dedektif daha çağırdım, motele baskın yaptık. Bay Rosenbaum’u, ayakkabılarının üzerinde toz, kasa kırma aletleri ve Yahudi Gönüllüleri Birliği’nin kasasından çalınmış yirmi bin koruna ile yakaladık. Gerisi önemli değil. Ama gazeteler, polisin bu defa özenle planlanmış bir operasyon yaptığını yazdı - ne zırvalık! İnanın bana, Dlazdena Sokağı’na şans eseri gitmiş ve o serserinin ayakkabılarını şans eseri farketmiş olmasaydım... Söylemeye çalıştığım,” dedi Bay Mejzlik keyifsizce, “her şey şans eseri oldu. Tek sorun bu.”

“Ne fark eder ki?” diye sordu bay Dastych. “Genç adam, bu başa-rından dolayı tebrik edilmem gerekir.”

“Tebrik edilmem mi?” diye patladı Bay Mejzlik. “Neden tebrik edileceğimi bile bilmezken mi? Bir dedektif olarak gösterdiğim kur-nazlık için mi? Rutin polislik görevimi otomatik olarak yerine getir-diğim için mi? Tamamen şans eseri sonuca ulaştığım için mi? Bir çe-şit öngörüye sahip olduğum ya da telepatî kurduğum için mi? Bakın, bu benim ilk büyük dosyamdı; bir insanın, üzerine bir şeyler inşa ede-bilmek için temellere ihtiyacı vardır değil mi? Diyelim ki yarın bana bir cinayet dosyası verdiler Bay Dastych, ne yapacağım? Sokaklarda gezip kurnazca insanların ayakka-bıllarını mı gözleyeceğim? Yoksa kendi işime bakıp, içimden bir sesin ya da bir öngörünün beni dosdoğ-ru katile götürmesini mi bekleyeceğim? Sorun bu, anlıyorsunuz ya, durumum bundan ibaret. Şimdi tüm polis teşkilatı şöyle diyor: ‘Şu bi-zim Mejzlik var ya, burnu müthiş koku alıyor’ ya da ‘bu gözlüklü de-likanlının önü açık.’ Berbat bir durumdayım orası kesin,” diye söylen-di Dr. Mejzlik. “Bir dedektifin metodu olmalı. İlk davamı çözene ka-dar, sadece eksiksiz metotlara inanırdım. Bilirsiniz; dikkatli gözlem, bilirkişi raporu, sistemli soruşturma ve bu tarz saçmalıklar. Ama bu davayla uğraştıktan sonra görüyorum ki... Dinleyin,” dedi rahatlamış-çasına, “sanıyorum sadece şanstı.”

“Öyle görünüyor,” dedi tedbirli bir şekilde Bay Dastych. “Ama işin içinde bir miktar güvenilir gözlemle, biraz da mantık var.”

“Ve mekanik, alışlagelmiş âdetler,” diye ekledi genç adam umut-suzca.

“Ve önsezi. Ve de öngörülü olmanı sağlayan bir tür yetenek. Bir de içgüdü.”

“Tanrım!” diye inledi Dr. Mejzlik. “Ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Peki şimdi ne yapacağım Bay Dastych?”

“Dr. Mejzlik, sizi telefondan çağırıyorlar,” diye haber verdi gar-son. “Polis departmanı.”

“İşte başladık,” diye endişeyle fısıldadı Dr. Mejlík. Masaya döndüğünde solgun ve gergin görünüyordu. “Hesap lütfen!” diye sinirli bir şekilde bağırdı. “Başladı bile. Yabancıнын birini bir otelde ölü bulmuşlar. *Kahretsin*, keşke...” dedi ve odadan çıktı. Görülen o ki, kararlı genç adamın içi içini yiyordu.

REKOR

ayın Yargıç,” diye seslendi polis memuru Hejda, bölge yargıcu Tucek’e, “elimde ciddi bir yaralanma vakası var. Allahım bu ne sıcak böyle!”

“Rahatınıza bakın,” dedi yargıç.

Memur Hejda tüfeğini bir kenara dayadı, kaskını yere fırlattı ve ceketinin düğmelerini çözdü. “Of,” dedi. “Lanet olası serseri! Sayın Yargıç, hayatımda ilk defa böyle bir vakayla karşılaşıyorum. Bir bakın.” Aynı anda, daha önceden kapının önüne bırakmış olduğu mavi bir eşarbın içine sarılmış ağır nesneyi kaldırdı; eşarbın düğümünü çözdü ve içinden insan başı büyüklüğünde bir taş çıkardı.

“Şuna bir bakın,” diye tekrar etti, içten bir yakarışla.

“Nedir bu?” diye sordu yargıç, kurşun kalemle taşı bir çizik atarak. “Bir kireçtaşı parçası değil mi?”

“Evet kireçtaşı, ama küçük değil, kocaman bir parça,” diye düzeltti Memur Hejda. “İşte raporum Sayın Yargıç: Vaclav Lysicky, tuğlacı, yaş on dokuz, ikamet yeri tuğla fabrikası, yazdınız mı? Kanıt olarak ilişikte sunulan işbu taş başına isabet etmiş ya da işbu taşla başına vurulmuştur, taşın ağırlığı altı kilo iki yüz elli gramdır. Frantisek Pudil, çiftçi, ikamet yeri Dolni Ujezd, numara on dört, yazdınız mı? Sol omza isabet eden bu taş, bahsi geçen şahsın omzunun çıkmasına, kolunun ve köprücük kemiğinin kırılmasına sebebiyet vermiştir;

omuz kasında kanamalı yara, tendonda ve rotatör kaf'ta yırtık saptanmıştır, yazdınız mı?"

"Yazdım," dedi yargıç. "Ama durumu bu kadar özel kılan nedir?"

"Ağzınız açık kalacak Sayın Yargıç," dedi Memur Hejda üstüne basa basa. "Olayı tüm açıklığıyla anlatacağım. Şu adı geçen Pudil üç gün önce beni çağırdı. Onu tanırırsınız Sayın Yargıç."

"Evet, tanıyorum," dedi yargıç. "Bir keresinde tefecilikten buraya getirtilmişti... hım..."

"Şu yasadışı kumar işi yüzündendi. Neysc, aynı Pudil'den bahsediyoruz. Kendisinin aşağıdaki nehre kadar uzanan bir kiraz bahçesi var; hani nehrin kıvrıldığı ve bu yüzden de en geniş olduğu yerde. Her neyse, Pudil o sabah, başına bir şeyler geldiği haberini yollayarak beni çağırttı, ben de gittim. Bir de ne göreyim, Pudil yatakta; homurdanıyor ve korkunç küfürler ediyor. Söylediğine göre, bir gece önce bahçesinde kirazlarını kontrol ederken, ağaçlardan birinin tepesinde cebine kiraz dolduran bir çocuğu suç üstü yakalıyor. Bizim Pudil biraz kaba saba bir adamdır bilirsiniz; çocuğu ayağından yakaladığı gibi aşağı indiriyor, kemerini çözüyor ve onu iyice pataklıyor. Tam o sırada nehrin diğer yanından biri, 'Pudil, çocuğu rahat bırak!' diye bağıyor. Pudil'in gözleri de iyi görmez -herhalde yıllardır içtiğinden olacak- sadece karşı tarafta dikilmiş kendisine bakmakta olan birisinin varlığını seziyor. O yüzden de, emin olmak için, 'Başımın belası mısın, kendi işine bak sen!' diyor ve kaldığı yerden, hem de daha şiddetle devam ediyor. 'Pudil!' diye bağıyor diğer taraftaki kişi, 'çocuğu rahat bırak dedim, duyuyor musun?' Pudil kendi kendine, 'Bana ne yapabilir ki?' diye düşünüyor ve adama 'Laflarını al da münasip bir yerine sok, gerizekalı!' diye bağıyor. Hemen ardından, sol omzunda korkunç bir ağırla kendini yerde buluyor. Diğer taraftaki adam, 'Bu sana ders olsun, seni aptal çiftçi!' diye haykırıyor. Bakın, adam ayakta bile duramıyordu; onu taşımak zorunda kaldılar, ve tam yanında da bu taş bulundu. Hemen o akşam doktoru çağırtmışlar. Doktor, Pu-

dil'in hastaneye gelmesi gerektiğini söylemiş, zira kemikleri küçük parçalara ayrılmış; sol kolu bundan böyle çolak kalacak diyorlar. Ama bizim Pudil hasat zamanı olduğundan hastaneye gitmek istememiş. O yüzden de ertesi sabah beni çağırıp o ahmağı, o iğrenç sıçanı yakalamamı istedi. Haklı da.

Ama dinleyin, bana o taşı ilk gösterdiklerinde aval aval baktım. Evet kireçtaşıydı ama içinde pirit de vardı, o yüzden görüldüğünden çok daha ağır aslında. Kendiniz kaldırın bir. Ben altı kilo iki yüz gram civarı olduğunu tahmin ettim – sonradan anlaşıldı ki kırk beş gramlık bir hata yapmışım. İnanın bana, böyle bir taşı fırlatmak için gerçekten iyi atıcı olmak gerekir. Sonra bahçeyi ve nehri inceledim. Çimlerin ezili olduğu yer Pudil'in yıkıldığı yerdı ve oradan su kenarına iki metre vardı. O nehir, Sayın Yargıç, o nehir ilk bakıldığında on üç-on dört metre genişliğinde gibi duruyor, çünkü tam kıvrıldığı yerden bahsediyoruz. Sayın Yargıç, ben yerimde zıplamaya ve bağırmaya başladım, 'Biri bana yirmi metrelik bir mezura getirsin çabuk!' diye. Mezura gelince, Pudil'in yere yıkıldığı yere bir çubuk sapladım, mezurayı etrafına doladım, soyundum, nehre inip, mezuranın ucu ağızımda, yüzerek karşı tarafa geçtim. Ve bilin bakalım ne oldu Sayın Yargıç? Mezura diğer tarafa zar zor yetiştı! Diğer tarafa çıktığınızda da, şu küçük patıkaya gelene kadar epey geniş bir bölge var. Üç kez ölçtüm; çubuktan patıkaya tam tamına on dokuz metre yirmi santimlik bir mesafe söz konusu."

"Hedja," dedi yargıç, "bu işte bir yanlışlık var. On dokuz metre çok uzun bir mesafe. Bu adam olay gerçekleştiğinde suyun içinde duruyor olmasın, nehrin ortasında mesela?"

"Benim de aklıma geldi!" dedi memur Hejda. "Sayın Yargıç, nehir bir uçtan bir uca neredeyse yirmi metre derinliğinde, tam kıvrılma noktasında olduğumuzdan ötürü. Üstelik nehrin öbür yakasında, taşın kaldırıldığı yerde, hâlâ büyük bir delik var. Su, yolu aşındırmasın diye, nehrin kenarı boyunca bu taşlardan döşenmiş. Adam kesin bu taş-

lardan birini o setten çıkardı, ama bu esnada patikada duruyordu çünkü bunu suyun içinden beceremezdi, setin üzerine düşerdi. Bu, şu mânâya geliyor: Taşı tâ yirmi metre öteye attı.”

“Elinde sapan vardı belki de?” diye bir fikir ortaya attı yargıç tereddütle.

Memur Hejda yargıca, onu kınayan bir bakış attı. “Sayın Yargıç, herhalde daha önce hiç sapan kullanmadınız. Altı kilo iki yüz elli gramlık bir taşı sapanla atmayı deneyin bakalım ne olacak? Ancak bir mancınık işinizi görür. Sayın Yargıç, iki gündür bu taşla uğraşıyorum. Etrafına bir ilmik geçirip fırlatmayı denedim, bilirsiniz, çekiç atar gibi. Taş her seferinde ilmikten kurtuldu. Efendim, bu temiz bir atıştı; gülle atmada olduğu gibi. Ve biliyor musunuz,” diye heyecanla ekledi, “bunun ne olduğunu biliyor musunuz? Bu bir dünya rekorudur, başka bir şey değil!”

“Şaka yapıyorsunuz,” dedi yargıç hayretler içinde.

“Bir dünya rekoru,” diye yineledi Memur Hejda, ciddiyetini koruyarak. “Tek farkı, nizami gülle daha ağırdır. Yedi kilo çeker; bu senenin gülle atma rekoru da on altı metre civarı bir şey. On dokuz yıl boyunca efendim, rekor on beş buçuk metrede kalmıştı, ama geçen sene Amerikalının biri, adı neydi, Kuck ya da Hirschfeld öyle bir şey, on altı metre atmayı başardı. Yani altı kiloya yakın bir nesne on dokuz metre gidebilir. Bizim elimizdeyse yirmi santimlik bir fark var. Sayın Yargıç, bu adam idman bile yapmadan gülleyi on altı metre atabildi! Allah aşkına, on altı metre diyorum! Sayın Yargıç, ben eski bir gülleciyim, birliğimiz Sibirya’dayken bizim çocuklar hep bana ‘Hejda, at bu tarafa bir tane’ diye seslenirlerdi – orada söz konusu olan el bombasıydı gerçi. Vladivostok’ta Amerikan denizcileriyle gülle atma yarışmaları yapardık; gülleyi on dört metre uzağa atmışlığım vardır, ama onların din görevlileri on beş-yirmi santim daha uzağa atmayı becerirlerdi. İnanın Sibirya’da son derece formdaydık. Gel gelelim, bu taşı sadece on beş buçuk metre uzağa fırlatabildim Bayım; gücümü

son damlasına kadar kullanmama rağmen. On dokuz metre! ‘Aman Allahım,’ dedim kendi kendime, ‘bu adamı yakalamam lazım; ülkemiz adına rekor kırabilir.’ Rekoru Amerikalıların elinden aldığımızı düşünsenize!”

“Pudil’e ne olacak?” diye itiraz etti yargıç.

“Pudil’in canı cehennem!” diye bağırdı Memur Hejda. “Sayın Yargıç, bu keşfedilmemiş dünya rekortmenini bulmak için anında bir operasyon başlattım; ne de olsa ulusal çıkarlarımız söz konusu, öyle değil mi? Ama öncelikle Pudil’e yaptıkları için cezalandırılmayacağını garanti etmek zorundaydım.”

“Durun bakalım,” diye karşı çıktı yargıç yeniden.

“Bir dakika sabredin; nehrin öbür tarafına altı kiloluk bir taş atabilmeyi şart koştum sadece. Merak etmeyin, bunun müthiş bir kahramanlık öyküsü olacağını ve tüm dünyanın gözlerinin nasıl da bize çevrileceğini açıkladım; ayrıca bunu başaran kişinin binlerce insanı peşinden sürükleyeceğini de ekledim. İnanmazsınız belki Sayın Yargıç, o andan itibaren kilometrelerce öteden binlerce genç adam, nehrin diğer yakasına taş atabilmek için tarlalarını bırakıp iskeleye gitti. Nehrin kenarına çekilmiş set tamamen çöktü; atacak bir şey arayışındaki gençler, sınırı belirlemek için yerleştirilmiş kayaları söküp taş duvarları yıktılar. Hele hiçbir işe yaramayan bazı küçük serseriler bütün köyün üzerine taş fırlattılar - telef olan tavuk sayısını tahmin edemezsiniz. Neyse, ben sette durup olayları kontrol altında tuttum, tabii kimse nehrin orta yerinden ileriye atmayı beceremedi. Sayın Yargıç, nehir yatağında bir yükselme olacağı kesin, taşlar suyun yarısını kapladı bile. Akşama doğru bana genç bir adam getirip, Pudil’i taşla dümdüz edenin o olduğunu iddia ettiler. Kendi gözlerinizle göreceksiniz birazdan o alçak sahtekârı, dışarıda bekliyor. Ona ‘Dinle Lysicka,’ dedim, ‘bu taş Pudil’e sen mi attın?’ ‘Elbette,’ dedi, ‘Pudil bana küfür etti, ben de kızdım ve etrafta bulabildiğim tek taşı attım.’ ‘Eh, al o zaman aynısından bir tane daha!’ dedim ‘Pudil’in durduğu yere kadar

at bakalım şimdi. Ama eğer beceremezsen seni rezil dalavereci, anandan doğduğun güne pişman ederim seni!’ diye de ekledim.

Hergele taşı yerden kaldırdı -kürek gibi elleri vardı- patikanın ucuna doğru bir adım attı ve nişan aldı. Ben de orada durmuş kendisini izliyordum; ne bir tekniği var, ne stili; ne bacaklarını ne gövdesini kullanıyor ve hop! Taş suda, belki on dört metre uzakta. Fena sayılmaz ama, neyse, nasıl atması gerektiğini bizzat göstereyim dedim: ‘Bak bakalım buraya dangalak, şu şekilde duracaksın, sağ omuz geride ve attığın anda omzunu da ileriye uzatman gerekiyor, anladın mı?’ ‘Anladım’ dedi ve yine kendi etrafında fırıl fırıl dönerek hop! Taşı dokuz metre uzağa attı.

Bu beni çılgına çevirdi. ‘Seni düzenbaz!’ diye bağırdım, ‘sen nasıl Pudil’i bu taşla vurmuş olabilirsin? Seni yalancı!’ ‘Sayın Memur Hejda,’ dedi bana, ‘Yemin ederim o taşı ben attım. O iğrenç yılan Pudil’i karşıma koyun, yine isabet ettiririm.’ Sayın Yargıç, bunun üzerine Pudil’e koştum ve ona yalvardım; ‘Pudil Beyciğim, yalvarırım, burada bir dünya rekoru söz konusu! Ne olur kalkın, nehrin kıyısından ona bir daha küfür edin de şu tuğlacı size bir taş daha atsin.’ Sayın Yargıç, inanmazsınız ama, Pudil denen adam hiçbir suretle oraya dönmeyeceğini söyledi. Görüyor musunuz? İnsanoğlunun toplumun refahını önemseyemediği yok.

Neyse, bunun üzerine tuğlacı Vaclav’a gittim yeniden. ‘Seni sahtekâr’ diye bağırdım, ‘Pudil’i yaraladığın doğru değil. Pudil de başkası olduğunu söylüyor.’ ‘Yalan!’ dedi Lysicky, ‘bu işi yapan bendim işte!’ ‘O halde o kadar uzağa atabildiğini kanıtla bana!’ dedim. Bu Lysicky denen çocuk başını kaşıdı ve gülümser gibi oldu. ‘Sayın Memur Hejda,’ dedi ‘böyle sakın sakın yapamam. Pudil’e isabet ettirdiğimde sinirimden kudurmuştum.’ ‘Vaclav,’ dedim ona, istifimi bozmadan, ‘o taşı karşıya at, serbest kalacaksın; eğer atmazsan, şiddetli yaralanmaya sebebiyet vermek ve Pudil’i sakat bırakmaktan hapse tı-kılacaksın. Altı ay içeride yatacaksın seni hergele!’ ‘Eh, o halde hazır

mevsim kışken içeride yatayım,' dedi Vaclav. Ben de onu kanun namına tutukladım.

Şimdi dışarıda koridorda bekliyor. Sayın Yargıç, taşı atan o mu, yoksa sadece caka mı satıyor ağzından bir alabilseniz! Sanıyorum şimdi korktu, söylediklerini geri alıyor. Ama görevlileri yanlış bilgilendirmekten ya da sahtekârlıktan en azından bir aylık hapis cezasını yapıştırsanız! Ne de olsa sporda da yalan söylemek yasaktır; bu konuda ciddi cezalar vardır efendim, bilirsiniz. Onu içeri getireceğim."

"Demek Vaclav Lysicky sensin," dedi Bölge Yargıcı, sarı saçlı, çocuk suçluya sert sert bakarak. "Bu taşı, zarar verme amacıyla Frantisek Pudil'e attığını ve ciddi yaralanmaya yol açtığını itiraf etmişsin. Doğru mu?"

"Ne olur anlatayım Sayın Bay Savcı," diye söze başladı sanık, "şöyle oldu: Pudil bir çocuğu pataklıyordu, ben de nehrin diğer yakasından çocuğu bıraksın diye bağırdım, o da bana küfür etmeye başladı..."

"Bu taşı attın mı atmadın mı?" diye sözünü kesti yargıç.

"Lütfen efendim, attım ama," dedi zanlı pişmanlıkla, "bana küfür ediyordu, ben de taşı kaptığım gibi..."

"Allah kahretsin!" diye bağırdı yargıç, "Niye yalan söylüyorsun? Görevlileri şaşırtmaya çalışmanın büyük bir cezası olduğunu bilmiyor musun? O taşı senin atmadığından eminiz!"

"Attım efendim," diye kekeleydi genç tuğlacı, "ama şu Pudil bana dedi ki, 'laflarını al da münasip bir yerine...'"

Yargıç, sorgulayan gözlerle Memur Hejda'ya baktı; memur çaresizce omuz silkti. "Soyun bakayım," diye kükredi zavallı suçlunun suratına, "Hemen! Pantolonunu da çıkar, çabuk!"

Şimdi bu genç dev, önlerinde Tanrı'nın ilk yarattığı haliyle duruyor ve titriyordu. Belli ki, gözaltına alınmanın doğal sonucu olarak kendisine işkence edileceğini sanıyordu.

"Şu omuz kaslarına bir bak Hejda," dedi Yargıç Tucek. "Şu kol

kaslarına bak, bunlara diyecek bir şeyin var mı?”

“Eh, belki de taşı o atmış olabilir,” diye görüş bildirdi bir uzman edasıyla Hejda. “Ama karın kasları üzerinde biraz daha çalışabilir. Sayın Yargıç, gülle atmada karın kası şarttır; karın kası olacak ki gövdenizi çevirebilesiniz. Bir de *kendi* karın kaslarımı göstereyim bakın!”

“Karın kası diye buna derim,” diye mırıldandı yargıç. “Şu çıkıntılara bir bakın. Aman Tanrım, bu nasıl bir göğüs kafesi böyle!” diyerek, parmağını Vaclav’ın göğsündeki tüylerde gezdirdi. “Ama bacakları zayıf, bu taşra çocukları genellikle çırpı bacaklı oluyor.”

“Çünkü hiç kimsenin önünde diz çökmüyorlar,” dedi azarlarcasına Memur Hejda. “Bununkilere bacak bile denmez. Bir gülle atıcısının bacakları birinci kalite olmalı!”

“Arkanı dön,” diye bağırdı yargıç, genç tuğlacıya. “Sırtına ne dersin?”

“İki omzun arasındaki bölge idare eder,” diye başladı Memur Hejda, “ama biraz daha aşağıda hiçbir şey yok, bu adamın gövdesinde kuvvet yok. Sayın Yargıç, bence taşı o atmadı.”

“Git giyin,” diye emretti yargıç, tuğlacı çocuğa. “Dinle delikanlı, son kez soruyorum: Taşı attın mı atmadın mı?”

“Attım,” diye söylendi, katır gibi inatçı Vaclav Lysicky.

“Seni aptal,” diye tükürükler saçarak bağırdı yargıç, “eğer o taşı attıysan, ağır yaralanmaya sebebiyet vermiş oluyorsun; bölge mahkemesinin önüne çıkıp aylarca içeride yatacaksın anlıyor musun? O yüzden bırak caka satmayı ve bu taş atma hikâyesini tamamen uydurduğunu itiraf et. Sana, görevlileri yanlış bilgilendirmekten üç gün vereceğim, sonra çıkacaksın. Hangisi o halde söyle; Pudil’e bu taşı attın mı atmadın mı?”

“Attım,” dedi inatla Vaclav Lysicky. “Nehrin diğer yanından bana küfür ediyordu...”

“Alın şunu gözümün önünden!” diye haykırdı bölge yargıcı. “Kahrolası rezil!”

Bir saniye sonra Memur Hejda kapının arkasından yine başını uzattı. “Sayın Yargıç, onu mala zarar vermekten de dava edebilirsiniz,” dedi intikam almak istercesine. “Ne de olsa taşı setten çıkardı, şu anda set paramparça durumda.”

YAŞLI HAPİSHANE KUŞUNUN HİKÂYESİ

“**B**

u da bir şey mi?” dedi yazar Bay Jandera. “Yani hırsız olduğunu bildiğimiz birini yakalamak. Tuhaf olan, bir hırsızın, kendisinden bir şeyler çaldığı birinin peşine düşmesi. Benim başımdan böyle bir şey geçti biliyor musunuz! Geçen gün bir hikâye yazıp matbaaya gönderdim. Geri geldikten sonra tekrar bir gözden geçireyim dedim, ama yazdıklarımı okurken, sanki bunları daha önce bir yerlerde görmüş olduğuma dair tatsız bir hisse kapıldım. ‘Allah bin türlü belanı versin Jandera!’ dedim kendi kendime, ‘Kimden çaldın bu malzemeyi?’ Üç gün boyunca şaşkın ördek gibi dolandım ama kimden esinlendiğimi -öyle söylenir ya- bulamadım. Sonunda eski bir dosta rastladım ve ‘Biliyor musun, son hikâyemde yazdığım her şeyi birinden çalmışım gibi bir hisse kapıldım,’ dedim. Arkadaşım bana ‘Eh, ben bunu ilk bakışta anlamıştım, hepsini Çehov’dan çalmışsın,’ dedi. O anda omuzlarımdan bir yük kalktı ve aynı akşam daha geç saatlerde, bir eleştirmen arkadaşım ile konuşurken ona şöyle dedim: ‘Buna inanamayacaksın ama bazen insan farkında bile olmadan fikir hırsızlığı yapabiliyor. Örneğin, ben en son öykümü çalmışım.’ ‘Biliyorum,’ diye yanıtladı eleştirmen, ‘Maupassant’dan.’ Bütün yakın arkadaşlarımla tek tek konuştum; bakın, bir kere suç batağına girdiniz mi bir daha geri dönemiyorsunuz. Düşünün bir, aynı hikâyeyi Gottfried Keller’dan, Dickens’tan, d’Annunzio’dan, *Binbir Gece Masalla-*

rı'ndan, Charles-Louis Philippe'ten, Hamsun'dan, Storm'dan, Hardy'den, Andrejev'den, Bandello'dan, Rosegger'den, Reymont ve daha pek çok yazardan çalmışım. Bir insanın kötü yola nasıl düştüğünü gösteriyor bu örnek.”

“Bu da bir şey mi?” dedi yaşlı hapisane kuşu Bay Bobek boğazını temizleyerek. “Katilin polisin elinde olduğu, ama katile uygun bir cinayetin bulunamadığı şu meşhur davayı hatırladım şimdi. Sakın cinayeti benim işlediğimi düşünmeyin, sadece altı ay boyunca katille aynı hapishanede bulunmuştum. Palermo'daydı.” Sonra alçakgönüllülükle ekledi, “Orada bulunma nedenim, Napoli'den gemiyle gelirken elime tutuşturulan bir bavuldu. Hapishanedeki baş gardiyan anlattı bana bu katilin hikâyesini. Anlayacağın, gardiyana bizim iskambil oyunlarını öğretiyordum: Francefus, papaz kaçtı ve bu tarz dostça şans oyunları. Anlayacağın, o gardiyan çok dindar bir adamdı.

Her neyse, bir gece iki polis -İtalya'da hep ikişer ikişer devriye gezerler- Butera Sokağı'ndan aşağı, iğrenç kokulu limana doğru son sürat koşan bir adam görmüşler. Onu enselemişler, *porco dio*⁶, elinde kan damlayan bir bıçak varmış. Haliyle karakola götürmüşler ve ‘Söyle bakalım kimi doğradın?’ sorgusu başlamış. Çocuk başlamış ağlamaya. ‘Birini öldürdüm ama daha fazlasını söyleyemem, eğer konuşursam bazılarının başına büyük dert açılır!’ demiş. Ve ağzından bir kelime daha almak mümkün olmamış.

Elbette hemen bir ceset aramaya başlamışlar, ama hiçbir şey bulamamışlar. Bunun üzerine, o gün Tanrı'nın rahmetine kavuşmuş herkesi tek tek incelemişler; gel gelelim, her birinin gerçek bir Hıristiyan gibi sıtma veya benzeri nedenlerden öldüğü anlaşılmış. Çocuğu tekrar

6 İtalyanca bir küfür. Aşağıda italikle dizilmiş diğer küfürler gibi Tanrı'ya sövğu içerir.

konuşturmaya çalışmışlar. İsminin Castrogiovanni'li Marci Biagio, mesleğinin yövmiyeli marangozluk olduğunu söylemiş. Bir Hristiyanı yaklaşık yirmi bıçak darbesiyle doğradığını da eklemiş. Ama kurbanının kim olduğunu ağzından alamıyorlarmış, çünkü çocuk şu diğer insanların başına bela olmak istemiyormuş. Bunun dışında sadece Tanrı'nın kendisini cezalandırmasını dileyerek, başını duvarlara vuruyormuş. Gardiyan, hayatında hiç böylesine derin bir pişmanlık gösterisine tanık olmadığını söyledi bana.

Bilirsiniz polisler hiç kimseye ve hiçbir söylenene inanmaz. Bu Marco'nun da muhtemelen kimseyi öldürmediğine ve yalan söylediğine kanaat getirmişler. Bıçağı tahlil için üniversiteye yollamışlar, kânın kalbinden bıçaklanmış bir insana ait olduğu sonucu gelmiş. Bunu nasıl anlamışlar diye sormayın bana, ben de bilmiyorum. Her neyse, polisler şimdi ne yapacaktı? Elllerinde bir katil vardı ama ortada cinayet yoktu. Birini bilinmeyen bir cinayetten mahkemeye yollamak da olacak şey değildir. Bir *corpus delicti*⁷ olmalı elinizde, bilirsiniz. Bu sırada Marco dua etmeyi sürdürüyor, kendi kendine konuşuyor ve bu ölümcül günahının cezasını çekebilsin diye kendisini mahkemeye göndermeleri için polislere yalvarıyormuş. 'Seni domuz!' diyorlarmış ona, 'eğer cezayı çekmek istiyorsan, kimi katlettiğini itiraf edeceksin. En azından bize bir tanık adı ver, seni inatçı eşek!' 'Tek tanık benim!' diye feryat ediyormuş Marco, 've yemin ederim bir adam öldürdüm!' Hikâye böyleydi.

Gardiyan bana Marco'nun dürüst, şerefli bir insan olduğunu ve böylesine prensipleri olan birine karakolda daha önce hiç rastlamadıklarını söyledi. Okuma yazması yokmuş ama, bazen baş aşağı tutsa da, İncil'ini elinden düşürmez, onunla konuşurmuş. Sonunda Marco'yu, manevi destek alması için iyi kalpli bir rahibe göndermişler; onun, kimi neden öldürdüğünü de sorgulayacakmış el altından. Rahip, Mar-

7 Latince. "Bir suç işlendiğini ispatlayan olgu" anlamında. Burada "maktulün cesedi".

co'nun yanından gözyaşlarıyla ayrılmış. Polislere, bir şekilde birine bir kötülük yaptıysa bile, Marco'nun şu anda Tanrı'nın lütfunu erdini ve ruhunun adalet isteğiyle yanıp tutuştuğunu söylemiş. Yani rahipten de gözyaşları ve laf kalabalığının dışında bir şey elde edememişler. 'Beni asın da kurtulayım!' diyormuş Marco, 'İşlediğim suçun bedelini ancak bu şekilde öderim. Adalet yerini bulmalı.' Bu böyle altı ay sürmüş ve suça uygun bir ceset bulunamamış.

Tüm bu olaylar yüzünden oldukça gülünç duruma düşen polis şefi şöyle söylemiş: '*Mordiano*, eğer şu Marco ila ki asılmak istiyorsa, tutuklanmasından üç gün sonra Aranello'da işlenen cinayeti üzerine atalım; hani şu doğranmış kadın olayı. Ortada ne cinayet ne de ceset varken burada bir katili barındırmak şerefimizi lekeliyor. Hazır elimizde güzel, kanıtlanabilir, faili meçhul bir cinayet bulunuyor; şu işi bir ayarlayın. Marco madem cinayetten hüküm giymek istiyor, bu cinayet onun olsun. Yaşlı kadını öldürdüğünü itiraf ederse, günahlarından kurtulmasına yardım etmiş oluruz.' Böylece fikri Marco'ya önermişler ve ona asılacağına ve en kısa zamanda huzura kavuşacağına garantisini de vermişler. Marco bir an düşündükten sonra 'Hayır olmaz!' diye haykırmış, 'ruhum zaten işlediğim cinayetin azabıyla can çekiyor, bir de yalan söyleyerek, insanları kandırarak, sahte tanıklık yaparak başka büyük günahlar işleyemem.' İşte o böyle bir adammış; iyi bir insan, gerçek bir beyefendi.

Olay daha fazla uzamamış. Hapishane görevlilerinin tek düşüncesi, şu lanet olası Marco'dan kurtulmakmış. 'Bak sana ne söyleyeceğim,' demiş biri gardiyana, 'ne yap yap Marco'nun hapishaneden kaçmasını sağla. Onu mahkemeye gönderemeyiz çünkü bu takdirde inandırıcılığımızı yitiririz. İşlediği cinayeti itiraf etmiş bir adamı serbest bırakmak da olmaz. Ağzını sıkı tut, ama şu *dio cane maledetto*'nun ortadan kaybolmasını sağla.' O günden sonra Marco'yu, kendine karabiber, iplik vesairê alsın diye düzenli olarak dışarı salmışlar. Hücresinin kapısı gece gündüz sonuna kadar açılmış; Marco ise sabah

akşama dek kiliselerde, mabetlerde geziyormuş. Saat sekiz olunca, ister inanın ister inanmayın, hapishane kapısını yüzüne kapamasınlar diye dili dışarıda koşa koşa geri geliyormuş. Bir keresinde kapıyı bilerek erken kapamışlar fakat Marco öylesine patırtı koparmış, kapıyı öylesine yumruklamış ki onu içeri almak zorunda kalmışlar.

Sonunda bir gün gardiyan Marco'ya 'Seni *porca madonna*, emin ol ki bu gece burada son gecen olacak,' demiş. 'Pis *bandito*⁸, kimi katlettiğini söylemediğin için seni dışarı atıyoruz. Cehenneme kadar yolun var, şeytan görsün yüzünü.' O gece Marco kendini hücresinin penceresine asmış.

Şüphesiz rahip, birinin pişmanlıktan intihar ettiğinde, büyük bir günah işlemiş olmasına rağmen kurtulabileceğini, çünkü tövbe ederken ölmüş olacağını söylemişti. Bence rahip meseleyi bilmiyordu; belki de biliyordu, orası belirsiz. Ama kesin olan bir şey var; Marco o hücreyi lanetlemiş. Demek istediğim, ne zaman birini o hücreye tıksalar, suçlunun vicdanı kendisini rahatsız etmeye başlıyor, suçlarından ötürü pişmanlık duyduğundan bahsediyor, ruhen cezasını çekiyor ve sonunda tamamen tövbe ediyormuş. Elbette farklı suçlar, farklı süreler gerektiriyormuş; hafif suçlara bir gece yeterli oluyor, ağır suçlardan tövbe etmek iki üç gün alıyor, cezası ölüm olan suçlarda bu süre üç haftayı buluyormuş. En dirençliler kasa hırsızları, hortumcular ve genel olarak zimmetine büyük miktarda para geçirmiş olan suçlularmış; çok para bir insanın kalbini her şeyden fazla katılaştırır ya da en azından vicdanının sesini bastırır. Marco'nun ölüm yıldönümünde, bu etki had safhaya ulaşıyormuş. Palermo'daki o hücreyi bir tür ıslahevi-ne çevirmişler, ne demek istediğimi anlarsınız. Suçluları, tövbe etmeleri ve Tanrı'nın lütfuna ermeleri için oraya kapatıyorlarmış. Bilirsiniz, bazı suçlulara polisler arka çıkar ve bu dolandırıcılardan bazılarını kullanırlar. Tabii herkesi kapatmıyorlarmış o odaya, ama arada bir,

8 İtalyanca, "haydut".

ıslah etmeyi bile gereksiz buldukları biri çıkıveriyormuş. Bazen düşünüyorum da, mucizevi odaya kapatılmak istemeyen büyük üçkâğıtçıların birkaç görevliye para yedirmesine de göz yummuşlardır herhalde. Mucizelerde bile yalan dolan dönebilir.

Tam bir beyefendi olan Palermo'daki baş gardiyan anlattı bunları bana, arkadaşları da hikâyenin doğruluğuna yemin ettiler. Bir keresinde, Briggs adında, bir meydan kavgasına karışmış bir İngiliz denizci, o hücreden dosdoğru Formosa'ya misyonerlik yapmaya gitmiş. Orada şerefîyle şehit düştüğünü duydum. Marco'nun hücreğine hiçbir gardiyanın parmağının ucunu bile sokmaması tuhaftı; herhalde Tanrı'nın inayetine kavuşmaktan ve kendi suçlarından ötürü ruhen ceza çekmekten korkuyorlardı.

Her neyse, söylediğim gibi, baş gardiyana bizim şu dine uygun iskambil oyunlarımızı öğretiyordum. Adam kaybetti mi nasıl delirirdi inanamazsınız! Bir defasında eline çok kötü kartlar düşünce, beni Marco'nun hücreğine kapattı. '*Per Bacco*,'⁹ diye bağırdı, 'sana göstereceğim!' Ben sadece yere uzanıp uyudum tabii. Sabah uyandırmaya geldiğinde, 'Nasıl geçti? Ruhun hidayete erdi mi?' diye sordu. 'Ben ne bileyim *signore comandante*'¹⁰, dedim, 'kalıp gibi uyumuşum.' 'O zaman tekrar içeriye!' diye bağırdı. Ama biraz önce size anlatmaya çalıştığım şey şu; o hücrede üç hafta geçirdim ve hiçbir şey olmadı; ne pişmanlık hissettim ne bir şey. Bu noktada gardiyan şaşkınlıkla başını sallayarak, 'Siz Çekler ne dinsiz imansız insanlarsınız! Bu hücre bile işe yaramıyor!' Sonra bir küfür savurdu.

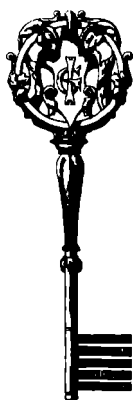
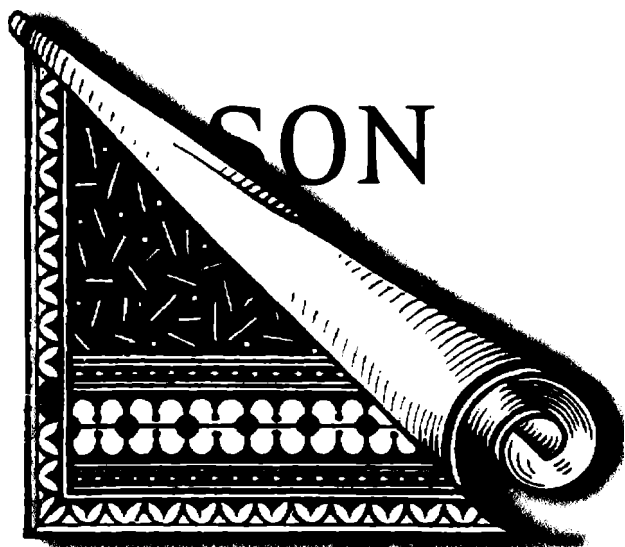
O günden sonra Marco'nun hücresinin etkisi sona erdi. İçeriye ki mi tıklararsa tıksınlar, bir daha kimse asla ne imana geldi ne de hayatında yeni bir sayfa açtı; kimsenin tövbe ettiği bile görülmedi; artık hiçbir şey olmuyordu. Kısacası hücrenin işi bitti. Tanrım, ne kıyamet

⁹ İtalyanca, "yemin olsun."

¹⁰ İtalyanca, "kumandanım."

koptu! Yönetim kuruluna prosedürü bozduğum haber verildi, daha neler neler. Ben sadece omuz-silkтім. Yapabileceğim bir şey yoktu ne de olsa değil mi? Yine de beni üç gün kara bir deliğe tıktılar; dediklerine göre hücrelerini bozmuştum.”

YAYINLANAN KİTAPLAR:

SANAT

- 1- Desen mi Demesen mi? Cem Mumcu, Yıldırım B. Doğan,
Desenler: Selçuk Demirel
- 2- Artrit ve Sanat, Kolektif
- 3- Çocuk ve Sanat, Kolektif
- 4- Bedava Gergedan, Orhan Cem Çetin
- 5- Orson Welles, André Bazin - Çev. Senem Deniz
- 6- Sinema Köşelerinde, İlhan Mimaroglu
- 7- Yazarın Yolculuğu, Christopher Vogler - Çev. Kenan Şahin
- 8- Bahar Korçan, Bahar Korçan
- 9- A.R.O.G.- Senaryo, Cem Yılmaz
- 10- G.O.R.A.- Senaryo, Cem Yılmaz
- 11- Hokkabaz- Senaryo, Cem Yılmaz
- 12- Yahşi Batı- Senaryo, Cem Yılmaz

EDEBİYAT

EX LIBRIS

- 1- Orada (La-Bas), J.K. Huysmans, Çev. Birsal Uzma
- 2- Don Kişot'un Dönüşü, G.K. Chesterton, Çev. Bihter Sabanoğlu
- 3- Hareket İblisi, Stefan Grabinski, Çev. O. Fırat Baş

ROMAN

- 1- Planımız Katliam, Haldun Aydingün
- 2- 7, Cem Akaş
- 3- Altın, Blaise Cendrars - Çev. Nuriye Yiğitler
- 4- Bir Kuzgun Yaz, Mehmet Ünver
- 5- Mariella, Max Gallo - Çev. Asena Sarvan
- 6- Mathilde, Max Gallo - Çev. Işıl Bircan
- 7- Sarah, Max Gallo - Çev.: Asena Sarvan
- 8- Ziyaretçiler, Giovanni Scognamiglio
- 9- Salta Dur, Semra Topal
- 10- Pus, Mehmet Ünver
- 11- Kentlerin Kraliçesi, Hakan Senbir
- 12- Cowrie, Cathie Dunsford - Çev. Funda Tatar
- 13- Selkie'lerin Şarkısı, Cathie Dunsford - Çev. Funda Tatar
- 14- İstifa, Akça Zeynep
- 15- Acayip Hisli, Kate Atkinson, Çev. Devrim Kılıçer Yarangümeli
- 16- Makber, Cem Mumcu
- 17- Kötü Ölü, Erkut Deral

- 18- Boşlukta Sallanan Adam, Saul Bellow - Çev. Neşe Olcaytu
- 19- Tuhaf Bir Kadın, Leylâ Erbil
- 20- Hazdan Kaçan Kadınlar, Fidan Terzioğlu
- 21- Kurban, Saul Bellow, Çev. Perran Fügen Özülkü
- 22- Hey Nostradamus, Douglas Coupland, Çev. İrem Başaran
- 23- Kâseden Hisse, Tibor Fischer, Çev. Duygu Günkut
- 24- Getrude 2'ye nasıl bölündü?, Şule Öncü
- 25- Üç Başlı Ejderha, Leylâ Erbil
- 26- Bay Miller, Charles den Tex, Çev. Tuna Alemdar

ÖYKÜ

- 1- Beyoğlu Kâbusları ve Diğer Öyküler, Giovanni Scognamiglio
- 2- Bir Gamze-Bir Kuştüyü Yastık, Gülseren Tuğcu Karabulut
- 3- Üçüncü Sayfa Güzeli / Binbir İnsan Masalları-I, Cem Mumcu
- 4- Cinsel Öyküler, Kolektif - Editör: Cem Mumcu
- 5- Hepimiz Gogol'un Palto'sundan Çıktık, Süreyya Evren
- 6- Muallâkta, Araf'ta ve Düşlerde / Binbir İnsan Masalları-II, Cem Mumcu
- 7- r, Cem Akış
- 8- Âşık Öyküler, Kolektif - Editör: Sevgül Sönmez
- 9- Deli Öyküler, Kolektif - Editör: Cem Mumcu
- 10- Suçlu Öyküler, Kolektif - Editör: Halil Gökhan
- 11- Gelecek Öyküler, Kolektif - Editör: Deniz Koç
- 12- Erotik Öyküler, Kolektif - Editör: Halil Gökhan
- 13- Sahici Aşkılar Külliyyatı / Binbir İnsan Masalları-III, Cem Mumcu
- 14- Absürd Öyküler, Kolektif, Editör: Nida Nevra Savcıoğlu
- 15- Sidre, Berrin Karakaş
- 16- Aşk ve Öbür Duygular, Türkay Demir
- 17- Hassas Ruhlar Terazisi / Binbir İnsan Masalları-IV, Cem Mumcu
- 18- Su Kedileri, Mustafa Ziyalan
- 19- Tül, Berrin Karakaş
- 20- Mevt Tek Hecelik Uyku, Feryal Tilmaç
- 21- Bütün Hikâyeleri, Fikret Ürgüp
- 22- Hayat Gerçeğe Perde / Binbir İnsan Masalları-V, Cem Mumcu
- 23- Aradım Yaz Dediniz, Feryal Tilmaç

ŞİİR

- 1- Ahkâm Vakti Tohumları, Yusuf Eradam
- 2- Enel Aşk, Yelda Karataş

ÖZEL DİZİ

- 1- Kahramanlar Kitabı, Kolektif Editörler: Cem Mumcu, Nida Nevra Savcıoğlu
- 2- Mazruf, Enis Batur
- 3- Bu Kalem Un(ufak), Enis Batur
- 4- Koşarak Geldim Çorabı Deldim, Komet

- 5- Hayat Kırıklığı, Cem Mumcu
- 6- The Stage in the Text, Özden Sözelan

PSIKOLOJİ / PSIKİYATRİ

- 1- Majör Depresif Bozukluk Hastalarının Tedavileri İçin Uygulama Kılavuzu, Çev. Ayla Yazıcı
- 2- Şiir ve Psikiyatri Kavşağında, Yusuf Alper
- 3- Duygudurum Bozukluklarında Atipik Antipsikotik Kullanımı, Editör: Simavi Vahip
- 4- Öteki Peygamberler, Anthony Storr - Çev. Aslı Day
- 5- Biz - Romantik Aşkın Psikolojisi, Robert A. Johnson, Çev. Işıl Kü
- 6- Buradan Böyle / Hayatın Psikososyopolitiği, Erol Göka
- 7- İç Bahçe, Betül Yalçiner, Lütfü Hanoğlu
- 8- Psikiyatri ve Sinema, Krin O. Gabbard, Glen Gabbard, Çev. Yusuf Eradam, Hasan Satılmışoğlu
- 9- Psikiyatri Tarihi, Ali Babaoğlu
- 10- Yaşlılık ve Depresyon - Cem Mumcu, Çağrı Yazgan
- 11- Kadın ve Depresyon - Cem Mumcu, Suzan Saner, Peykan G. Gökarp
- 12- Az Rastlanır Psikiyatrik Sendromlar - David Enoch, Hadrian Ball, Çeviren: Banu Büyükkal
- 13- Nöroloji ve Psikiyatrinin Örtüşen Yüzleri, Betül Atabey Yalçiner, Lütfü Hanoğlu
- 14- Âşîyan'daki Kâhin - Tevfik Fikret'in Melankolik Dünyası, Serol Teber
- 15- Aşk ve Kıskaçlık, Ayala Malach Pines - Çev. Canan Yonsel
- 16- Kozmik Kahkaha, Vamık D. Volkan, Çev. Banu Büyükkal
- 17- Cesur Yeni Beyin, Nancy C. Andreasen, Çev. Yıldırım B. Doğan
- 18- Atlarla Yaşayan Kadın, Vamık D. Volkan, Çev. Banu Büyükkal
- 19- "Bilimsel Bir Peri Masalı"- Sigmund Freud'un "Aile-ve Tarihsel Romanı", Serol Teber
- 20- Kusursuz Kadının Peşinde, Vamık D. Volkan, Çev. Banu Büyükkal
- 21- Şizofreni: Sesler, Yüzler, Öyküler, Editör: Haldun Soygür
- 22- Depresyon Atlası, Andrew Solomon, Çev. Berna Çapçioğlu, Gülderen Dedeoğlu, Funda Tatar
- 23- Şizofreni Hastalığı Anlamak ve Onunla Yaşamayı Öğrenmek, Dr. Mustafa Yıldız
- 24- Kış Bakışı, Bir Ruh Hekiminin İç Bahçesi, Haldun Soygür
- 25- Canavar ve Kurbanı, Çocuk Ruhunu Anlamak, Türkay Demir
- 26- İnsan ve Sembolleri, C. G. Jung, Çev. Ali Nahit Babaoğlu
- 27- Aşk ve Irade, Rollo May, Çev. Yudit Namer
- 28- Kim Bu Çılgın Türkler?, Ali Nahit Babaoğlu
- 29- Dinamik Psikiyatri, Edwin R. Wallace, Çev. Hakan Atalay
- 30- İnsanın Anlam Arayışı, Viktor E. Frankl, Çev. Selçuk Budak
- 31- Uykusuz Çocuklar: Şizofreni Yazıları, Haldun Soygür
- 32- Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Depresyon İlkbahar/1999,

- Cem Mumcu, Oğuz Karamustafalıoğlu
33- Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Depresyon Yaz/1999,
Cem Mumcu, Oğuz Karamustafalıoğlu
34- Obsesif Kompulsif Bozukluk ve Depresyon Kış/1999,
Cem Mumcu, Oğuz Karamustafalıoğlu
35- MSS ve Bağışıklık Sistemi 01, E. Timuçin Oral
36- MSS ve Tiroid 02, Erhan Ata
37- MSS ve Kronik Yaygın Ağrılar 03, Arif Dönmez
38- Sesler, Yüzler, Öyküler Şizofreni Olgu Kitaplığı: 02, Haldun Soygür
39- Sesler, Yüzler, Öyküler Şizofreni Olgu Kitaplığı: 03
40- Depresyon ve Eşlik Eden Anksiyete, E. Timuçin Oral
41- Panik Bozukluğu, Şeref Özer
42- Edebiyatta Demans, Ali Babaoğlu, Cem Mumcu

İLETİŞİM

- 1- Basın İlanı Böyle Yapılır, Jim Aitchison, Çev. Serkan Balak

MİZAH

- 1- Yamyamın Yemek Kitabı, Yusuf Eradam
2- Kafadanbacaklılar, Mehmet Ulusel
3- F, Izel Rozental
4- Geç, Kadir Doğruer
5- B, Izel Rozental

GEZİ

- 1- Dikkat! Buda, Izel Rozental
2- Fethiye'den Antalya'ya Likya Yolu, Barış Doğru

FELSEFE / DİN

- 1- Bir Sevdâ Yorumu Kitabı, Ahmet İnam
2- Hz. Muhammed'in Yolunda / Günümüz Dünyasında İslâmiyeti,
Yeniden Düşünmek, Carl W. Ernst-, Çev. Cangüzel Güner Zülfikar

TARİH / İNCELEME

- 1- Medya Tarihi / Diderot'dan Internet'e Frédéric Barbier,
Catherine Bertho Lavenir Çev. Kerem Eksen
2- Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması,
Samuel P. Huntington - Çev. Cem Soydemir, Mehmet Turhan
3- Labirentin Tarihi, Jacques Attali, Çev. Selçuk Kumbasar
4- Ütopya: Hayali Ahali Projesi, Akın Sevinç
5- Körü Körüne İnanç, Vamık D. Volkan - Çev. Dr. Özgür Karaçam
6- Türkiye'nin Çıplak Tarihi, Kolektif Editör: Cem Mumcu
7- Bakırköy Akıl Hastanesi'nin Gizli Tarihi, Editörler: Betül Yalçınar,
Peykan Gökalt, Cem Mumcu
8- İtalya'da Rönesans Kültürü, Jacob Burckhardt, Çev. Bekir Sıtkı
Baykal

- 9- Dante ve İslam, Miguel Asin Palacios, Çev. Güneş Ayas

EROTİK US

- 1- Kadınlar İçin Erotik Astroloji, Olivia - Çev. Işıl Küç
- 2- Yatağında Yalnız mısın? Eski Japon Ozanlarından Aşk ve Özlem Şiirleri - Çev. Celâl Üster
- 3- Kimsenin Konuşmadığı Dil, Eugene Mirabelli, Çev. Ahu Antmen
- 4- Çifte Alev / Aşk ve Erotizm, Octavio Paz - Çev. Tomris Uyar
- 5- Ezgiler Ezgisi 'Neşideler Neşidesi' - Çev. Samih Rifat
- 6- Bahar Noktası, William Shakespeare - Can Yücel
- 7- Sevdâ Lügati, Mehmed Celâl - Günümüz Diline Aktaran: Sevgül Sönmez
- 8- Samuraylar Arasında Aşk, Ihara Saikaku, Çev. Fatih Özgüven
- 9- Lulu, Almudena Grandes, Çev. Nejat Bayramoğlu
- 10- Erotik Astroloji Kadınlar İçin, Erkekler Hakkında, Olivia, Çev. Işıl Küç

ANI

- 1- Şanslı Adam, Michael J. Fox - Çev. Oytun Söngü
- 2- Bostancı Masalları, K. Özcan Davaz
- 3- Paşama Mektuplar, Ayşe Nil

... ŞEYSİ

- 1- Terapi Şeysi, Cem Mumcu, Yıldırım.B. Doğan, Desenler: Mehmet Ulusel
- 2- Hukuk Şeysi, Kadir Şinas

ÇOCUK

- 1- Filmimin Hikâyesi 1, Kolektif
- 2- Filmimin Hikâyesi 2, Kolektif
- 3- Noel Baba'dan Mektuplar, J.R.R. Tolkien, Çev. Leyla Roksan Çağlar

YAYINLANAN KİTAPLAR:

SAĞLIK / YAŞAM / KİŞİSEL GELİŞİM

- 1- Fark Etmeden Diyet, Selahattin Dönmez
- 2- 'Fark Etmeden Diyet'le Yeni Bir Hayat, Selahattin Dönmez
- 3- Feng Shui-Pusula İçinizde, Esra Koyuncu
- 4- 'Fark Etmeden Diyet'le Kalıcı Kilo Verme, Selahattin Dönmez
- 5- İmdat! Bir Adamla/Çocukla Yaşıyorum, Betty McLellan, Çev. Oytun Söngü

- 6- ABCd / ABD'de Eğitimin ABC'si, Ayşe Kora
- 7- Kokoloji 1, Isamu Saito, Tadahiko Nagao, Çev. İpek Djafer
- 8- Kokoloji 2, Isamu Saito, Tadahiko Nagao, Çev. Adile Sevinç İpekçi
- 9- Melekler Okulu, Antero Alli, Çev. Deniz Duruiz
- 10- A'dan Z'ye Kişiliğiniz, Dr. Allen R. Miller, Susan Shelly, Çev. Sıla Alayunt
- 11- Anne Baba ve Çocuk Arasında, Dr. Haim Gnot, Çev. Arzu Tüfekçi
- 12- Çekim Yasasını Yaşamanın Anahtar'ı, Jack Cankfield, Çev. Arzu Tüfekçi
- 13- Kim Olmak İstiyorsunuz?, Maria Shriver, Çev. Kenan Şahin
- 14- Mücadele Eden Herkes İçin Strateji, Hakan Senbir
- 15- Muhteşem Seks, Sari Locker, Çev. Gül Bostancı
- 16- Mucizesiz Zayıflama, Selahattin Dönmez

POPÜLER KÜLTÜR

- 1- Z "Son İnsan" mı?, Hakan Senbir
- 2- Poplisans, B. Volkan Yücel
- 3- Biri, Kemal Tümerkan
- 4- Sana Bi'şey Olmasın, Ayşe Özyılmazel

EDEBİYAT

ROMAN

- 1- Güllerim Açtı Seni Görünce, Hande Özcan
- 2- Evden Uzakta, Cathie Dunsford, Çev. Taşkın Ermişoğlu
- 3- Aşk Bir Varmış Bir Yokmuş, Tom Perrotta, Çev. Duygu Akın
- 4- Beni Kalbimden Vuranlar Var Ya, Reşat Çalışlar
- 5- Kırmızı Fener Sokağı, Mehmet Ünver
- 6- Konuşmayan Tavuskuşu Camio, Berrak Yurdakul
- 7- Saatçi Bayırı, Ayça Şen
- 8- Gece Gelini, Erkut Deral
- 9- Aşka Şeytan Karışır, Hande Altaylı
- 10- Hayta, Ergin Atlıhan, Çev. Nejat Bayramoğlu
- 11- Kentlerin Kraliçesi, Hakan Senbir
- 12- Rolkesen, Millenia Black, Çev. Perran Fügen Özülkü, Deniz Pehlivaner
- 13- Türk Diplomatın Kızı, Deniz Goran, Çev. Burcu Küheylan Uyurkulak
- 14- Bir Yazarın Romanı, Mert Özmen
- 15- Kemal'e Eren Kadınlar, Melike İlgün
- 16- Her Şeyin Bittiği Yerden, Sami Dündar

ÖYKÜ

- 1- Pornovida, Zafer İlbars
- 2- Aşk Yüzünden, Evren Yiğit

- 3- Hayat Bu İşte, Suzan Mumcu

ÖZEL DİZİ

- 1- Sallama Klasikler, Greg Nagan, Çev. M. Onur Duman

DİZÜSTÜ EDEBİYAT

- 1- Küçük Aptalın Büyük Dünyası (Pucca Günlük), Pucca
- 2- Piç Güveysinden Hallice, samihazinses
- 3- Bizim de Renkli Televizyonumuz Vardı, Onur Gökşen

EROTİK US

- 1- Yatmadan Önce 100 Fırça Darbesi, Melissa P.
- 2- Yusufçuk Gece Gelir, Melissa P.
- 3- Penisin Katı Gerçekleri, Alexandra Parsons, Çev. Ulaş Erkal
- 4- 7 Gece, Alina Reyes, Çev. Buket Yılmaz
- 5- Haram, Selva Nuaymi, Çev. Nehir Su
- 6- Mutluluk, Denis Robert, Çev. Mehmet Demirtaş
- 7- Düş Sandığım, Derleme, Editör: Yasemin Candemir
- 8- P(enis) Roman, Enis Roman

ANI

- 1- Yarım Asırlık Asker, Orgeneral (E) M. Hikmet Bayar
- 2- Kırk Yılın Penceresi, Suzan Mumcu

Karel Capek
(1890-1938)

Bilim kurgudan peri masallarına kadar birçok türde kalem oynatan “has” bir edebiyat adamı.

“Robot” kelimesini ona borçluyuz! Şu sözü de yabana atılır değil:

“Köpekler konuşabilseydi, belki de onlarla anlaşmanın insanlarla anlaşmak kadar zor olduğunu görürdük.”

Karel Capek'in, suç olgusunun ve suçlunun doğasını soruşturan öyküleri, en popüler edebiyat dallarından biri olan polisiyenin, felsefe yapmaya da uygun olduğunu gösteriyor.

Metot üzerine konuşan dedektifler, polis soruşturmasıyla çözülen tarihi gizemler, **Tanrı'nın tanık olduğu bir dava...**

Baker Caddesi'nde ikamet eden beyefendiyi unutun! **"Çözüm"den daha karışık bir şeyler var "suç"ta...**

"Robot" kelimesini Capek'e borçluyuz!
Şu sözü de yabana atılır değil:

"Köpekler konuşabilseydi, belki de onlarla anlaşmanın insanlarla anlaşmak kadar zor olduğunu görürdük."

"Capek'i yeniden okumanın zamanı... Şaşırtıcı ve unutulmaz öykülerin yazarı..."

Arthur Miller

"Capek, öykülerini büyük bir doğallıkla anlatıyor... Son derece hoş ve eğlenceli..."

Milan Kundera

"... Günümüze seslenen büyük bir yazar..."

Kurt Vonnegut

ISBN 978-605-4054-37-4

9 786054 054374

www.okuyanus.com.tr
www.twitter.com/okuyanus